

PĒTĪJUMS

Skolu un pirmsskolu pašpārvalžu darbības izvērtējums un ieteikumi efektivitātes uzlabošanai

Rīga

2012

Pētījuma veicējs: biedrība „Latvijas Vecāku kustība”

Satura rādītājs

IEVADS	3
I. LATVIJĀ VEIKTO PĒTĪJUMU PAR SKOLAS PAŠPĀRVALŽU DARBĪBU APKOPOJUMS UN ANALĪZE	5
1. Normatīvais regulējums.....	5
2. Vecāku līdzdalības veidi skolās	13
3. Iemesli, kāpēc vecāki neiesaistās skolu un padomes aktivitātēs	14
4. Aprakstītie priekšlikumi, kā veicināt vecāku līdzdalību skolās un padomēs	17
5. Vecāku līdzdalības skolās pozitīvā prakse Latvijā.....	19
6. Secinājumi	21
II. EIROPAS VALSTU PIEREDZE SKOLU PAŠPĀRVALŽU DARBĪBAS JOMĀ	23
1. Skolu autonomija Eiropā	24
2. Vecāku līdzdalība citās Eiropas valstīs	25
III. IZGLĪTĪBAS JOMĀ DARBOJOŠOS EKSPERTU PIEREDZES UN IETEIKUMU ANALĪZE.....	47
1. Pētījuma ietvaros intervēto personu saraksts	47
2. Intervijās saņemtā informācija par skolu padomes darbību un vecāku līdzdalību skolās....	48
3. Intervijās saņemtās informācijas analīzes secinājumi	58
IV. APTAUJA PAR SADARBĪBU SKOLĀS.....	63
V. STRATĒĢISKIE IETEIKUMI UN RISINĀJUMI SKOLU PAŠPĀRVALŽU EFEKTIVITĀTES UZLABOŠANAI	84
INFORMĀCIJAS AVOTI.....	93

IEVADS

Pētījuma mērķis – izpētīt skolu un pirmsskolu pašpārvalžu lomu izglītības iestādēs valdības rīcības plāna pasākuma Nr. 1.2. „Veicināt skolu autonomiju un individualitāti, nodrošināt elastību vispārējās izglītības satura izstrādē un īstenošanā” ieviešanas nodrošināšanai. Pētījuma rezultātā ir izstrādāti ieteikumi, kā stiprināt skolu un pirmsskolu pašpārvalžu lomu izglītības iestādēs, kādās skolas vides uzlabošanas jomās nepieciešams iesaistīties skolas un pirmsskolas pašpārvaldēm.

Šī pētījuma nepieciešamību apliecina jaunākie ārvalstu pētījumi, kuros norādīts, ka savstarpēja sapratne un sadarbība izglītības jautājumos skolas līmenī ir gan iespējama, gan efektīva, un ka vecāku līdzdalība skolas aktivitātēs uzlabo skolēnu sasniegumus un vēlēšanos aktīvi piedalīties skolas mācību procesā.

C. Disfordžes (*Desforges*) (viens no pazīstamākajiem vecāku līdzdalības pētniekiem pasaulē) publikācijā „Katrs bērns ir svarīgs” (*Every Child Matters*) (2003), vecāku iesaistīšanos identificē kā galveno pedagoģisko panākumu virzītājspēku, norādot, ka “vecāku līdzdalībai izglītībā, ir lielāka ietekme nekā nabadzībai, skolas videi vai vienaudžu ietekmei”.

Pētījumā ir izmantots gan termins „skolas padome”, gan „skolas pašpārvalde”, jo apkopojot informāciju, intervējot un anketējot cilvēkus tika izmantoti abi termini. Tomēr mēs ierosinām turpmāk izmantot vienu terminu „skolas pašpārvalde”, precīzi to definējot normatīvajos aktos, kā arī nosakot minētās institūcijas struktūru, sastāvu, kompetenci, tiesības, pienākumus un atbildību, kā arī izstrādājot skolas pašpārvaldes paraugnolikumu.

Pētījuma priekšlikumi attiecas gan uz pirmsskolas izglītības iestādēm, gan skolām, lai arī pārsvarā pētījumā tiek izmantots termins „skola”.

Pētījums sastāv no šādām nodaļām:

1. Latvijā veikto pētījumu par skolas pašpārvalžu darbību apkopojums un analīze.
2. Eiropas valstu pieredze skolu pašpārvalžu darbības jomā.
3. Izglītības jomā darbojošos ekspertu pieredzes un ieteikumu analīze.
4. Aptauja par sadarbību skolās.
5. Stratēģiskie ieteikumi un risinājumi skolu pašpārvalžu efektivitātes uzlabošanai
6. Informācijas avoti.

Pētījuma izstrādē piedalījās:

Evisa Stankus, evisa.stankus@gmail.com, tālr.: 26188368

Iveta Pavziniuka, iveta@sauleskola.lv, tālr.: 26336227

Ivita Mauriņa, ivitam@inbox.lv, tālr.: 25463263
Zane Johansone, zane.johansone@gmail.com, tālr.: 28658741
Mārīte Mundure, maritemundure@yahoo.co.uk, tālr.: 26532273

Pētījumā tika izmantotas pētniecības metodes: esošo Latvijas un ārvalstu pētījumu analīze, Latvijas normatīvo aktu apraksts un analīze, ekspertu intervijas, stratēģisko priekšlikumu izstrāde, papildus tika veikta respondentu aptauja.

Pētījums ir iesniegts Izglītības un zinātnes ministrijā. Taču ir nepieciešams rosināt plašāku diskusiju sabiedrībā, aicinot uz dialogu visas iesaistītās puses - pašvaldības, izglītības iestāžu vadītāji, skolēni, skolotāji un vecāki. Biedrība „Latvijas Vecāku kustība” arī turpmāk ir gatava aktīvi iesaistīties vecāku līdzdalības vecināšanā skolās.

I. LATVIJĀ VEIKTO PĒTĪJUMU PAR SKOLAS PAŠPĀRVALŽU DARBĪBU APKOPOJUMS UN ANALĪZE

1. Normatīvais regulējums

Latvijas Republikā ir virkne normatīvo aktu, kas regulē sabiedrības, tostarp, vecāku līdzdalību izglītības nodrošināšanā. Lai gan praksē ir vērojami dažādi vecāku līdzdalības veidi – vecāku vai skolas padomes, pašpārvaldes, nevalstiskās organizācijas, kurās apvienojušies vecāki noteiktu mērķi sasniegšanai, individuāli aktīvisti u.c., normatīvajos aktos ir noteiktas divas obligātas institūcijas - „pašpārvalde” un „izglītības iestādes padome” – abas veidojamas izglītības iestādē vecāku līdzdalības nodrošināšanai.

Turpmāk šajā sadaļā tiks uzskaitīti svarīgākie normatīvie akti, kas attiecināmi uz sabiedrības (vecāku) līdzdalību izglītībā, ieskaitot vecāku, bērnu un citu izglītības nodrošināšanā iesaistīto personu un institūciju tiesības un pienākumus.

Vecāku tiesības un pienākumi

Civillikuma 177. pants noteic vecākiem pienākumu rūpēties par saviem bērniem līdz pilngadības sasniegšanai, tostarp pārstāvēt viņus personiskajās un mantiskajās attiecībās un nodrošināt viņa izglītošanu un audzināšanu, sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses, rūpēties par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu.

Izglītības likuma 57. pants noteic vecākiem tiesības:

- 1) izvēlēties izglītības iestādi, kurā bērns iegūst izglītību;
- 2) piedalīties mācību procesa pilnveidē un izglītības iestādes pašpārvaldē. Šis punkts ir attiecināms uz vecāku tiesībām piedalīties izglītības iestādes padomes darbā, kurā vecākiem ir jābūt vairākumā;
- 3) slēgt ar izglītības iestādi līgumu par bērna izglītošanu un aprūpi izglītības iestādē;
- 4) sniegt un saņemt informāciju par jautājumiem, kas saistīti ar bērna audzināšanu un mācībām;
- 5) ierosināt veikt pārbaudes izglītības iestādē;
- 6) īstenot citas normatīvajos aktos noteiktās tiesības bērna izglītošanas nodrošināšanā.

Izglītības likuma 58. pants noteic vecākiem pienākumu:

- 1) savu spēju un materiālo iespēju robežās nodrošināt ģimenē bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamos apstākļus;

- 2) sadarboties ar izglītības iestādi, kurā mācās bērns, ar pedagogiem un citām mācību procesā iesaistītām personām;
- 3) ievērot bērna, pedagoga un citu personu likumiskās tiesības un intereses;
- 4) informēt izglītības iestādes vadītāju par bērna veselības stāvokli un citiem apstākļiem, ja tiem var būt nozīme mācību procesā;
- 5) nodrošināt, lai bērns iegūtu obligāto izglītību.

Vispārējās izglītības likuma 9. panta pirmās daļas 11. punkts noteic, ka izglītības iestādes nolikumā ir jānorāda izglītības iestādes iekšējo normatīvo aktu pieņemšanas kārtība un iestāde vai pārvaldes amatpersona, kurai privātpersona, iesniedzot attiecīgu iesniegumu, var apstrīdēt izglītības iestādes izdotu administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Norma faktiski regulē pirmstiesas procedūru, kur vecāki var vērsties izglītības iestādes izdota administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanai.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 25. panta pirmā daļa noteic vecākiem tiesības ierobežot bērna tiesības uz privāto dzīvi, bēdrosanās un vārda brīvību (atkarībā no bērna brieduma pakāpes), lai:

- 1) nodrošinātu bērna attīstību un aizsargātu viņa veselību un dzīvību;
- 2) aizsargātu sabiedrisko kārtību, iedzīvotāju tikumību un veselību;
- 3) aizsargātu citu personu tiesības un brīvības.

Izglītības iestādes tiesības un pienākumi

Izglītības likuma 1. panta 7. punkts noteic, ka izglītības iestāde ir valsts, pašvaldību vai citu juridisko vai fizisko personu dibināta iestāde, kuras uzdevums ir izglītības programmu īstenošana, vai komercsabiedrība, kam izglītības programmu īstenošana ir viens no darbības veidiem.

Izglītības likuma 30. panta trešā daļa noteic, ka Izglītības iestādes vadītājam ir pienākums nodrošināt izglītības iestādes pašpārvaldes izveidošanu.

Izglītības likuma 31. pants noteic izglītības iestādes pašpārvaldes izveidošanas kārtību, sastāvu, funkcijas:

- (1) Izglītības iestādes pašpārvalde tiek izveidota kā koleģiāla institūcija, kura darbojas saskaņā ar pašpārvaldes nolikumu.
- (2) Pamatizglītības un vidējās izglītības iestādes pašpārvaldē darbojas iestādes dibinātāja, izglītojamo, viņu vecāku un iestādes darbinieku deleģēti pārstāvji.
- (3) Pamatizglītības un vidējās izglītības iestādes pašpārvalde:
 - 1) izstrādā priekšlikumus izglītības iestādes attīstībai;
 - 2) nodrošina izglītības iestādes sadarbību ar izglītojamo vecākiem;
 - 3) iesniedz priekšlikumus izglītības iestādes vadītājam par iestādes darba organizāciju, budžeta sadalījumu un izglītības programmu īstenošanu.

Vispārējās izglītības likuma 9. panta pirmajā daļā ir iekļauti divi atsevišķi punkti: **9. punktā** ir noteikts, ka izglītības iestādes nolikumā ir jānorāda izglītības iestādes pašpārvaldes izveidošanas kārtība un kompetence, bet **8. punktā** ir noteikts, ka izglītības iestādes nolikumā ir jānorāda izglītības iestādes padomes izveidošanas kārtība un kompetence.

Vispārējās izglītības likuma 13. pantā ir noteikts izglītības iestādes padomes darbības mērķis, sastāvs, un uzdevumi:

- (1) Sabiedrības, pašvaldības un vecāku sadarbības nodrošināšanai tiek izveidota izglītības iestādes padome. Tā darbojas saskaņā ar padomes nolikumu, un tās sastāvā var būt:
 - 1) izglītības iestādes vadītājs;
 - 2) pedagogu pārstāvji;
 - 3) pašvaldības pārstāvji;
 - 4) izglītības iestādes dibinātājs;
 - 5) vecāku pārstāvji;
 - 6) izglītojamo pārstāvji.
- (2) Vecāku pārstāvjiem izglītības iestādes padomes sastāvā jābūt vairākumā. Padomes vadītāju ievēl no vecāku pārstāvju vidus.
- (3) Izglītības iestādes padomes kompetence:
 - 1) izstrādāt priekšlikumus izglītības iestādes attīstības plānam;
 - 2) piedalīties izglītības procesa un tā rezultātu apspriešanā un sniegt priekšlikumus izglītības kvalitātes uzlabošanai;
 - 3) sekot tam, kā tiek ievērotas izglītojamo un pedagogu tiesības un pildīti pienākumi, un sniegt priekšlikumus situācijas uzlabošanai;
 - 4) veicināt izglītības iestādes atbalsta fondu darbību;
 - 5) risināt ar izglītības iestādes rīkotajiem pasākumiem saistītus organizatoriskos jautājumus;
 - 6) veikt izglītības iestādē pieņemto ziedojumu uzskaiti, lemt par to izlietošanu un sniegt pārskatu par to vecāku pilnsapulcei;
 - 7) veikt citus padomes nolikumā paredzētus uzdevumus.

Specifiskas funkcijas ir noteiktas izglītības iestādes pedagoģiskai padomei. **Vispārējās izglītības likuma 12. pants** nosaka izglītības iestādes pedagoģiskās padomes izveidošanas kārtību, sastāvu, uzdevumus:

- (1) Lai risinātu dažādus ar mācību un pedagoģisko procesu saistītus jautājumus, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestādēs izveido pedagoģisko padomi. Pedagoģisko padomi vada izglītības iestādes vadītājs, un tās sastāvā ir visi iestādē strādājošie pedagogi un izglītības iestādes ārstniecības persona.

Pedagoģiskās padomes sēdes sasauc ne retāk kā reizi pusgadā un to norisi protokolē.

(2) Pedagoģiskā padome:

- 1) veic pedagoģiskā procesa analīzi un izstrādā priekšlikumus tā rezultātu uzlabošanai;
- 2) apspriež pedagoģiskā procesa organizācijas jautājumus un pedagoģisko pieredzi;
- 3) veido vienotu pedagoģisko pozīciju pedagoģiskā procesa organizācijas pamatjautājumos;
- 4) ierosina pedagoģiskās un sociālās korekcijas programmu uzsākšanu izglītības iestādē;
- 5) izstrādā izglītības iestādes darbības plāna projektu.

Pašvaldības kompetence

Pašvaldības kompetence izglītībā ir noteikta **Izglītības likuma 17. pantā**:

- (1) Katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt bērniem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatzglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē vai tuvākajā izglītības iestādē, kas īsteno izglītības programmu valsts valodā, nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt vidējo izglītību, kā arī nodrošināt iespēju īstenot interešu izglītību un atbalstīt ārpusstundu pasākumus, arī bērnu nometnes.
- (2) Lai nodrošinātu iespēju apmeklēt izglītības iestādi pēc brīvas izvēles bērnam, kura dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, bet kurš mācās izglītības iestādē, kas atrodas citas pašvaldības administratīvajā teritorijā, pašvaldībai atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai kārtībai ir pienākums slēgt līgumu par piedalīšanos attiecīgās pašvaldības padotībā esošas izglītības iestādes uzturēšanas izdevumu finansēšanā.

Konkrētus pašvaldības pienākumus izglītības pieejamības nodrošināšanai noteic **Izglītības likuma 17. panta otrā daļa**.

Likuma „**Par pašvaldībām**” **15. panta pirmās daļas 4. punkts** noteic pašvaldību autonomo funkciju gādāt par iedzīvotāju izglītību (iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatzglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpuskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm u.c.).

Izglītības iestādes dibinātāja kompetence

Izglītības likuma 60. pants noteic, ka izglītības iestādes dibinātājam ir pienākums izglītības iestādei nodrošināt iestādes nepārtrauktai darbībai nepieciešamos finanšu un materiālos līdzekļus, savukārt **22. panta pirmā daļa** un **Vispārējās izglītības 9. panta otrā daļa** noteic pienākumu apstiprināt izglītības iestādes

nolikumu, bet **Vispārējās izglītības 9. panta otrā daļa** nosauc nolikumā regulējamo jautājumu minimumu.

Izglītības likuma 31. panta otrā daļa noteic, ka dibinātājam ir jāpiedalās izglītības iestādes pašpārvaldes darbā, bet **33. panta otrā daļa** noteic, ka dibinātājam ir jāsaskaņo izglītības iestādes izglītības programmas.

Vispārējās izglītības likuma 11. panta trešā daļa noteic, ka vispārējās izglītības iestādes vadītāju pieņem darbā un atbrīvo no darba attiecīgās izglītības iestādes dibinātājs.

Izglītības iestādes vadītāja, pedagogu un izglītojamo tiesības un pienākumi

Izglītības iestādes vadītājam normatīvie akti noteic šādus pienākumus:

Izglītības likuma 30. pants

- (1) Izglītības iestādes vadītājs atbild par izglītības iestādes darbību un tās rezultātiem, par šā likuma un citu izglītības iestādes darbību reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu, kā arī par intelektuālo, finanšu un materiālo līdzekļu racionālu izmantošanu.
- (2) Izglītības iestādes vadītājs savu pilnvaru ietvaros patstāvīgi lemj par izglītības iestādes intelektuālo, finanšu un materiālo līdzekļu izmantošanu un nosaka izglītības iestādes darbinieku darba samaksu, kas nav mazāka par Ministru kabineta noteikto darba samaksu.
- (3) Izglītības iestādes vadītājam ir pienākums nodrošināt izglītības iestādes pašpārvaldes izveidošanu.
- (3¹) Izglītības iestādes vadītājam ir pienākums nodrošināt izglītības iestādes piekļuvi bibliotekārijiem un informācijas pakalpojumiem.

Vispārējās izglītības likuma 11. panta otrā daļa

Vispārējās izglītības iestādes vadītājs ir atbildīgs par:

- 1) izglītības programmu īstenošanu;
- 2) izglītības iestādes nodrošināšanu ar pedagogiem;
- 3) izglītojamo speciālo vajadzību apzināšanu un viņu izglītošanu atbilstoši speciālās izglītības programmām;
- 4) izglītības iestādes darbības nodrošināšanu un tai noteikto uzdevumu izpildi;
- 5) izglītības iestādes finanšu un materiālo līdzekļu racionālu izmantošanu;
- 6) normatīvo aktu ievērošanu izglītības iestādes darbībā.

Izglītības iestādes pedagogiem noteic šādus pienākumus, atbildību un tiesības:

Izglītības likums 51.pants

- (1) Pedagoģa vispārīgie pienākumi izglītošanas procesā ir šādi:

- 1) radoši un atbildīgi piedalīties attiecīgo izglītības programmu īstenošanā;
 - 2) veidot izglītojamā attieksmi pret sevi, citiem, darbu, dabu, kultūru, sabiedrību un valsti, audzināt krietnus, godprātīgus, atbildīgus cilvēkus — Latvijas patriotus;
 - 3) ievērot pedagoga profesionālās ētikas normas;
 - 4) pilnveidot savu profesionālo kompetenci;
 - 5) ievērot izglītojamā tiesības;
 - 6) sadarboties ar izglītojamā ģimeni izglītības jautājumos;
 - 7) piedalīties izglītības procesa pilnveidē un izglītības iestādes pašpārvaldē;
 - 8) veikt citus normatīvajos aktos noteiktos pienākumus.
- (2) Izglītības iestāžu pedagogi ir atbildīgi par savu darbu, tā metodēm, paņēmieniem un rezultātiem.

52.pants Pedagogam ir tiesības:

- 1) piedalīties izglītības iestādes pašpārvaldē;
- 2) saņemt valsts garantētu apmaksātu ikgadējo astoņu nedēļu atvaļinājumu;
- 3) pamatojoties uz līgumu par mācību līdzekļu izstrādāšanu, saņemt apmaksātu līdz trijiem mēnešiem ilgu radošā darba atvaļinājumu vai līdz sešiem mēnešiem ilgu bezalgas atvaļinājumu;
- 4) saglabājot pamatalgu izglītības iestādē, kurā pedagogs strādā pamatdarbā, 30 kalendārās dienas triju gadu laikā izmantot savas izglītības un profesionālās meistarības pilnveidei;
- 5) saņemt un izmantot izglītības programmas īstenošanai nepieciešamo informatīvo un materiālo nodrošinājumu;
- 6) saņemt sabiedrības atbalstu izglītības programmas īstenošanā.

Vispārējās izglītības likuma 19. panta otrajā daļā ir noteiktas pedagogiem tiesības izstrādāt mācību priekšmeta programmu atbilstoši vispārējās izglītības mācību priekšmeta standartam un vispārējās izglītības programmai, kurā ietverts šis mācību priekšmets, vai izraudzīties mācību priekšmeta programmu no mācību priekšmetu programmu paraugiem.

Izglītojamiem ir šādi Izglītības likumā noteiktie pienākumi un tiesības:

54.pants. Izglītojamā pienākumi:

- 1) apgūt pamatzglītības programmu;
- 2) ievērot izglītības iestādes nolikumu vai satversmi un iekšējās kārtības noteikumus un ar savu rīcību nediskreditēt izglītības iestādi;
- 3) ar cieņu izturēties pret Latvijas valsti, tās Satversmi, vēsturi, sabiedrību, valsts simboliem un latviešu valodu;

- 4) ievērot pedagogu, izglītojamo un citu personu tiesības un intereses;
- 5) nepieļaut emocionālu un fizisku vardarbību;
- 6) neapdraudēt savu un citu personu veselību, drošību un dzīvību;
- 7) būt pieklājīgam izglītības iestādē un ārpus tās;
- 8) atrasties izglītības iestādē iekšējās kārtības noteikumiem atbilstošā apgērbā;
- 9) piedalīties izglītības iestādes vides uzkopšanā un sakārtošanā.

55.pants. Izglītojamā tiesības

- 1) uz valsts vai pašvaldības apmaksātu pirmsskolas izglītības, pamatzglītības un vidējās izglītības ieguvu;
- 2) mācību un audzināšanas procesā izteikt un aizstāvēt savas domas un uzskatus, neaizskarot citu personu cieņu un godu;
- 3) iekšējās kārtības noteikumos paredzētajā kārtībā mācību procesā izmantot izglītības iestādes telpas, laboratorijas, iekārtas, aparatūru, kultūras, sporta un medicīnas objektus un inventāru, mācību grāmatas, citu mācību procesam nepieciešamo literatūru, mācību līdzekļus un elektroniskos mācību resursus, kā arī saņemt bibliotekāros un informācijas pakalpojumus;
- 4) saņemt stipendijas, kredītus, pabalstus, atlaides, kā arī dotācijas, izmantojot sabiedrisko transportu, atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai un cita veida materiālo palīdzību;
- 5) saņemt profilaktisko veselības aprūpi, izņemot normatīvajos aktos par veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtību paredzētajā profilaktisko apskaušu programmā ietvertās profilaktiskās apskates, un pirmo palīdzību izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos;
- 6) piedalīties mācību procesa pilnveidē un izglītības iestādes pašpārvaldē;
- 7) uz personiskās mantas aizsardzību izglītības iestādē;
- 8) uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos;
- 9) īstenot citas normatīvajos aktos noteiktās tiesības.

Nevalstisko organizāciju kompetence

Izglītības likuma 21. pants noteic vispārējas sabiedrības līdzdalības tiesības izglītības organizēšanā un attīstībā, popularizējot visu veidu izglītību, veicot izglītošanu un sekmējot izglītības kvalitātes uzlabošanu, veidojot izglītības programmas, aizsargājot izglītojamo un pedagogu tiesības un intereses izglītības ieguves un darba procesā, veidojot izglītības un izglītības atbalsta iestādes un sabiedriskās organizācijas, kā arī valsts un pašvaldību izglītības pārvaldes iestāžu pienākumu nodrošināt nepieciešamo informāciju, konsultācijas un metodisko palīdzību un Izglītības un zinātnes ministrijas tiesības deleģēt privātpersonai vai publiskai personai, slēdzot deleģēšanas līgumu.

Problēmas un ieteicamie risinājumi

Normatīvajos aktos nav skaidri definēts jēdziens pirmsskolas un skolas „pašpārvalde”, tāpēc praksē pastāv vairāki pašpārvaldes apzīmējumi un institucionālie veidojumi: „pašpārvalde”, „skolēnu pašpārvalde”, „skolēnu dome”, „skolēnu padome”, „skolas padome” u.c. Skaidras definīcijas trūkuma dēļ likumos ir vērojams konsekvences trūkums un pretrunas.

Attiecībā uz vispārējās izglītības iestādēm šobrīd pastāv jēdzieniska pretruna jautājumā par iestādes pašpārvaldi, jo Izglītības likumā noteiktās pašpārvaldes sastāvs un funkcijas atbilst Vispārējās izglītības likumā noteiktajam attiecībā uz iestādes padomi, savukārt iestādes pašpārvaldes sastāvs un uzdevumi nav definēti vispār. Skaidrības labad būt jānošķir trīs padomdevēj institūcijas – skolēnu padome, vecāku padome un pedagoģiskā padome – no izglītības iestādes pašpārvaldes, kurā ietilpst pārstāvji no visām trim padomdevēj institūcijām.

Normatīvajos aktos nav noteikts, ka iestādes darbinieks (pedagogs) nevar tikt ievēlēts izglītības iestādes pašpārvaldē kā izglītības iestādes audzēkņa vecāks. Nenoregulējot šo jautājumu, var izveidoties situācija, ka skolas pašpārvaldē tiek ievēlēti vairāk iestādes darbinieki, veidojot neatbilstību Vispārējās izglītības likuma 13. panta otrajai daļai, kas noteic, ka vecāku pārstāvjiem izglītības iestādes padomes sastāvā jābūt vairākumā.

Likumā nav noteikta pašpārvaldes deleģēto pārstāvju sastāva proporcija (izņemot Vispārējās izglītības likuma 13. panta otro daļu) un ievēlēšanas process, kā arī lēmumu pieņemšanas process (vai ar 100% balsu vairākumu, vai tikai pietiek ar 50 % + 1).

Jaunieši saskaņā ar Jaunatnes likumu iesaistās pašpārvaldes darbībā no 13 gadu vecuma, bet izglītības iestāžu skolēnu pašpārvaldes nolikumos ir ietvertas normas par pārstāvju ievēlēšanu no konkrētām klasēm (piemēram, 4.-6.klase (Ogres pamatskola) vai 5.-12. klase (Rīgas 85. vidusskola)). Ir skolas, kurās skolēni nav vispār pārstāvēti skolas padomē, jo skolā vai nu nav izveidota skolēnu pašpārvalde, vai arī skolas padomē nav ievēlēts / padomi neapmeklē neviens skolēns (skolēnu un / vai skolas vadības pasivitātes dēļ). Šādā situācijā netiek iegūts un respektēts skolēnu viedoklis par skolas padomes kompetencē esošajiem jautājumiem.

Normatīvajos aktos ir noteikts, ka izglītības iestādes vadītājam ir pienākums nodrošināt pašpārvaldes izveidošanu (Izglītības likuma 30. panta trešā daļa), bet nav noteikts, ka izglītības iestādes vadītājam būtu pienākums nodrošināt tās darbību. Līdz ar to var pastāvēt situācija, ka izglītības iestāde nenodrošina pulcēšanās vietu skolas padomes vajadzībām, vai liedz iestādes pedagogiem, skolēniem apmeklēt sēdes, tādējādi mazinot skolas padomes nozīmi un ierobežojot tās rīcībspēju un efektivitāti.

Skolas padomes lēmumiem ir ieteikuma raksturs. Padomei ir jānodrošina sadarbība ar sabiedrību, pašvaldību un vecākiem, bet nav kontroles mehānisma, kā pārbaudīt, vai tas tiek darīts. Savukārt atbildīgā persona par izglītības iestādes darbību

ir iestādes vadītājs (Izglītības likuma 30. panta pirmā daļa). No iepriekš minētā izriet, ka skolas padomes izstrādātie priekšlikumi ir jāiesniedz vadītājam, kurš kā atbildīgā persona pieņem lēmumu, vai priekšlikumi ir pamatoti un realizējami, tādējādi „neērtus” vai „nelietderīgus” skolas padomes lēmumus skolas direktors var ignorēt.

Šobrīd normatīvajos aktos ir noteikts, ka pašpārvaldes darbojas, saskaņā ar nolikumu, bet nav vienota nolikuma parauga, kā arī nav noteikta obligāti iekļaujamā informācija (piemēram, sastāva proporcija, izveidošanas kārtība, sēdes kārtība un regularitāte, lēmumu pieņemšanas process, lēmumu izpilde un kontrole, u.c.), lai pašpārvalde varētu pilnvērtīgi un efektīvi darboties.

Izglītības likumā ir noteikts, ka izglītojamiem ir jāievēro izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumi, tomēr nav noregulēts noteikumos iekļaujamā regulējuma minimums. Līdz ar to rodas situācija, kad katra izglītības iestāde iekšējās kārtības noteikumus var izstrādāt pēc saviem ieskatiem, neietverot audzēkņiem un vecākiem svarīgus jautājumus, piemēram, par drošu vidi, noteikta parauga skolas formu, tiesības, pienākumus, atbildību u.c.

2. Vecāku līdzdalības veidi skolās

Līdzdalības veidi

Apkopojot publiskajā telpā pieejamo informāciju, aptaujas un pētījumus, kas veikti laikā no 2002. gada līdz 2012. gada vidum, var secināt, ka izglītības iestādēs vecākiem tiek piedāvāti dažādi līdzdalības veidi. Katrā izglītības iestādē tie var atšķirties, kādā var būt nodrošinātas plašākas iespējas, citā – to apjoms ir mazāks. Analizētajos materiālos ir minēti šādi vecāku līdzdalības veidi:

- informācijas iegūšana un atsevišķos gadījumos – viedokļa paušana;
- individuālās tikšanās ar klases audzinātāju, skolotājiem vai skolas administrāciju, vecāku apspriedes ar skolotājiem par to, kā virzīt sava bērna attīstību. Daudzi to uzskata par efektīvāko veidu, kā apspriest jautājumus, kas saistīti ar konkrētu bērnu vai klasi;
- vecāku gatavoti rakstiski iesniegumi skolas vadībai;
- skolas vai vecāku padomes, taču vecāki šīs padomes visbiežāk uzskata par neefektīvām;
- iespēja apmeklēt mācību stundas;
- iespēja apmeklēt izglītības iestādes svētku pasākumus;
- klases un skolas vecāku sapulces. Klases vecāku sapulcēs pārsvarā tiek apspiesti jautājumi, kas saistīti ar mācību procesu un bērnu uzvedību. Skolas vecāku sapulces visbiežāk tiek organizētas, lai informētu vecākus par aktuāliem jautājumiem – mācību gada sākumā par paredzētajām izmaiņām skolas darbā un jaunākajām izmaiņām normatīvajos aktos (piemēram, pāreja uz jaunu vērtēšanas sistēmu); savukārt mācību gada beigās - par paveikto, skolēnu sekmēm un

sasniegumiem, kā arī par nākamajā mācību gadā nepieciešamajiem mācību līdzekļiem;

- atvērto durvju dienas;
- vecāku anketēšana, ko veic gan skolas padome, gan skolas administrācija.

Problēmas

Vecāku viedoklis par līdzdalības efektivitāti atšķiras. Liela daļa vecāku uzskata minētās līdzdalības formas par neefektīvām, jo viņi savu viedokli var izteikt, bet tas nereti tiek ignorēts. Pētījumu dati atklāj, ka vecāki kopumā nav apmierināti ar savu līdzdalības pieredzi. Izglītības iestāžu administrāciju pārstāvji parasti norāda, ka vecāku viedoklī ieklausās, tomēr vecāki tam nepiekrīt un atzīst, ka skolā var ietekmēt tikai atsevišķus saimnieciskus jautājumus, bet jautājumi, kas skar izglītības procesu un kvalitāti, praktiski nav ietekmējami.

Vecāku viedokļos atklājas divi galvenie atzinumi par skolas padomes darbību:

- skolas padome ir funkcionāla un neatkarīga – padome lemj un izstrādā savus darbības virzienus, nepieciešamības gadījumā konsultējoties ar skolas administrāciju;
- skolas padomes darbā sevi aktīvi pozicionē skolas administrācija. Līdz ar to vecāku piedāvātās idejas jau pašā sākumā var saskarties ar administrācijas pretestību. Padome pamatā palīdz skolas administrācijai risināt saimnieciskus un organizatoriskus jautājumus, piemēram, lemjot par vecāku ziedoto līdzekļu izlietojumu, risinot jautājumus, kas saistīti ar bērnu ēdināšanu vai drošību skolā. Taču padomes ietekme citos būtiskos jautājumos (piemēram, mācību kvalitātes izvērtēšana, priekšlikumu izstrādāšana mācību darba pilnveidošanai) ir ļoti ierobežota un atkarīga no skolas padomes sastāva un iestādes vadītāja.

Izglītības iestāžu vadītāji parasti atzīst atvērto durvju dienas par efektīvām, bet vecāku ieskatā tās nedod patiesu priekšstatu par mācību procesu un tā kvalitāti, jo dienas plāns, nodarbības un mācību metodes ir iepriekš izplānotas un zināmas.

Izglītības iestāžu vadītāji nereti pretojas vecāku vēlmei apmeklēt mācību stundas. Tā kā vairumam vecāku nav pedagoģiskās izglītības, tad ir visai problemātiski spriest par izvēlētajām mācību metodēm un kvalitāti. Turklāt vecāki baidās par negatīvu attieksmi pret bērnu pēc mācību stundu apmeklēšanas vai aktīvas darbības skolas padomē.

3. Iemesli, kāpēc vecāki neiesaistās skolu un padomes aktivitātēs

Izglītības likuma 21. panta pirmā daļa noteic, ka sabiedrība piedalās izglītības organizēšanā un attīstībā, popularizējot visu veidu izglītību, veicot izglītošanu un sekmējot izglītības kvalitātes uzlabošanu, veidojot izglītības programmas, aizsargājot izglītojamo un pedagogu tiesības un intereses izglītības ieguves un darba procesā, veidojot izglītības un izglītības atbalsta iestādes un sabiedriskās organizācijas.

Ģimene, t.i., vecāki ir tā sabiedrības grupa, kuru izmaiņas izglītībā skar vistiešākajā veidā, jo viņi ir atbildīgi par sava bērna audzināšanu un sagatavošanu patstāvīgai dzīvei. Tomēr vecāku līdzdalība izglītības politikā skolas, pašvaldības un valsts līmenī ir ļoti zema.

Efektīvās līdzdalības princips ir viens no demokrātijas principiem, kas nosaka, ka lēmumu pieņemšanas procesā jāņem vērā to personu un grupu intereses, kuras šis lēmums tieši skar. Skolas padomei ir nozīmīga loma izglītības procesā un drošas, kvalitatīvas vides nodrošināšanā, ja tā veic savu darbību ieinteresēti un konstruktīvi.

Salīdzinot pēdējā gada laikā veikto aptauju rezultātus, var secināt, ka tie lielā mērā ir atkarīgi no institūcijas, kas aptauju / pētījumu veic. Piemēram, pēc Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma veiktajā A. Jermakas vecāku aptaujā par skolas padomes darbību (aptauja veikta 2012. gada 4. – 8. maijā) vairums aptaujāto atzīst skolas padomes darbību par pietiekami efektīvu, un tajā neparādās īpaša nepieciešamība veikt kādas pārmaiņas.

Savukārt biedrības „Latvijas vecāku kustība” veiktās aptaujas (aptauja veikta 2012. gada 15. – 23. martā) rezultāti liecina, ka tikai 35% no aptaujātajiem vecāku pārstāvniecību darbību vērtē kā aktīvu un efektīvu, 27% no aptaujātajiem norāda, ka pārstāvniecības darbību vērtē kā neefektīvu, bet 1% no aptaujātajiem izteikuši viedokli, ka vecāku pārstāvniecība izglītības iestādē nav nepieciešama. Gandrīz 1/5 daļa no aptaujātajiem jeb 19% bija norādījuši, ka par vecāku pārstāvniecības esamību izglītības iestādē informācijas nav, kas norāda uz nepilnīgu informācijas apriti starp izglītības iestādi un vecākiem.

Nereti vecāku pasivitātes cēlonis ir tajā apstākļi, ka vecākiem nav informācijas par savām tiesībām un pienākumiem, tāpēc vecāki ir nedroši, nepārliecināti un arī situācijās, kad viņiem ir lieliskas idejas, nezina, pie kā vērsties un ko uzrunāt, lai šīs idejas realizētu.

Neskatoties uz vecāku līdzdalības neefektivitāti, liela daļa vecāku norāda, ka skolas padome vai līdzvērtīga pārstāvības institūcija ir reāla iespēja vecākiem līdzdarboties izglītības iestādes darbībā, izteikt priekšlikumus, apvienot aktīvos vecākus, turklāt liela vecāku daļa labprāt saņemtu informāciju par vecāku pārstāvniecību veiksmes stāstiem, tādējādi rosinot citus vecākus aktīvāk realizēt savas tiesības un pienākumus attiecībā uz bērna izglītību.

Šajā nodaļā ir apkopota informācija no pētījumiem un aptaujām par vecāku līdzdalību laikā no 2002. gada līdz 2012. gada vidum, un ir secināti vairāki iemesli zemajai aktivitātei izglītības iestādēs, kas nav mainījušies pēdējo desmit gadu laikā:

- centralizēta izglītības sistēma. Normatīvajos aktos vecāku līdzdalība ir attiecināta tikai uz priekšlikumiem par politikas īstenošanu un saimnieciskiem jautājumiem;
- sabiedrībā trūkst priekšstata par līdzdalību un nav pietiekami attīstītas prasmes darbam ar dažādu viedokļu izteicējiem. Starp vecākiem, bērniem un skolas administrāciju nevalda uzticība, vecāki pārsvarā netiek uztverti kā sociālie partneri, vecāku aktivitāti uztver kā iejaukšanos skolas darbā, nevis kā sadarbību skolas vides uzlabošanā;

- vecāku reālās līdzdalības iespējas ir pilnībā atkarīgas no skolas vadītāja gribas;
- vecāku aizņemtība un neatsaucība, pasīvu vecāku ievēlēšana padomē;
- vecāku nespēja saredzēt nozīmi šādai institūcijai, motivācijas un / vai informācijas trūkuma dēļ;
- pedagogu neprasme sadarboties ar pieaugušo auditoriju un laika trūkums sagatavot kvalitatīvas tikšanās ar vecākiem;
- finanšu trūkums saistošu lekciju vai citu kopīgu pasākumu organizēšanai;
- jautājumi, kas skar izglītības procesu un kvalitāti, šobrīd praktiski nav ietekmējami;
- vecāki par galvenajiem sadarbības partneriem uzskata citus vecākus, bērnus un dažkārt arī pedagogus, retāk minot nevalstiskās organizācijas;
- informācijas trūkums par savām tiesībām, izglītības politikas mērķiem un iespējamajiem līdzdalības veidiem, kā iesaistīties padomes darbā;
- vecāki nav informēti, kas tieši skolas padomē tiek darīts, par ko tiek lemts;
- iepriekšējā negatīvā pieredze;
- lai arī pastāv iespēja izteikt savu viedokli, tas gandrīz nekad netiek ņemts vērā;
- bailes no turpmākās negatīvās attieksmes pret bērniem no skolotāju un skolas administrācijas puses;
- ap 70 % skolas padomju ir formālas, jo to struktūru nosaka direktors, un arī padomes darbs atkarīgs no direktora iniciatīvas;
- padomes darbības mērķi un uzdevumi visbiežāk ir ļoti neskaidri un vispusīgi, nav precīzi noteiktas pienākumu un atbildības jomas;
- sociālās problēmas un vispārējā neapmierinātība ar dzīves apstākļiem;
- pretestība no skolas administrācijas puses, direktori un pedagogi nevēlas, lai vecāki kļūtu par partneriem. Bailes no kontroles, līdz ar to bailes darīt kaut ko ārpus likumā noteiktajiem rāmjiem;
- vecākiem nav tiesību piedalīties skolas dzīvē. Padomē ievēl jau no citiem gadiem zināmos vecākus vai tos, kas ir skolas administrācijas paziņas;
- izglītības iestādes personāls ir atkarīgs no Izglītības un zinātnes ministrijas, kā arī pašvaldības (algu jautājums), tāpēc panākt kādas būtiskas izmaiņas skolas ietvaros nav iespējams;
- informācijas trūkums par skolā risināmajiem jautājumiem un izglītības programmu saturu, kā arī par skolas padomes kompetenci;
- vecākiem ir nepilnīgs priekšstats par izglītības mērķiem un vērtībām, kāds cilvēks izglītības procesā jāveido skolai? Līdz ar to vecāki nezina, ko prasīt no saviem bērniem, uz kādu vērtību pamata veidot bērnu un vecāku attiecības izglītības jomā;

- vecākiem nav izglītības sistēmā realizēto mērķu un vērtību analīzes līdzekļu, ir nepietiekama informācija par mācību programmu saturu;
- vērojams satura deficīts komunikācijā par izglītības jautājumiem. Vecāki nezina, ko viņiem vajag un kādas viņiem ir tiesības, kā vecākiem prasīt no skolas, valsts, sabiedriskajām organizācijām izglītības mērķu sasniegšanai;
- vecāki nav pozicionējušies kā sabiedriski nozīmīga sociāla grupa, kas atbildīga par savu un savu bērnu nākotni. Viņi nezina mūsdienu tendences izglītībā un savu attieksmi veido, balstoties uz personīgo pieredzi, jo nav noteiktas procedūras informācijas, konsultāciju un metodiskās palīdzības saņemšanai no valsts vai pašvaldību iestādēm.

Neskatoties uz visai garo sarakstu ar iemesliem, kāpēc vecāki nepiedalās skolas padomes darbā vai kāpēc vecāku ieskatā skolas padomes darbs nav efektīvs, pēdējā laikā ir vērojama pozitīva tendence.

Kā liecina biedrības „Latvijas vecāku kustība” veiktās aptaujas rezultāti, 82% no aptaujātajiem vecākiem izteica vēlmi iesaistīties vecāku līdzdalības jautājumu aktualizēšanā sava bērna izglītības iestādes vai pat visas valsts līmenī. Līdzīgi dati parādās arī A. Jermakas veiktajā aptaujā, kur no 314 aptaujātajiem vecākiem 60 vecāki jau darbojas kādā vecāku līdzdalības institūcijā, savukārt 162 vecāki ir gatavi darboties uzreiz vai vēlas darboties, bet viņiem trūkst vajadzīgās informācijas par līdzdalības iespējām, vai trūkst laika. Tikai astoņpadsmit A. Jermakas aptaujātie respondenti atzina, ka neredz jēgu skolas padomes darbam.

4. Aprakstītie priekšlikumi, kā veicināt vecāku līdzdalību skolās un padomēs

Analizētajos Latvijas pētījumos ir aprakstīti daudz un dažādi priekšlikumi, kā veicināt vecāku līdzdalību skolā un skolas padomē:

- ir nepieciešamas izmaiņas gan normatīvajos aktos, gan vecāku un skolas attiecību modeļos, gan komunikācijas formās un saturā;
- ir jāizveido viena, bet efektīva institūcija, kurā maksimāli jāiesaista bērni;
- bez esošajiem, tradicionālajiem informācijas resursiem (sekmju izraksti, skolēna dienasgrāmata, liecība u.c.) jāizmanto jauno tehnoloģiju piedāvātie resursi, piemēram, portāls „e-klase”, „Mykoob” u.c.;
- skolai daudzās situācijās nepieciešama jurista konsultācija - gan skolēni, gan pedagogi, gan vecāki jāizglīto par normatīvo regulējumu, atbalsta personāls ir jānodrošina katrā izglītības iestādē;
- jānodrošina pedagogu un vecāku savstarpēja sapratne, lai katrs apzinātos atbildību par savu darbību vai bezdarbību;
- jāmainās pašiem vecākiem - ir nepieciešama izglītība par vispārējiem izglītības politikas jautājumiem. Vecākiem kā izglītības pasūtītājiem ir jāprot apspriest izglītības mērķi un vērtības, kā arī jāprot novērtēt sasniedzamie rezultāti;

- skolas un vecāku mērķiem ir jābūt savstarpēji saistītiem, tad būs iespējama efektīva sadarbība kopumā. Skolas un vecāku mērķu tuvība (ne absolūta sakrīšana) ir priekšnosacījums sadarbībai;
- jāpilnveido pedagogu sagatavošanas studiju programmas atbilstoši mūsdienu prasībām;
- jāveido kvalitatīva pedagogu metodiskā atbalsta un tālākizglītības sistēma, īpašu vērību veltot saskarsmei un darbam ar vecāku jautājumiem;
- jādemokratizē skolas vide - demokrātijas principi nedrīkst būt pretrunā ar pedagogu profesionālisma principu;
- jākonkretizē skolas padomes darbība, nosakot skaidrus mērķus un uzdevumus, pienākumus un atbildību;
- vecāku līdzdalība izglītības politikā un procesa norisē jāskata izglītības sistēmas pārvaldes problēmu kontekstā. Vecāku pozīcija – sistēmas pārvaldes dalībnieks – kā izglītības pasūtītājs. Šī pozīcija ir perspektīva, veidojot konkrētas darbības programmas;
- jāveic vecāku izglītošana līdzdalības, satura un metodikas jomā, pieaicinot izglītības ekspertus, jāizmanto dažādas formas, piemēram, vecāku skolas konsultācijas, diskusiju klubi, lekcijas u.c.;
- vecākiem aktīvi jāiesaistās dažādu izglītības iestādes dokumentu izstrādē un pilnveidošanā:
 - ✓ iestādes nolikums, nodrošinot, ka nolikumā ir ietverts viss nepieciešamais regulējums;
 - ✓ iestādes attīstības programma;
 - ✓ izglītojamo kārtības noteikumi;
 - ✓ izglītības programma sadaļā par fakultatīvajām nodarbībām, pagarinātās dienas grupu, konsultācijām, pārbaudes darbiem;
 - ✓ mācību gada plāns – vecākiem ir jāzina, kādas izmaiņas un kad tiks ieviestas kādā mācību priekšmetā, vai viss ir kārtībā un nekas nav jāmaina. Vecākiem ir tiesības zināt, kādi ir iepriekšējā mācību gada rezultāti mācību darbā;
 - ✓ audzināšanas programmas izstrāde un īstenošana – vecākiem ir jāzina, kādas zināšanas, prasmes un attieksmes veidos skola un kas ir jāamāca ģimenē;
- jāizstrādā noteikumi, kā skola rīkojas, ja skolēns neievēro iekšējās kārtības noteikumus. Skolēna rīcību nedrīkst atstāt bez ievērības;
- skolā jābūt izstrādātai vecāku informēšanas sistēmai par:
 - ✓ pārbaudes darbiem;
 - ✓ mācību sasniegumu vērtēšanu;
 - ✓ mācību grāmatām un mācību līdzekļiem (darba burtnīcu lietderība un iegāde);
 - ✓ interešu izglītība un fakultatīvie pulciņi (piedāvājuma dažādība, pieejamība);

- ✓ pateicībām un apbalvojumiem skolā;
- ✓ atpūtas pasākumu organizēšanu skolā;
- ✓ kā rīkoties traumā un saslimšanu gadījumā;
- ✓ karjeras izvēles konsultācijām;
- jābūt pozitīvai attieksmei sadarbībā, tai jābūt abpusējai;
- jāmaina forma, kā pasniegt normatīvo informāciju – informācija, kas domāta skolēniem un vecākiem ir jāsadzīvo saprotamā, saistošā un interesantā formā un valodā, likvidējot galveno „informācijas nepietiekamības” šķērslī - nepatiku lasīt likumus;
- izglītības iestādes pašpārvaldes nolikumā jābūt iestrādātai normai, ka visām iniciatīvām jābūt argumentētām;
- tā kā vecāki ir izglītības pasūtītāji, tad skolas padomei ir jābūt ar lemtspējas tiesībām par visiem jautājumiem, kas saistīti ar skolas vidi, budžetu (tā efektīvu izlietojumu), uzvedības un citu iekšējo dokumentu izstrādi. Lēmumiem ir jābūt saistošiem. Vecākiem nav jāiejaucas pedagogu izmantotajās mācību metodēs;
- vajadzētu būt tiesībām ietekmēt interešu izglītību skolās, skolas formas;
- ir jāizveido sadarbības mehānisms, kur tiek sadalīta atbildība (pienākumi un tiesības) arī vecākiem un bērniem. Tas var tikt atrunāts līgumā, par kādiem jautājumiem uzņemas atbildību vecāki un par kādiem bērni. Visu pušu pienākumus un tiesības var atrunāt iekšējās kārtības noteikumos un līgumu slēgt, lai izteiktu piekrišanu šiem iekšējās kārtības noteikumiem;
- vajadzētu izdalīt finansējumu padomes priekšsēdētājam, kurš reāli strādā skolas interesēs;
- Ir svarīgi skolā saglabāt bērnu dārza principu, ka vecāks nāk uz skolu, jo, uzsākot pirmo klasi, vecākam zūd motivācija nākt uz skolu;
- skolām ir jāiepazīstina visi vecāki ar skolas pašvērtējuma ziņojumu

5. Vecāku līdzdalības skolās pozitīvā prakse Latvijā

Latvijā kā jaunā demokrātiskā valstī sociālo partneru līdzdalības prakse tikai veidojas, tāpēc ļoti svarīga ir arī pozitīvas pieredzes apmaiņa. Pilnvērtīgai līdzdalībai izglītības politikā ir jānotiek trijos līmeņos, proti, skolas, pašvaldības un valsts līmenī.

Katra skola meklē savus, individuālus risinājumus, kā uzlabot skolas psihosociālo vidi un kā aktīvāk iesaistīt vecākus un skolēnus izglītības iestādes dzīvē, tādējādi kopīgi uzņemoties gan pienākumus, gan atbildību par skolā notiekošajiem procesiem.

Bērnu tiesību aizsardzības inspekcija ir iniciējusi kustību „Draudzīga skola”, kuras misija ir pilnveidot skolas psihosociālo vidi, lai attiecības starp bērniem, vecākiem, skolotājiem un skolas administrāciju tiktu balstītas savstarpējā cieņā un sadarbībā. Galvenie misijas mērķi ir 1) uzlabot skolēnu, skolotāju, vecāku un skolas

administrācijas savstarpējo sadarbību un sadarbību ar citām institūcijām un pašvaldību; 2) pilnveidot regulāru preventīvo darbu vardarbības profilaksei skolās.

Minētās kustības ietvaros ir notikuši daudzi pasākumi un ir realizēti visdažādākie projekti. Piemēram, Bīkstu pamatskola ir iedibinājusi tradīciju - konferenci „Draudzīgā skola”-, kurā piedalījās skolēni, skolotāji, skolas administrācija, skolas tehniskie darbinieki, skolēnu vecāki, pagasta sociālā darbiniece, tādējādi tika veicināta un stiprināta savstarpējā sadarbība. Atklātā diskusijā iesaistījās gan skolēni, gan pieaugušie, tika uzklauti visi viedokļi. Visi konferences dalībnieki tika rosināti domāt par skolas tēlu, skolas vides un savstarpējo attiecību kultūras uzlabošanu un pilnveidošanu. Konferences organizēšanā piedalījās skolēnu pašpārvalde.

Andrupenes pamatskolas skolēni un skolotāji misijas ietvaros ir īstenojuši projektu "Esošais un ideālais skolēns, skolotājs, vecāks mūsdienu pasaulē", tādējādi apzinot savas stiprās un vājās puses un nospraužot ceļu, kā attīstīties tālāk gan skolai kopumā, gan katram individuāli.

Zaķumuižas pamatskolā 2011. / 2012.m.g. skolā tika ieviesta programma, kas vēl vairāk motivētu skolēnus veidot un attīstīt sevi par labiem, sabiedrībai noderīgiem, veiksmīgiem un draudzīgiem cilvēkiem. Vecāki un skolotāji kopīgi izvēlējās 5 svarīgākās rakstura iezīmes, ko grib attīstīt savos bērnos. Katrai rakstura īpašībai tika izveidota uzlīmīte. Katru nedēļu skolotāji apbalvo skolēnu ar uzlīmīti ikvienā gadījumā, kad ir redzams progress skolēna rīcībā. Uzlīmes tiek krātas speciālās tam paredzētās kladēs. Skolas kopsapulcē nedēļas sākumā spilgtākie piemēri tiek minēti publiski, lai iedvesmotu pārējos skolēnus un rosinātu uz pozitīvu darbību. Katra semestra beigās divi centīgākie skolēni no katras klases saņem balvu – grāmatas. Vasarā 7.-9.klašu aktīvākie un centīgākie sava rakstura veidotāji kā balvu saņems iespēju strādāt vasaras praksi, ko skolai piedāvā sadarbības partneri – vietējie uzņēmēji.

Zaķumuižas pamatskolas aktivitātei līdzīgu ir ieviesusi arī Carnikavas pamatskola (pēc savas iniciatīvas). Akcija saucas „Nēģu zveja”, un skolēniem par labiem darbiem tiek piešķirtas uzlīmes ar nēģa attēlu (nēģis ir Carnikavas novada simbols, kas attēlots arī Carnikavas novada ģerbonī). Sākumskolas skolēniem ir dzeltenas uzlīmes, savukārt pamatskolas skolēniem - zilas. Akcija arī veicina skolēnos interesi par tradicionālo arodu Carnikavas novadā – zvejniecību.

Daugavpils 11. vidusskola realizēja sociālās rehabilitācijas un sociālās korekcijas programmu „Mēs esam kopā”, kas paredzēta pusaudžiem ar uzvedības problēmām, skolas kavējumiem bez attaisnota iemesla un arī viņu vecākiem. Tikšanās un nodarbības notika gan skolā, gan Sociālo lietu pārvaldē Sociālo pakalpojumu nodaļā ģimenēm ar bērniem. Sadarbība ietvēra kontraktīvo un spēles tehniku, refleksiju, uzvedības analīzi, lomu spēles. Galvenais šajā darbā bija sadarbības veicināšana, un projektā piedalījās dažādas valsts un pašvaldības institūcijas, skolēni un viņu vecāki.

6. Secinājumi

Struktūra

Vecāku līdzdalība izglītības procesa nodrošināšanā ir noteikta vairākos normatīvajos aktos, tomēr Latvijā veiktie pētījumi par skolu pašpārvalžu darbības efektivitāti pierāda, ka šobrīd šis normatīvais regulējums pilnvērtīgi nedarbojas.

Ir nepieciešami grozījumi likumos, definējot tādas padomdevēj institūcijas kā skolēnu padome, vecāku padome un pedagoģiskā padome un nošķirot tās no izglītības iestādes pašpārvaldes. Ir nepieciešami normatīvo aktu grozījumi vai vadlīnijas, kurās ir precīzi definēta visu minēto institūciju vēlamā struktūra un sastāvs, kompetence, tiesības, pienākumi, atbildība un citi būtiski jautājumi, kā arī izstrādāts skolas pašpārvaldes paraugnolikums.

Pozitīvā tēla veidošana

Ir nepieciešams papildināt normatīvos aktus ar normu, nosakot, izglītības iestādes vadītājam pienākumu nodrošināt izglītības iestādes pašpārvaldes darbību, šim mērķim paredzot noteiktu daļu no izglītības iestādes gada budžeta. Tā tiktu nodrošināta motivācija darboties skolas pašpārvaldē, vienlaikus paaugstinot pašpārvaldes prestižu.

Ilgspēja un efektivitāte

Ir nepieciešams noteikt izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumos iekļaujamā regulējuma minimumu, nosakot izglītības iestādes pedagogu, audzēkņu un vecāku attiecību, tiesību, pienākumu un atbildības satvaru, izstrādājot iekšējās kārtības noteikumu paraugnolikumu.

Neskatoties uz vecāku netiecību skolas padomes darbam un līdzdalības neefektivitāti, liela daļa vecāku norāda, ka skolas padome vai līdzvērtīga pārstāvības institūcija ir reāla iespēja vecākiem līdzdarboties izglītības iestādes darbībā, izteikt priekšlikumus, apvienot aktīvos vecākus, turklāt liela vecāku daļa labprāt saņemtu informāciju par vecāku pārstāvniecību veiksmes stāstiem, tādējādi rosinot citus vecākus aktīvāk realizēt savas tiesības un pienākumus attiecībā uz bērna izglītību.

Komunikācija

Pēdējo desmit gadu laikā vecāku pasivitātes iemesli un vecāku negatīvā attieksme pret skolas padomes darbu nav īpaši mainījusies, tomēr pēdējā gada laikā ir vērojama pozitīva tendence – vecāki vēlas līdzdarboties un situāciju mainīt. Tāpēc ir jāmeklē jauni veidi, kā pasniegt normatīvo informāciju – informācija, kas domāta skolēniem un vecākiem ir jāsagatavo saprotamā, saistošā un interesantā formā un valodā, likvidējot galveno „informācijas nepietiekamības” šķērsli - nepatiku lasīt likumus. Ceļot vecāku informētības līmeni gan par vecāku tiesībām, gan pienākumiem un iespējām, varētu panākt arī daudz aktīvāku vecāku iesaistīšanos

izglītības procesos. Turklāt, veicinot vecāku līdzdarbošanos, tiktu laužts priekšstats „vecāki – bēdēji”, jo šobrīd nereti jēdziens „vecāku tiesības” tiek kropļots, interpretējot to kā individuālas un neadekvātas vecāku prasības pret izglītības iestādi.

Sadarbības tīkli

Latvijā kā jaunā demokrātiskā valstī sociālo partneru līdzdalības prakse tikai veidojas, tāpēc ļoti svarīga ir arī pozitīvas pieredzes apmaiņa. Katra skola meklē savus, individuālus risinājumus, kā uzlabot skolas psihosociālo vidi un kā aktīvāk iesaistīt vecākus un skolēnus izglītības iestādes dzīvē, tādējādi kopīgi uzņemoties gan pienākumus, gan atbildību par skolā notiekošajiem procesiem.

Ir valsts institūcijas un nevalstiskās organizācijas, kas aktīvi darbojas un aicina skolas īstenot projektus psihosociālās vides uzlabošanai skolā. Projektos iesaistās arvien vairāk skolu, kas ar savu labo piemēru aicina aktīvāk darboties arī citu skolu audzēkņus, vecākus un pedagogus.

II. EIROPAS VALSTU PIEREDZE SKOLU PAŠPĀRVALŽU DARBĪBAS JOMĀ

C. Disfordžis (C. Desforjes) publikācijā „Katrs bērns ir svarīgs” (*Every Child Matters*, 2003) publikācijā minēts, ka Eiropas Komisija uzskata - vecāku līdzdalības līmenis ir svarīgs izglītības kvalitātes rādītājs, kas var izpausties kā:

- ar likumu noteiktas konsultatīvas un lēmēj institūcijas;
- skolu vērtēšana;
- brīvprātīgas asociācijas;
- brīvprātīga iesaistīšanās ārpusstundu aktivitātēs;
- brīvprātīga iesaistīšanās mācību aktivitātēs;
- komunikācija ar skolu.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas 2006. gada pētījums *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care* (Spēcīgs sākums II: Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe) par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi (ECE) norāda, ka **ģimenēm ir centrālā loma bērnu audzināšanā un izglītošanā**, īpaši pirmsskolas vecumā. Bērna pieredzes nepārtrauktība dažādās vidēs tiek būtiski paaugstināta, ja vecāki un darbinieki regulāri apmainās ar informāciju un izmanto konsekvantas socializācijas, ikdienas kārtības, bērna attīstības un mācīšanās metodes.

Pētījumā „Plaisas mazināšana starp mājām un skolu” (*“Bridging the gap between home and school”*) (Malta Izglītības pakalpojumu fonds (IPF) konferencē „Mūžizglītība ar vecāku līdzdalību izglītībā”) ir teikts, ka **daudzas dekādes dominējošā prakse skolās ir bijusi izslēgt vecākus no līdzdalības**. Pati sistēma tika skatīta kā tāda, kurā bērni tiek paņemti no mājām un „mācīti”, kur skolotāji tika uzskatīti par profesionāļiem un ekspertiem. Šis uzskats vēl joprojām ir aktuāls daudzās ģimenēs arī Latvijā.

Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūras (EACEA) publikāciju apskats par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi un sociālās un kultūras nevienlīdzības risināšanu Eiropā secina, ka visefektīvākās programmas ir tā saucamās „kombinētās” metodes, kas aptver intensīvu, agrīnu, uz bērnu fokusētu un centralizētu izglītību **kopā ar spēcīgu vecāku līdzdalību, vecāku izglītošanu un vecāku atbalsta pasākumiem** (Leseman, EACEA, 2009).

Šajā nodaļā tiek analizēta septiņu Eiropas valstu prakse, salīdzinot valstis dažādās Eiropas vietās - Skotiju, Dāniju, Nīderlandi, Norvēģiju, Somiju, arī Latvijas kaimiņvalstis- Lietuvu un Igauniju.

1. Skolu autonomija Eiropā

Skolu pašpārvalžu darbība ir lielā mērā saistīta ar skolas autonomijas pakāpi konkrētajā valstī - jo skolām ir lielāka autonomija, jo arī skolu pašpārvaldēm ir lielākas pilnvaras. Ziemeļvalstīs nozīmīgu lomu izglītības sistēmā ieguva vietējās varas iestādes un tās varēja piešķirt autonomiju savā kontrolē esošajām skolām, ja uzskatīja, ka tas būtu noderīgi. Tā rezultātā katrā valstī attīstījās vairāki pienākumu deleģēšanas modeļi. Tāpat Nīderlandē principi, kas noteica valsts regulējošās darbības atcelšanu, veicināja to, ka valdība pārstāja iedziļināties skolvadībā, dodot lielāku rīcības brīvību skolu direktoriem.

Pētījumā Skolu autonomija Eiropā, kuru veica Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts (2007) tiek norādīts:

Trīs galvenās lemtāšanas instances skolās ir skolu direktori, skolotāji un skolas vadības institūcijas (t.i., skolas līmeņa pārvaldes institūcijas); iespējama arī jebkāda šo trīs instanču kombinācija.

Lielākajā daļā valstu skolas vadības institūcijas ir atvērtas plašākai pārstāvībai. Parasti tajās tiek iesaistīti par skolu atbildīgās vietējās varas iestādes pārstāvji, retāk – plašākas sabiedrības pārstāvji. Tādējādi šo institūciju sastāvs atspoguļo vēlēšanos rast līdzsvaru starp dažādu izglītības procesā iesaistīto profesionālo grupu un pakalpojumu lietotāju grupu (skolas vadība, skolotāji, vecāki, skolēni, vietējās varas iestādes), kā arī plašākas sabiedrības pārstāvju (biznesa, sociālās un kultūras grupas utt.) ietekmi.

Skolas vadības institūciju darbu aizvien biežāk ietekmē arī skolotāju padomes, kuru kompetencē ir skolu mācību darbību plānošana.

Skolu atskaitīšanās

Tā kā autonomijas veids skolu līmenī un vispārējā organizatoriskā politika dažādās valstīs ir bijusi atšķirīga, ir izveidojušies vairāki skolu atskaitīšanās modeļi. Pašlaik izšķiramas trīs galvenās grupas.

Pirmajā grupā – lielākajā daļā valstu – šī jaunā novērtēšanas funkcija tika uzticēta institūcijām, kas tradicionāli bijušas atbildīgas par izglītībā iesaistīto cilvēku, īpaši skolotāju, vērtēšanu. Vairumā Eiropas valstu atbildība par skolu novērtēšanu autonomijas kontekstā ir uzticēta augstākām izglītības varas iestādēm, visbiežāk inspekcijām. Otrajā valstu grupā skolas galvenokārt ir pakļautas vietējām varas iestādēm – vietējām padomēm vai “organizējošām iestādēm”, kas pārvalda skolas. Šajā modelī galveno lomu novērtēšanas procesā saglabājušas vietējās izglītības pārvaldes iestādes. Trešā grupa: dažas valstis šī skolu novērtēšanas tendence nav skārusi. Skolas nav pakļautas īpašām vērtēšanas procedūrām. Ir vērojama pieaugoša tendence atskaitīties vairākām institūcijām (Izglītības ministrijai, vietējai padomei un sabiedrībai (vecākiem, ārējiem partneriem). Pastāv arī uz tirgu vērsta atskaitīšanās sistēma, kas nodrošina vecākiem plašu informāciju par skolu sniegumu (pārskati internetā, skolu pārbaužu rezultāti utt.), lai atvieglotu skolas izvēli viņu bērniem. Nesen ir atzīts, ka **atbildība vairāku institūciju priekšā skolām ir apgrūtināša. Plaša valsts regulējošo darbību samazināšana ir devusi skolām lielu neatkarību,**

vienlaikus iesaistot tās sarežģītā atskaitīšanās tīklā. Skolas atskaitās arī ģimenēm, jo iespēja brīvi izvēlēties skolu nozīmē to, ka ģimenēm ir nodrošināta plaša informācija (inspekcijas pārskati un snieguma pārbaūžu rezultāti ir pieejami internetā).

2. Vecāku līdzdalība citās Eiropas valstīs

Šīs apakšnodaļas secinājumi izstrādāti, pētot un analizējot internetā pieejamo informāciju (1., 2.tabula nodaļas beigās).

Vecāku līdzdalības veidi skolās

Skolas pašpārvalde (Skolas padome, skolas valde)

Kā redzams 2. tabulā, vecāku ietekmei un to darbības jomām ir dažāds raksturs. Eiropas Komisijas pētījumā „Pilsoniska izglītība Eiropā” (2012) tiek izdalīti šādi ietekmes līmeņi - informatīvs, konsultatīvs, lēmumu pieņemšanas un skolas izvēle. Dānijā, Somijā, Apvienotajā Karalistē vecākiem daudzās jomās ir lemsšanas tiesības, Nīderlandē vairāk ir atstāts skolu ziņā, cik lielu ietekmi deleģēt vecākiem. Latvijā, Lietuvā un Igaunijā pamatā ir konsultatīvs raksturs. Interesanti, ka šajā pētījumā Latvijā - skolu pašpārvaldēm ir lemsšanas tiesības saistībā ar citu vecāku informēšanu.

Sastāvs skolu pašpārvaldēm visās valstīs ir līdzīgs - vecāki, pedagogi, vadība, vecāko klašu skolēni, pašvaldības un citi vietējās kopienas pārstāvji. Igaunijā sastāvā iekļautas arī organizācijas, kuras atbalsta konkrēto skolu.

Igaunijā Pilnvaroto valde (*Board of Trustees*) iesniedz skolas īpašniekam piedāvājumus labākai ar skolu saistīto jautājumu risināšanai. Pirmsskolās - lemj arī par bērnu ikdienas ēdināšanas izmaksām, sniedz vadītājam un pagasta vai pilsētas pašvaldībai ieteikumus bērnu aprūpes iestādes budžeta sagatavošanā un budžeta līdzekļu lietderīgā izmantošanā. Vecāku, absolventu un skolu atbalstošo organizāciju pārstāvji, kuri ir pilnvaroto valdes locekļi, nedrīkst būt skolas darbinieki.

Igaunijā skolas mācību programma un grozījumi tajā, kā arī skolas attīstības plāns un grozījumi tajā tiek iesniegti pilnvaroto valdei, skolēnu padomei un skolotāju padomei, lai ņemtu vērā viņu viedokli pirms ieviešanas. Pašvaldības skolas pilnvaroto valde sniedz atzinumu par pašvaldības skolas budžeta projektu saskaņā ar pagasta vai pilsētas pašvaldības tiesību aktiem.

Lietuvā skolas pašpārvaldes institūcijas koleģiāli apspriež skolas darbības un finansēšanas jautājumus un savas kompetences ietvaros, kā tas noteikts skolas statūtos, pieņem lēmumus, ietekmē direktora lēmumus, veic skolas vadības sabiedrisko uzraudzību. Skolas direktors apstiprina stratēģisko plānu un ikgadēju rīcības plānu ar skolas padomes piekrišanu.

Vecāku padome (Vecāku komitejas, Konsultatīvās padomes)

Skotijas piemērs rāda, ka Vecāku padomes uzdevumi ir atbalsta un palīdzības sniegšana skolai, tāpat arī apzināt unikālās un dažādās prasmes, intereses, zināšanas un pieredzi, ko vecāki var piedāvāt.

Vecāku forums

Skotijā, tajā ir visi skolas vecāki, arī Norvēģijā tāpat - vecāku foruma pārstāvji ievēl vecāku pārstāvjus skolas padomei.

Vecāki kā pedagoga asistenti

Vecāki arī tiešā veidā tiek iesaistīti mācību procesā, piemēram, Apvienotajā Karalistē pastāv pat divu veidu - apmaksātie un brīvprātīgie pedagogu asistenti (klases palīgi).

Vecāku asociācijas

Tās ir jumta organizācijas skolu padomēm / skolu valdēm, kas pamatā nodarbojas ar konsultāciju, informācijas sniegšanu, apmācību organizēšanu un vecāku viedokļa pārstāvēšanu valsts līmenī.

Vecāku un pedagogu asociācija

Šāda ir izveidota Apvienotajā Karalistē, lai stiprinātu ģimeņu - skolas saikni.

Vecāku informēšana, komunikācija

Visās valstīs skolu pašpārvaldēm un vecāku padomēm ir tiesības saņemt informāciju no skolas, daudzi jautājumi direktoram ir jāsaskaņo, jautājot viedokli. Likumos vai informatīvajos materiālos ir definēts, kādai informācijai ir jābūt pieejamai.

Valstis praktizē vairāku līmeņu informēšanu:

- **pedagogs - vecāki.** Vismaz divas reizes gadā individuālās pārrunas. Tāpat pedagogi vecāku sapulcēs organizē vecāku diskusijas.
- **kontaktvecāki.** Katrā klasē ir vecāki, kuri nodrošina informācijas plūsmu starp skolas pašpārvaldi un pārējiem vecākiem. Norvēģijā katrā klasē ir klases kontaktpersonas, viena māte un viens tēvs, kuri nodrošina vecāku saziņu ar Vecāku padomi un klases audzinātājiem. Vecāku kontaktpersonas, iespējams, ir visnozīmīgākie vecāku pārstāvji skolā.
- **direktors.** Pastāv prakse, kad likumos direktoram ir uzlikts pienākums informēt, minot jau konkrētas jomas, piemēram, par skolas politiku (mācību programmām, vērtēšanu, disciplīnu, pārkāpumiem, kavējumiem, skolas noteikumiem utt.). Lietuvā izglītības iestādes vadītājs ir atbildīgs par informācijas publiskošanu, lai būtu ievērota izglītības iestādes demokrātiska vadība; nodrošina uz sadarbību vērstas attiecības, pedagogu ētikas normu ievērošanu, atklātību lēmumu pieņemšanā, informācijas sniegšanu sabiedrībai.
- **vecāku / skolu padomes.** Skotijā Vecāku padomes galvenais uzdevums ir sazināties ar Vecāku forumu un visu skolas kopienu. Ir ļoti svarīgi, ka Vecāku padome var efektīvi pārstāvēt vecāku viedokļus un izplatīt informāciju vecākiem, iesaistot savā darbībā. Vecāku padomes spēlē būtisku lomu, palīdzot vecākiem saņemt pareizo informāciju, lai viņi varētu atbalstīt savus bērnus mācībās un izvēlēs. Vecāku padomes var palīdzēt arī skolām, nodrošinot, ka vecāku viedoklis tiek uzklauts un saprasts.

Igaunijā Pilnvaroto valdei ir tiesības saņemt savam darbam nepieciešamo informāciju no direktora un pagasta vai pilsētas pašvaldības.

Lietuvā izglītības likumā skolām ir uzlikts pienākums - publiskot informāciju par skolās īstenotajām formālās un neformālās izglītības programmām, piedāvātajām izvēlēm, uzņemšanas noteikumiem, maksas pakalpojumiem, pedagogu kvalifikāciju, galvenajiem skolu pārbaužu rezultātiem, tradīcijām un skolas kopienas sasniegumiem. Lietuvā tiek veidota *skolu kopienu pieeja*, kur Skolas padome atskaitās par tās darbībām skolas kopienas biedriem, kuri ievēlējuši skolas padomi.

- **nacionāla līmeņa organizācijas.** Visās valstīs, kur ir nacionāla līmeņa vecāku organizācijas, tās nodarbojas ar informēšanu un izglītošanu. Skotijas Skolu valžu apvienība izplata sava informatīvā izdevuma kopijas vecākiem un skolotājiem piecreiz gadā. Tā arī nodrošina Skolu valžu mācību materiālus. Finansējumu šīm aktivitātēm sniedz valsts un pašvaldības.

Šobrīd Lietuvas vecāku forums vada projektu, kas atbalsta 150 skolas 30 pašvaldībās (Lietuvā pavisam 60 pašvaldības). Vienā skolā tiek izveidota vecāku, bērnu un skolotāju apvienība, lai redzētu, vai šāda apvienība ir iespējama un strādā.

Skotijā vecākiem tiek piedāvāti daudz informatīvu materiālu internetā, gan par izglītību kopumā, gan skolu pašpārvalžu darbu.

- **pašvaldības**

Laba prakse Edinburgā

Vecāku līdzdalības stratēģija (prioritārās jomas - Vecāku Forumi un Vecāku padomes efektīvi iesaista vecākus skolās; Skolas attīsta vecāku līdzdalību; Skolas sniedz vecākiem noderīgu informāciju). Pašvaldība identificē arī vecāku sūdzību procedūras izveides nepieciešamību.

Pašvaldības uzņemas vecāku informēšanas / izglītošanas finansēšanu. Tāpat pašvaldības atbalsta skolas, izstrādājot materiālus vecāku līdzdalības veicināšanai.

Vecāku izglītošana

Vairākas valstis ir ieviesušas nacionāla līmeņa atbalsta programmas, lai attīstītu vecāku līdzdalību (Igaunija, Nīderlande, u.c.) ar mērķtiecīgu apmācību programmu palīdzību. Tās var būt regulāras tikšanās skolās, pastāvīgi atbalsta pakalpojumi vecākiem, kam nepieciešama palīdzība, un apmācības, kuras organizē valsts / pašvaldību institūcijas un nevalstiskās organizācijas. Igaunijā šī nacionāla līmeņa programma tiek finansēta no Izglītības un izpētes ministrijas līdzekļiem un ieviesta nacionālā līmenī (programmu īsteno vecāku virs-organizācija).

Nacionālā skolas vecāku apvienība rīko kursus visā Dānijā, lai ar savu darbu iedrošinātu skolu valdes.

Norvēģijā notiek kursu organizēšana, lai izglītotu vecākus, kuri ir klašu kontaktpersonas. Tiek ieteikts, lai šādas mācību programmas būtu organizētas tā, lai vecāku pārstāvji un mācībspēku dalībnieki piedalītos ar vienādiem nosacījumiem. Visu iepriekšminēto izglītību nodrošina skola, un tā vecākiem tiek sniegta bez maksas.

Lietuvas vecāku forums izglīto vecākus Lietuvas skolās, lai veicinātu izglītības procesa izpratni, pārsvarā rīkojot seminārus (strādājot ar video materiālu,

izmantojot spēles, analizējot izglītības stratēģiju - kā tā strādā). Asociācija strādā pie jautājumu uzdošanas par izglītības politiku un kā to ietekmēt.

Vecāku izglītošanu veic visas pētījumā apskatītās valstis, šīs aktivitātes finansē no valsts un pašvaldību līdzekļiem, Lietuvā un Igaunijā tie ir liela mēroga Eiropas Savienības projekti, kurus īsteno vecāku organizācijas.

Sadarbības tīkli

No izpētītajām septiņām valstīm, sešās notiek tīklošana visas valsts līmenī - Dānijā, Nīderlandē, Skotijā, Somijā, Norvēģijā, Lietuvā; Lietuvā izglītības likumā ir iestrādāta norma, ka formālās izglītības programmas īstenojošo skolu tīklu veido saskaņā ar valdības apstiprinātajiem noteikumiem par formālās izglītības programmas īstenojošo skolu tīklu attīstību. Dānijā tīkla sastāvā ir skolu valžu biedri.

Finansējums

Nīderlandē Izglītības ministrija piešķir vienreizēju skolu finansējumu skolu valdēm, kuras ir tiesīgas brīvi izlietot finansējumu pēc saviem ieskatiem.

Dānijā skolas valdes darbību atbalsta no skolas budžeta, valdes biedriem tiek apmaksāti ceļa izdevumi uz galvaspilsētu - nacionālā līmeņa vecāku asociāciju-, apmaksā arī komandējumus. Dānijas vecākiem arī mācības notiek bez maksas. Nacionālo sekretariātu Kopenhāgenā vada septiņu cilvēku pilna laika profesionāls personāls, kuru finansē no valsts budžeta.

Nīderlandē skolās Pārštāvju konsultatīvā padome saņem budžetu, lai veiktu savu darbu.

Katrai skolai Skotijā ir tiesības uz savu valdi, ko finansē vietējā izglītības iestāde un kuras lielums atkarīgs no skolēnu skaita skolas sarakstā.

Ilgspēja, efektivitāte

Izglītības padome Nīderlandē secina, ka jēgpilna vecāku līdzdalība skolās ir reta, neraugoties uz to, ka skolas pārsvarā ir īstenojušas visas juridiskās prasības, piemēram, izveidojot līdzdalības padomes. Lai izveidotu patiesu sadarbību, padome iesaka pievērst lielāku uzmanību **jēgpilnas sadarbības nosacījumu izveidei, proti, struktūrai, kultūrai, gatavībai un prasmēm**. Padome uzskata, ka šis „izstrādes darbs” ir lielākoties jāveic skolai un vecākiem, nevis valdībai vai pašvaldībai. Attiecībā uz vecāku (neformālās) kopienas stimulēšanu padome iesaka atstāt **vecāku-vecāku iniciatīvas atbildību vecākiem, bet skolas rosināt spēlēt atbalsta lomu kārtības noteikšanā un tīklu / grupu utt. ilgtspējīgas nodrošināšanā**. Tiek uzsvērts, ka jāattīsta vecāki kā „sadarbības partneri” savu bērnu audzināšanā un izglītošanā un vecāki kā neformālas vecāku kopienas daļa. Savā pārskatā padome ieteica koncentrēties uz šīm attiecībām, norādot, ka vecāku tiesiskais stāvoklis jau tāpat ir pietiekoši stabils.

Pētnieki Dānijā secinājuši - paradoksāli, taču **vecāku ietekme dāņu skolās samazinājās tieši tad, kad politiķi to centušies stiprināt ar likumu**. 2006. gadā bija ļoti maz intereses par skolu valdēm. Vēlēšanu laikā no 1990. gada piedalījās 43 % no vecākiem, bet laikā no 2006. gada piedalījās vairs tikai 3,6 %.

Nīderlandes secinājums - lai iesaistītu vecākus plašākā mērogā un viņi patiesi nodotos mācībām, vecākus pēc līdzdalības principa agrīnā stadijā būtu jāiesaista

plānošanas procesos, piemēram, projektu darbos, izklaides programmās un mācību ekskursijās.

Norvēģijas secinājums - lai sasniegtu taisnīguma ideālu izglītības nodrošināšanā sistēmas ar lielu vietējo brīvību ietvaros, valsts līmeņa iestādes ir piemērojušas visai detalizētus noteikumus par skolotāju kvalifikāciju, klašu lielumu, programmu saturu un ģimeņu - skolas attiecības. **Demokrātiskas struktūras nedarbojas apmierinoši, ja ir atlicis tik maz, par ko lemt.**

Skolu autonomija un pārbaudes - atbildība vairāku institūciju priekšā skolām ir apgrūtināša. Plaša valsts regulējošo darbību samazināšana ir devusi skolām lielu neatkarību, vienlaikus iesaistot tās sarežģītā atskaitīšanās tīklā. **Šī lielā sloga dēļ atskaitīšanās arī vecākiem var tikt uztverta kā papildus apgrūtinājums** un negatīva attieksme no skolu vadības puses.

Skolu pašpārvalžu vecāku pārstāvju galvenās funkcijas

1.tabula

Valsts	Latvija	Lietuva	Igaunija	Norvēģija	Dānija	Nīderlande	UK	Somija
Noteikumi	Konsultatīva	Skolas izvēle	Konsultatīva	Informatīva	Lemšanas tiesības	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Informatīva	Lemšanas tiesības
Ārpusklases aktivitātes	Skolas izvēle	Konsultatīva	Konsultatīva	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva
Budžets	Konsultatīva	Skolas izvēle	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Lemšanas tiesības	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Lemšanas tiesības	Netiek lemts skolas pašpārvaldē
Skolas darbības plāns	Konsultatīva	Konsultatīva	Konsultatīva	Informatīva	Lemšanas tiesības	Lemšanas tiesības	Lemšanas tiesības	Lemšanas tiesības
Izvēles stundas	Konsultatīva	Konsultatīva	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Lemšanas tiesības	Skolas izvēle	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva
Mācību materiālu iegūšana	Konsultatīva	Konsultatīva	Konsultatīva	Lemšanas tiesības	Lemšanas tiesības	Skolas izvēle	Lemšanas tiesības	Netiek lemts skolas pašpārvaldē
Vērtēšanas kritēriji	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Skolas izvēle	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē
Izslēgšana	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva	Lemšanas tiesības
Mācību saturs	Konsultatīva	Skolas izvēle	Konsultatīva	Netiek lemts skolas	Netiek lemts skolas	Netiek lemts skolas	Netiek lemts skolas	Konsultatīva

				pašpārvaldē	pašpārvaldē	pašpārvaldē	pašpārvaldē	
Darba attiecību izbeigšana ar skolotājiem	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē
Skolotāju pieņemšana darbā	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva	Konsultatīva	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē
Atbalsta pasākumi	Konsultatīva	Konsultatīva	Konsultatīva	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Skolas izvēle	Netiek lemts skolas pašpārvaldē	Konsultatīva
Citu vecāku informēšana	Lemšanas tiesības	Skolas izvēle	Skolas izvēle	Informatīva	Informatīva	Lemšanas tiesības	Konsultatīva	Skolas izvēle

avots: *Citizenship education in Europe, 2012*

Kopsavilkums par vecāku līdzdalību citās Eiropas valstīs

2. tabula

Valsts	Vecāku informēšana /apmācības	Formas līdzdalībai	Struktūra	Uzdevumi	Piezīmes
Dānija	Kontaktvecāks ir viens vecāks katrā skolas klasē, kurš ir atbildīgs par informācijas plūsmu starp valdi (<i>board</i>) un visiem skolas klases vecākiem. Vecāki saņem informāciju par valdes vēlēšanām skolas mājaslapā, vecāku sapulcēs un no „kontaktvecākiem”. Šobrīd ir jauna vēlēšanu kārtība: vecāki var nominēt sev interesējošo kandidatūru, nosūtot rakstisku vai elektronisku vēstuli, neierodoties personīgi	Skolas valdei jābūt jārikojas pašvaldības noteiktos ietvaros saskaņā ar tās mērķiem un jāpārtrauga skolas darbība. Skole og Forældre ir vienīgā Dāņu apvienība skolēnu vecākiem. Tā aptver visu Dāniju. Biedri ir skolu valžu biedri, kurus ievēl vecāki, vecāku organizācijas un individuāli brīvprātīgie. Apvienības struktūru veido vietējas filiāles katrā reģionā un pašvaldībā. Nacionālo sekretariātu Kopenhāgenā vada	Skolas valdei jābūt izveidotai katrā skolā. No personām, kuru aizbildnībā esošie bērni ir uzņemti skolā, tiek ievēlēti 5 līdz 7 vecāki. Skolas valdē tiek pārstāvēti arī skolēni. Skolas skolēni izvēlas divus skolēnus kā savus pārstāvjus valdē. Situācija: valdes locekļi ietver septiņus vecākus, divus skolēnus, divus skolotājus, direktoru un direktora vietnieku, kurš ir sekretārs. Bet direktoram un direktora vietniekam nav tiesību balsot. Darba kārtību lemj direktors kopā ar padomes priekšsēdētāju.	Skolas valde nosaka skolas darbības principus (piemēram, par ģimeņu-skolas sadarbību, mācību stundu skaitu, speciālo izglītību, izvēles priekšmetiem), - apstiprina skolas budžetu, - apstiprina skolā izmantojamos mācību materiālus, - iesniedz pašvaldībai savu atzinumu par skolotāju un direktoru iecelšanu amatā, - var izteikt priekšlikumus vai iesniegt savu viedokli par jebkuru jautājumu saistībā ar skolu.	Dāņu <i>Folkeskole</i> mērķis ir darboties sadarbībā ar vecākiem. Likums par ”<i>Folkeskole</i>” šajā jautājumā ir ļoti skaidrs, paredzot vecāku un skolu sadarbību un skolēnu un vecāku regulāru informēšanu par skolas atzinumu, kā katrs skolēns gūst labumu no viņa/viņas izglītošanās. ”Regulāri” šajā gadījumā nozīmē vismaz divreiz gadā un attiecas īpaši uz informāciju par skolēna personīgo un sociālo attīstību, kā arī viņa / viņas akadēmiskajiem sasniegumiem. 2006. gadā bija ļoti maz intereses par skolu valdēm. Vēlēšanu laikā no 1990. gada piedalījās 43 % no vecākiem,

	vēlēšanu sanāksmē. <i>Skole og Forældre</i> (Nacionālā skolas vecāku apvienība) rīko kursus visā Dānijā, lai ar savu darbu iedrošinātu skolu valdes. Zemāk minēta šo kursu darba kārtība: Skolas un ģimeņu (<i>school and home</i>) sadarbība; Vecāku saziņa; Skolas valžu kompetence. Finanšu decentralizācijas apvienība gatavo daudz materiālu – rakstisku informāciju, vadlīnijas, ieteikumus, idejas – skolu valdēm, lai uzlabotu ģimeņu un skolu sadarbību.	septiņu cilvēku pilna laika profesionāls personāls.			bet laikā no 2006. gada piedalījās vairs tikai 3,6 %. Paradoksāli, taču vecāku ietekme dāņu skolās samazinās tieši tad, kad politiķi to centušies stiprināt ar likumu.
Nīderlande		Zem pašvaldību iestādēm ir skolu valdes. Skolu valdes	Vietu skaits Pārstāvju konsultatīvajā padomē	Pārstāvju konsultatīvajai padomei jācenšas veicināt atklātību un konsultācijas skolā,	2010. gadā <i>Izglītības padome (Education Council)</i>, neatkarīga padomdevēja

	pārvalda mazas skolu grupas, parasti pamatskolas līmenī. Skolas valde pieņem darbā skolas vadošo personālu un pieņem lēmumus par skolas vadību līdz ar direktoriem. Tomēr viņi nenosaka mācību programmu vai mācīšanas metodes skolām. Ministrija piešķir vienreizēju skolu finansējumu skolu valdēm, kuras ir tiesīgas brīvi izlietot finansējumu pēc saviem ieskatiem. Skolas vecāku pārstāvniecības grupa (<i>ouderraad</i>) atbild par neformālākām darbībām. <i>Wet Medezeggenschap op Scholen</i>	(<i>Representative Advisory Council</i>) ir atkarīgs no skolēnu skaita un svārstās no 6 (ja ir mazāk par 250 skolēniem) līdz 18 (ja ir 1250 vai vairāk skolēnu). Vietas ir vienlīdzīgi sadalītas starp personāla daļu un vecāku/skolēnu daļu.	sargāt no diskriminācijas un atbalstīt vienlīdzīgu attieksmi (pret abiem dzimumiem, etniskajām minoritātēm un jo īpaši invalīdiem). Pārstāvju konsultatīvā padome saņem budžetu, lai veiktu savu darbu. Padomei ir apstiprinājuma tiesības un tiesības sniegt konsultācijas vairākos jautājumos. Attiecībā uz tās „apstiprināšanas tiesībām”, skolai jāsaņem līdzdalības padomes apstiprinājumu saistībā ar, cita starpā, skolas mērķu izmaiņām, izmaiņām skolas noteikumos un noteikumos par, piemēram, veselību un drošību skolā. Attiecībā uz konsultāciju sniegšanas tiesībām, padomei ir iespēja konsultēt skolu tādos jautājumos kā izmaiņas skolas stundu sarakstos, pārmaiņas vispārējā ilgtermiņa (daudzu gadu garumā) finanšu politikā, skolas vadības iecelšana amatā vai atlaišana un izmaiņas audzēkņu uzņemšanas un	institūcija, kas konsultē valdību un parlamentu, publicēja pārskatu „Vecāki kā partneri”, atsaucoties parlamenta lūgumam pēc padoma, kā uzlabot vecāku iesaisti izglītībā (<i>Onderwijsraad</i>, 2010). Padome izšķir trīs veidu attiecības starp vecākiem un skolu: 1) individuālās, tiesiskās attiecības (vecāki kā tiesību un pienākumu turētāji); 2) vecāki kā „sadarbības partneri” savu bērnu audzināšanā un izglītošanā; 3) vecāki kā neformālas vecāku kopienas daļa. Savā pārskatā padome ieteica koncentrēties uz otrā un trešā veida attiecībām, norādot, ka vecāku tiesiskais stāvoklis jau tāpat ir pietiekoši stabils. Izglītības padome secina, ka jēgpilna vecāku līdzdalība skolās ir reta, neraugoties uz to, ka skolas pārsvarā ir īstenojušas visas juridiskās prasības, piemēram, izveidojot
--	---	--	---	--

		(WMS)/<i>Likums par dalību skolās</i> nosaka struktūru - obligātām – „pārstāvju konsultatīvajām padomēm” (<i>medezeggenschapsra den</i>) pamatizglītības un vidējās izglītības skolās. Daudzās skolās ir arī atsevišķas vecāku padomes jeb komitejas. Apvienība par sabiedriskās varas izglītību (The Association for Public Authority Education (VOO)). Ministrija un citas izglītības organizācijas pārsvarā uztver VOO kā vecāku organizāciju.		atskaitīšanas politikā. Papildus vecāku tiesībām (un pienākumam) piedalīties konsultatīvajā padomē, saskaņā ar likumu, viņiem ir arī pienākums nodrošināt savu bērnu regulāru skolas apmeklējumu (<i>leerplicht</i>), kā arī tiesības saņemt informāciju par savu bērnu progresu skolā (<i>recht op informatie</i>) un skolas politiku, programmām un kvalitātes politiku un tiesības līdzdarboties skolas vecāku pārstāvniecības grupā (<i>ouderraad</i>), kas pārsvarā nodarbojas ar neformālākiem skolas jautājumiem kā svētku svinēšana un vecāku sapulces.	līdzdalības padomes. Lai izveidotu patiesu sadarbību, padome iesaka pievērst lielāku uzmanību jēgpilnas sadarbības <i>nosacījumu</i> izveidei, proti, struktūrai, kultūrai, gatavībai un prasmēm. Padome uzskata, ka šis „izstrādes darbs” ir lielākoties skolu un vecāku, nevis valdības vai pašvaldību atbildība. Stipra vecāku kopiena tiek uzlūkota kā veids, kā atbalstīt ne tikai bērnu audzināšanu un izglītošanu, bet arī sabiedrības vienotību. Attiecībā uz vecāku (neformālās) kopienas stimulēšanu padome iesaka atstāt vecāku-vecāku iniciatīvas atbildību vecākiem, bet skolas rosināt spēlēt atbalsta lomu kārtības noteikšanā un tīklu/grupu utt. ilgtspējības nodrošināšanā.
Skotija	Skotijas Skolu valžu apvienība (<i>The</i>	Izglītības iestādes un skolas pieprasa ieviest	Vecāku forumā piedalās visi vecāki, kuru bērns	Dalība Vecāku forumā dod vecākiem iespēju ietekmēt	Pašvaldība ir atbildīga par Skolu valdes vecāku un

<i>Scottish School Board Association (SSBA))</i> izplata 22'500 sava informatīvā izdevuma "<i>Grapevine</i>" kopijas vecākiem un skolotājiem piecreiz gadā. Tā arī nodrošina Skolu valžu mācību materiālus. Vēl viena svarīga institūcija ir Skolu valžu Atbalsta vienība, kas atrodas SOEID Edinburgā. Šī vienība regulāri publicē biļetenu „Fokuss”(‘<i>Focus</i>’), sniedzot informāciju un padomus Skolu valžu locekļiem par virkni jautājumu. Skotijas Nacionālais vecāku forums (<i>The National Parent Forum of Scotland (NPFS)</i>) tika dibināts 2009. gadā pēc pētījuma rezultātiem, kas parādīja, ka	valsts līmeņa likumdošanu un pieeju. Visām iestādēm ir: - kvalitātes uzlabošanas amatpersona ar uzdevumu iesaistīt vecākus; - vecāku pārstāvis izglītības komitejā; - konsultāciju sistēma vecākiem, tostarp vecāku centri, vecāku forums un vecāku padomes. Vecāku forums – tajā piedalās visi skolas vecāki. Vecāku padome – Vecāku foruma dalībnieku izvēlēta vecāku grupa, kas pārstāv visus skolas vecākus. Skolu valdes	apmeklē izglītības iestādi. Vecāku padomes ir ļoti elastīgas grupas, un Vecāku forums var izlemt, kurai grupai uzticēt savu uzskatu pārstāvēšanu. Skolu valdes ir būtībā konsultatīvas struktūras, kas sastāv no vecākiem, mācībspēkiem un pieaicinātajiem locekļiem un kopā ar direktoriem un izglītības iestādēm piedalās skolas vadīšanā un nodrošina vietēju koncentrēšanos uz skolas vadību. Katrai skolai ir tiesības uz savu valdi, ko finansē vietējā izglītības iestāde un kuras lielums atkarīgs no skolēnu skaita skolas sarakstā. Skolā ar 501-1000 skolēniem būs piecu vecāku pārstāvji, divi	vietējās struktūras, lai viņu kolektīvais viedoklis tiktu pārstāvēts tādos jautājumos kā izglītības kvalitāte un standarti skolā un citos vecākus interesējošos jautājumos. Svarīgi visam Vecāku forumam rast iespēju katru gadu palīdzēt noteikt Vecāku padomes prioritātes. Vecāku padomes spēlē būtisku lomu, palīdzot vecākiem saņemt pareizo informāciju, lai viņi varētu atbalstīt savus bērnus mācībās un izvēlēs. Vecāku padomes var palīdzēt arī skolām, nodrošinot, ka vecāku viedoklis tiek uzklauts un saprasts visos Izcilības programmas īstenošanas aspektos Vecāku padomes var: • Sniegt vecākiem iespēju izteikties skolās un savās pašvaldībās jautājumos, kas vecākiem un viņu bērniem ir svarīgi; • Palīdzēt skolai saprast, kā visefektīvāk iesaistīt vecākus	mācībspēku dalībnieku vēlēšanu organizēšanu. Viņas Majestātes Izglītības inspekcija (<i>Her Majesty's Inspectorate of Education (HMIe)</i>) koncentrējas uz vecāku iesaistīšanu skolu un iestāžu pārbaudēs. Izvērtēšanas nolūkam ir izstrādāti kvalitātes rādītāji (KRs). Visu skolu galvenais pašvērtējuma līdzeklis ir dokuments „Cik laba ir mūsu skola 2007” (<i>How Good is Our School</i> (HGIOS) 2007), kurā apkopti visi kvalitātes rādītāji. Skolu sistēmām, tostarp tām, kas saistītas ar vecāku līdzdalību un atbalstu, ir vairākas struktūrvienības. Sabiedrības izglītība un attīstība, Sabiedriskais darbs, Izglītības psihologi un Veselības speciālisti ir daži no dienestiem, kas papildus
---	---	---	---	---

	vecāku padomes jūta vēlmi pēc jaunas valsts mēroga organizācijas, kas pārstāvētu viņu viedokļus. NPFS ir izveidots no Vecāku padomēm katrā pašvaldībā visā Skotijā un strādā sadarbībā ar Skotijas valdību un pašvaldībām, lai nodrošinātu vecāku viedokļu uzklauššanu un izskatīšanu. NPFS sazinās ar Vecāku padomēm, izmantojot foruma vietējo pārstāvju tīklu. Dažos reģionos tas notiek ar e-pasta palīdzību, citos – vietējā reģiona foruma sanāsmēs un pasākumos. Vecāku padomes galvenais uzdevums ir		mācībspēki un divi pieaicinātie locekļi. Skolas reģionā ievēlētajam padomniekam un Izglītības direktoram ir tiesības piedalīties un runāt Skolas valdes sanāsmē.	viņu bērnu mācībās un skolas dzīvē; • Atbalstīt skolu un direktoru labas ģimenes - skolas sadarbības veidošanā; • Atbalstīt skolu tās attīstībā un uzlabošanā, un plašākas sabiedrības izpratnes un saiknes veidošanā; • Apzināt unikālās un dažādās prasmes, intereses, zināšanas un pieredzi, ko vecāki var piedāvāt. Skotijā direktorus parasti ieceļ pastāvīgā amatā pašvaldības/padomes ar Skolu valžu pārstāvjiem, kas piedalās iecelšanas komitejā. Direktoram: - jāsniedz valdei atzinums par skolas politiku (mācību programmām, vērtēšanu, disciplīnu, pārkāpumiem, kavējumiem, skolas noteikumiem utt.); un - jāsniedz valdei ikgadējs ziņojums par skolēnu sasniegumu līmeni un jebkāda	skolotājiem sniedz gan konsultācijas, gan tiešu atbalstu bērniem un viņu ģimenēm. Katra pašvaldības izglītības iestāde nosaka savas prioritātes un mērķus saskaņā ar pašvaldības un valsts prioritātēm. Attiecībā uz šādiem plāniem jābūt dialogam ar skolēniem un vecākiem. Laba prakse Edinburgā: Vecāku līdzdalības stratēģija (prioritārās jomas - Vecāku Forumi un Vecāku padomes efektīvi iesaista vecākus skolās; skolas attīsta vecāku līdzdalību; skolas sniedz vecākiem/aprūpētājiem noderīgu informāciju).
--	---	--	---	---	--

	sazināties ar Vecāku forumu un visu skolas kopienu. Ir ļoti svarīgi, ka Vecāku padome var efektīvi pārstāvēt vecāku viedokļus un izplatīt informāciju vecākiem, iesaistot savā darbībā.			informācija vai konsultācijas, kuras vajadzīgas valdei.	
Somija		Sadarbības formas ietver vecāku - skolotāju sapulces, klases komitejas un privātas konsultācijas ar vecākiem. Piedaloties šajās tikšanās reizēs, vecāki atbalsta skolas mācību un audzināšanas darbu. Vecāki var līdzdarboties skolas attīstībā arī piedaloties skolas valdē un vecāku apvienībā. Helsinkos ir vienota vecāku apvienība visās skolās: Reģionālā Helsinku	Katras skolas valdē jālīdzdarbojas pieciem vecākiem. Skolu valžu biedri galvenokārt ir skolēnu aizbildņi. Valdes biedrus izvēlas aizbildņi no pašu vidus. Diviem biedriem jābūt skolēnu pārstāvjiem. Valdē jābūt arī vienam biedram, ko ievēl skolotāji.	Valdē var būt divas vai vairākas skolas vai izglītības iestādes. Skolas valde nosaka skolas vai mācību iestādes noteikumus un apstiprina mācību programmu, ko jāiesniedz Izglītības komitejas nodaļai tālākai apstiprināšanai. Katru gadu valde apstiprina skolas vai mācību iestādes budžeta priekšlikumu un citus tamlīdzīgus plānus. Atbildības jomas katrā pašvaldībā atšķiras. Somijā dažām skolām ir maz autonomijas, lai iegādātos preces un pakalpojumus un pieņemtu darbā skolotājus. Autonomijas pakāpe atkarīga no pašvaldības.	Izglītības komitejas nodaļa ievēl valdes locekļus. Valdes locekļu skaits nav iepriekš noteikts; tas jālemj nodaļai. Nodaļa ievēl valdē vienu skolotāju nominētu kandidātu no skolotāju vidus un vienu pārējā personāla izvēlētu kandidātu. Valdē iekļauj divus skolēnu pārstāvjus. Vidusskolas padome iekļauj vienu locekli, kas pārstāv skolēnus, ja skolēni ieceļ atbilstošus kandidātus. Nodaļa ieceļ šos dalībniekus. Nodaļa ieceļ katra valdes locekļa vietnieku, un skolēni ievēl sava pārstāvja vietnieku. Pārvaldes termiņš ir četri gadi.

		Vecāku apvienību asociācija (<i>the Regional Association of Helsinki Parents' Associations</i>). Zviedru-valodas skolās arī ir vienota apvienība: <i>Förbundet Hem och Skola i Finland</i> (Ģimeņu un Skolu Federācija Somijā (<i>Home and School Federation in Finland</i>)). Somu Vecāku līgas mērķis ir apvienot vecāku resursus, lai izveidotu labu mācību un augšanas vidi visiem bērniem un jauniešiem. Kā specializēta organizācija, līga cenšas ietekmēt valsts viedokli un lēmumus.			Tomēr, pretēji daudzām citām valstīm ar labiem rezultātiem, no skolēniem tiek sagaidīta neatkarības attīstīšana agrīnā vecumā un atbildības uzņemšanās par savām mācībām. Lai gan vecākiem jāiesaistās bērnu izglītībā, viņi nav par to atbildīgi. Jau no mazotnes bērniem pašiem jānokļūst skolā un mājās un vidusskolā viņiem ir plašas iespējas noteikt savu mācību programmu saturu.
Igaunija	Skolēniem un viņu vecākiem ir tiesības saņemt no skolas	Pilnvaroto valde. Vecāku sapulce	Pamatskolas Pilnvaroto valdi (Board of Trustees)	Pilnvaroto valde ir pastāvīga struktūra, kuras uzdevums ir nodrošināt skolēnu, skolotāju,	Vecāku, absolventu un skolu atbalstošo organizāciju pārstāvji, kuri ir pilnvaroto

	informāciju un paskaidrojumus par mācību organizāciju un skolēnu tiesībām un pienākumiem. Lai koordinētu skolas un vecāku sadarbību, skolas direktors sasauc stacionāro (<i>studying in the stationary form of study</i>) skolēnu vecāku sapulci, tādējādi dodot iespēju visiem vecākiem piedalīties vecāku sapulcē vismaz reizi gadā. Pilnvaroto valdei ir tiesības saņemt savam darbam nepieciešamo informāciju no direktora un pagasta vai pilsētas pašvaldības.	vismaz reizi gadā.	veido skolas īpašnieks, skolotāju padome, vecāku pārstāvji, absolventi un organizācijas, kuras atbalsta skolu. Tādējādi pilnvaroto valdes vairākums ir vecāku pārstāvji, absolventi un organizācijas, kuras atbalsta skolu. Ja skolēnu padome ir izveidota pamatskolā, pilnvaroto valdē iekļauj arī skolēnu padomes iecelto pārstāvi. Vidusskolas pilnvaroto valde tāpat iekļauj skolēnu pārstāvi. Pamatskolas un vidusskolas pilnvaroto valde, kas darbojas kā vienota institūcija ietver vismaz divus skolotāju padomes pārstāvjus, no kuriem viens pārstāv pamatskolas skolotājus, bet otrs - vidusskolas, un pamatskolas un	īpašnieka, skolēnu vecāku, absolventu un skolu atbalstošo organizāciju vienotu darbību vadīšanā, plānošanā, mācību procesa vērošanā un labāku mācīšanas un izglītības iespēju radīšanā likumu ietvaros. Pilnvaroto valde iesniedz skolas īpašniekam piedāvājumus labākai ar skolu saistīto jautājumu risināšanai. Skolas mācību programma un grozījumi tajā tiek iesniegti pilnvaroto valdei, skolēnu padomei un skolotāju padomei, lai ņemtu vērā viņu viedokli pirms ieviešanas. Skolas attīstības plāns un grozījumi tajā tiek sagatavoti sadarbībā ar pilnvaroto valdi, skolēnu padomi, skolotāju padomi un skolas vai ārējiem ekspertiem. Attīstības plāns tiek apstiprināts saskaņā ar skolas īpašnieka izstrādātu procedūru. Pašvaldības skolas pilnvaroto valde sniedz atzinumu par pašvaldības skolas budžeta	valdes locekļi nedrīkst būt skolas darbinieki. Pilnvaroto valde ievēl priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku no tās locekļu vidus. Pilnvaroto valdes sanāksmes notiek vismaz reizi četros mēnešos akadēmiskā gada laikā.
--	--	---------------------------	--	--	--

			vidusskolas skolēnu vecāku pārstāvjus. Citos aspektos ievērojami noteikumi, ko piemēro vidusskolas pilnvaroto valdes veidošanā. Bērnu aprūpes iestādes pilnvaroto valdē iekļauj skolotāju pārstāvi, katras grupas vecāku pārstāvi un pagasta vai pilsētas pašvaldības pārstāvi.	projektu saskaņā ar pagasta vai pilsētas pašvaldības tiesību aktiem. Pašvaldības skolas īpašnieks apstiprina skolas budžetu saskaņā ar pagasta vai pilsētas domes vai pagasta vai pilsētas pašvaldības tiesību aktiem. Izglītības un zinātnes ministrs apstiprina valsts skolu budžetu. Pirmsskolas bērnu aprūpes iestāžu likums: Pilnvaroto valde: 1) uzklausa vadītāja ziņojumu par bērnu aprūpes iestādē sniegto skološanu un izglītību un iestādes vadību; 2) sniedz vadītājam un pagasta vai pilsētas pašvaldībai ieteikumus bērnu aprūpes iestādes budžeta sagatavošanā un budžeta līdzekļu izdevīgā izmantošanā; 3) iesniedz vadītājam un pagasta vai pilsētas pašvaldībai priekšlikumus, lai nodrošinātu bērniem	
--	--	--	--	---	--

				labvēlīgu attīstības vidi; 4) kā pārstāvis (pārstāvji), piedalās vadītāja amata vakances izsludinātā konkursa komitejas darbā; 5) lemj par bērnu ikdienas ēdināšanas izmaksām; 6) lemj par citiem jautājumiem pilnvaroto valdes kompetences ietvaros saskaņā ar šo likumu vai pagasta vai pilsētas domes rezolūciju. 7) Pilnvaroto valdes darbs norisinās kā sanāksmes, kurām jānotiek vismaz reizi ceturksnī, lai izskatītu pilnvaroto valdes priekšsēdētāja vai vadītāja priekšlikumus.	
Lietuva	Skolas publisko informāciju par skolās īstenotajām formālās un neformālās izglītības programmām, piedāvātajām izvēlēm, uzņemšanas	Skolā var darboties arī: Skolas padome (<i>School Council</i>), Skolas kopiena (<i>School Community</i>), Citas skolas	Skolas padome ir skolas augstākā pašpārvaldes institūcija, kas pārstāv skolēnus, skolotājus, vecākus (aizbildņus) un vietējo sabiedrību.	Skolas pašpārvaldes institūcijas koleģiāli apspriež skolas darbības un finansēšanas jautājumus un, savas kompetences ietvaros, kā tas noteikts skolas statūtos, pieņem lēmumus, ietekmē direktora	Izglītības vadības jomā pilnvarotās pašvaldības iestādes attīsta skolu tīklu. Lietuvas vecāku forums uzskata sevi par vienīgo institūciju, kas pastāv kopš 2005. gada un strādā pie

	noteikumiem, maksas pakalpojumiem, pedagogu kvalifikāciju, galvenajiem skolu pārbaužu rezultātiem, tradīcijām un skolas kopienas sasniegumiem. Skolas kopiena: pedagogi, skolēni, skolēnu vecāki (aizbildņi) un citas vienas skolas personas, ko vieno mācību attiecības šajā skolā un kopīgi izglītības mērķi. Skolas padome atskaitās par tās darbībām skolas kopienas biedriem, kuri ievēlējuši skolas padomi. Formālās izglītības programmas īstenojošo skolu tīklu veido saskaņā ar valdības apstiprinātajiem	pašpārvaldes institūcijas (skolotāju, skolēnu, vecāku (aizbildņu)). Skolas kopienas dalībnieki var piedalīties izglītības vadībā un apvienoties dažādu interešu grupu (skolēnu, skolotāju, vecāku (aizbildņu), skolu, izglītības vadības līmeņa vadītāju) apvienībās, organizācijās un aliansēs, kuras pilda izglītības, kultūras, zinātniskās pētniecības attīstības uzdevumus un funkcijas kā noteikuši biedri un paredzēts viņu statūtos.		lēmumus, veic skolas vadības sabiedrisko uzraudzību. Skolas pašpārvaldes institūciju daudzveidība un kompetence, kā arī to dibināšanas noteikumi apstiprināmi skolas statūtos. Skolas padome izvēlas skolas (izņemot augstākās izglītības iestādes) darbības pašnovērtējuma jomas un pašnovērtējuma veikšanas metodi. Tā analizē pašnovērtējuma rezultātus un pieņem lēmumus par darbības uzlabošanu. Skola sagatavo stratēģisko plānu. Skolas direktors apstiprina stratēģisko plānu ar skolas padomes piekrišanu. Skola sagatavo ikgadēju rīcības plānu. Skolas direktors apstiprina ikgadējo rīcības plānu ar skolas padomes piekrišanu.	stratēģiskas vecāku izglītošanas izglītības sistēmā, lai to ietekmētu. Kā asociācijas vadītājs (Audrius Murauskas) paskaidroja, galvenokārt viņi izglīto vecākus Lietuvas skolās, lai veicinātu izglītības procesa izpratni, pārsvarā rīkojot seminārus (strādājot ar video materiālu, izmantojot spēles, analizējot izglītības stratēģiju un kā tā strādā). Asociācija strādā pie jautājumu uzdošanas par izglītības politiku un kā to ietekmēt. Šobrīd asociācija vada projektu, kas atbalsta 150 skolas 30 pašvaldībās (Lietuvā pavisam 60). Vienā skolā ir izveidota vecāku, bērnu un skolotāju apvienība, lai redzētu, vai šāda apvienība ir iespējama un strādā.
--	--	--	--	---	--

	Noteikumiem par formālās izglītības programmas īstenojošo skolu tīklu attīstību. Izglītības iestādes vadītājs ir atbildīgs par informācijas publiskošanu, lai būtu ievērota izglītības iestādes demokrātiska vadība; nodrošina uz sadarbību vērstas attiecības, pedagogu ētikas normu ievērošanu, atklātību lēmumu pieņemšanā, informācijas sniegšanu sabiedrībai.				
Norvēģija	Valsts līmeņa organizācijai <i>Foreldreutvalet for grunnskolen</i> (FUG) (Vecāku komiteja par pamatizglītību), ir pilnvaras apspriesties ar Izglītības ministriju	Visi vecāki, kuru bērns/i mācās skolā, ir skolas vecāku padomes biedri. Vecāku padome ievēl darba komiteju (Norvēģu saīsinājums	Saskaņošanas komiteja (SU) ir skolas augstākā padomdevēja institūcija, kurā pārstāvētas visas skolā iesaistītās puses: skolēni, vecāki, mācītspēki, citi	Katrā pamatskolā un vidusskolā jābūt vecāku padomei, kurā piedalās visi vecāki, kuru bērni mācās skolā. Vecāku padome strādā, lai veicinātu solidaritātes gaisotni starp ģimenēm un skolu, veidotu pamatu skolēnu labklājībai un pozitīvai attīstībai	Kursu organizēšana, lai izglītotu vecākus, vismaz tos, kuri ir klašu kontaktpersonas, ģimeņu - skolu sadarbībai, visticamāk veicinās vecāku iesaistīšanos un iniciatīvas. Vēlams, lai šādas mācību programmas būtu organizētas

	jautājumos, kas saistīti ar vecāku interesēm un līdzdalību izglītībā. Ieskaitot vadītāju un vadītāja vietnieku, FUG ir septiņi Izglītības ministrijas apstiprināti dalībnieki no cilvēkiem, kuri jau izrādījuši interesi un nodošanos ģimeņu-skolas sadarbībai vietējā vai pašvaldības līmenī dažādās valsts daļās. Komiteja sniedz informāciju un padomus vecākiem, skolām un pašvaldībām visā valstī.	FAU). Skolas augstākā padomdevēja institūcija ir Saskaņošanas komiteja (Norvēģu saīsinājums SU). Katrā klasē ir klases kontaktpersonas, viena māte un viens tēvs, kuri nodrošina vecāku saziņu ar Vecāku padomi un klases audzinātājām. Vismaz divreiz gadā, kontaktskolotājiem ar vecākiem/aizbildņiem jāveic plānots un strukturēts pārskatu. Šādu pārskatu sauc par konferences sesiju vai attīstības pārskatu. Sasniedzot 12 gadu vecumu, arī bērni kļūst tiesīgi tajā piedalīties. Pārskatīšanas rezultātā jānonāk līdz kopsavilkumam, par ko vienojušies skolēns	darbinieki un divi pašvaldības pārstāvji, vienam no kuriem jābūt skolas direktoram.	un veicinātu skolas un vietējās sabiedrības saziņu. Vecāku padome ievēl izpildkomiteju, kas savukārt ievēl divus pārstāvjus ar personīgiem vietniekiem saskaņošanas komitejā. Izpildkomitejas priekšsēdētājs ir viens no šiem pārstāvjiem. Vecāku padome ievēl darba komiteju (Norvēģu saīsinājums FAU), kura pārstāv vecāku viedokļus saistībā ar skolu. Darba komiteja ir atbildīga par to, lai vecākiem ir patiesa ietekme, un ir līdzatbildīga par to, lai skolēnu mācību vide būtu droša un laba. Vecāku kontaktpersonas nodrošina saziņu starp klases / grupas vecākiem un Vecāku padomes Darba komiteju, kā arī veido saikni starp vecākiem un skolu. Vecāku kontaktpersonas, iespējams, ir visnozīmīgākie vecāku pārstāvji skolā. Saskaņošanas komiteja (Norvēģu saīsinājums SU) ir skolas augstākā padomdevēja	tā, lai vecāku pārstāvji un mācībspēku dalībnieki piedalītos ar vienādiem nosacījumiem. Visu iepriekšminēto izglītību nodrošina skola un tā vecākiem tiek sniegta bez maksas. Skolas saņem finansējumu no apvienībām un izlemj, kā to izlietot. Vecāki nekad nemaksā par izglītošanos kā ievēlētiem vecāku pārstāvjiem. Lai iesaistītu vecākus plašākā mērogā un viņi patiesi nodotos mācībām, vecākus pēc līdzdalības principa agrīnā stadijā būtu jāiesaista plānošanas procesos, piemēram, projektu darbos, izklaides programmās un mācību ekskursijās. Tas, cik lielā mērā skolas apspriež izglītības jautājumus ar vecākiem, atkarīgs no skolas. Tikai puse no skolām apgalvo, ka iesaista vecākus. Jautājumi saistībā ar mājasdarbiem un skolēnu uzvedības robežu noteikšanu ir
--	--	---	--	---	--

		(ja skolēns ir iesaistīts), skolotāji un vecāki un kas izceļ jomas, kurām jāpievērš īpaša uzmanība turpmākā darbā. Skolas valde		institūcija. SU ir tiesības sniegt paziņojumus attiecībā uz visiem jautājumiem, kas skar skolu. Vecāku padomes ir izveidotas pēc brīvprātības principa pašvaldības līmenī aptuveni 180 valsts pašvaldībās (no pavisam 430). Šo KFU (vecāku padomju) mērķis ir saskaņot pašvaldības skolu vajadzības un vēlmes un nodrošināt izglītību/mācības un pieredzes apmaiņu. KFU jābūt plašai pārstāvniecībai un dabiskam politiķu un skolas administrācijas sadarbības partnerim. Skolas valde ir atsevišķas skolas valde un ir pielīdzināma uzņēmuma valdei. Skolu valžu mērķis ir nodrošināt visu skolā iesaistīto pušu pārstāvēšanu lēmumu pieņemšanas struktūrā. Skolas valde var aizvietot saskaņošanas komiteju.	visbiežāk izskatītie jautājumi vecāku - skolotāju tikšanās reizēs. Paradoksāli, ka, lai sasniegtu taisnīguma ideālu izglītības nodrošināšanā sistēmas ar lielu vietējo brīvību ietvaros, valsts līmeņa iestādes ir piemērojušas visai detalizētus noteikumus par skolotāju kvalifikāciju, klašu lielumu, programmu saturu - un, kā esam redzējuši, ģimeņu - skolas attiecībās. Demokrātiskas struktūras ne-darbojas apmierinoši, ja ir atlicis tik maz, par ko lemt.
--	--	--	--	---	--

III. IZGLĪTĪBAS JOMĀ DARBOJOŠOS EKSPERTU PIEREDZES UN IETEIKUMU ANALĪZE

1. Pētījuma ietvaros intervēto personu saraksts

- 1) Reinis Ziļevs – Biedrības „99 balti zirgi” valdes priekšsēdētājs, Biedrības „Latvijas Vecāku kustība” valdes loceklis un dibinātājs, „Dzīvās skolas” dibinātājs;
- 2) Agita Pleiko – Jēkabpils valsts ģimnāzijas skolas padomes pārstāve, Biedrības „Jēkabpils NVO resursu centrs” valdes priekšsēdētāja, Biedrības „Vecāki izglītības atbalstam” valdes locekle;
- 3) Brigita Arbidāne – Biedrības „Latvijas Vecāku kustība” biedrs, Rēzeknes novada Attīstības plānošanas nodaļas vadītāja, bērns apmeklē Rēzeknes 1. Vidusskolu, agrāk bija Rēzeknes poļu ģimnāzijas padomes locekle;
- 4) Jānis Ezers – valdes loceklis Izglītības inovācijas biedrībā, kas ir Jūrmalas Alternatīvās skolas vecāku dibināta biedrība.
- 5) Igors Grigorjevs – Ropažu novada, Zaķumuižas pamatskolas direktors;
- 6) Rasma Pīpiķe - „Latvijas Pilsoniskās alianses” (eLPA) direktore, māte bērnam, kurš apmeklē Jūrmalas pirmsskolas izglītības iestādi „Zvaniņš”;
- 7) Andrejs Ence – Babītes novada Domes Priekšsēdētājs;
- 8) Sandra Blūmane – Jelgavas valsts ģimnāzijas padomes priekšsēdētāja, Jelgavas 4. Pamatskolas padomes locekle;
- 9) Daina Kājiņa – SIA Domiņš Privātās pirmsskolas izglītības iestādes „CreaKids” vadītāja, Biedrības „Latvijas privāto pirmsskolu biedrības” valdes priekšsēdētāja;
- 10) Inita Andžāne – Rīgas Jāņa Poruka vidusskolas skolas padomes locekle, Mežaparka Attīstības biedrības valdes locekle;
- 11) Māris Brasla - Rīgas Valsts 1. Ģimnāzijas direktors;
- 12) Evija Papule – Izglītības un Zinātnes ministrijas valsts sekretāra vietniece, Izglītības departamenta direktore;
- 13) Laila Grāvere – Tiesībsarga birojs, Bērnu tiesību nodaļas vadītāja;
- 14) Anita Gotharde – Bērnu aizsardzības inspekcijas vadītāja vietniece;
- 15) Amanda Gruze – Bērnu aizsardzības inspekcijas, ģimeņu ar bērniem atbalsta departamenta direktore;
- 16) Edgars Bajarūns – Iespējamās misijas pedagogs Siguldā, iesaistās skolas padomes darba pilnveidošanā;
- 17) Inese Vaivare – Biedrības “Latvijas Platforma attīstības sadarbībai” (LAPAS) direktore, 10 gadu pieredze pilsoniskās sabiedrības jautājumos;
- 18) Maruta Blūma – Neretas Jāņa Jaunsudrabiņa vidusskolas padomes priekšsēdētāja.

2. Intervijās saņemtā informācija par skolu padomes darbību un vecāku līdzdalību skolās

Apakšnodaļā ir apkopota intervējamo personu pieredze, kā arī atšķirīgie viedokļi par skolu pašpārvaldes darbību un priekšlikumiem uzlabot skolu pašpārvaldes darbību un citus vecāku līdzdalības veidus skolā.

Skolas pašpārvaldes struktūra

Dalībnieki:

- 12 vecāki (no katras klases pa vienam), divi skolotāji (izvēl pedagoģiskā padome), divi skolēni (izvēl skolēnu padome), skolas vadība (direktors vai vietnieki), kas katru tikšanās reizi stāsta aktualitātes un plānus.
- Pirmsskolas izglītības iestādē ir skolas padome. Ir četri vecāku pārstāvji, divi skolotāji, viens administrācijas pārstāvis.
- Padomē ir vecāki, bērni un skolas administrācija, skolnieki.
- Skolas padomē - no katras klases pa vienam vecākam (kopā 17), astoņi skolotāji, astoņi skolēni un pašvaldības vadītājs. Ir Skolēnu pašpārvalde, Vecāku padomes nav.
- Skolas padome, kurā ir pieci vecāki, trīs pedagogi.
- No katras klases aktīvākie vecāki var doties uz vecāku padomi. Princips - nevis X no klases, bet tie, kam ir idejas, kas grib kaut ko mainīt (tāpat arī skolēnu pašpārvaldē - demokrātija), citādi pilda atrādīšanās funkciju. Ja skolā jau ir tradīcija, tad var nominēt arī x personas no klases.
- Skolas padomē ir 15 vecāki, pārstāvis no katras klases, bet sēdē var piedalīties arī citi ieinteresētie vecāki. Padomē ir arī bērni un pedagogi, bet sākumā pedagogi nepiedalījās, lai vecāki paši sākumā saprot kā strādāt. Vecāki paši piesakās, kuri vēlas strādāt skolas padomē. Skolas padomes sēdēs piedalās arī pašvaldības pārstāvis, jo skolas finansētājs ir pašvaldība, un skolas padomē var risināt jautājumus par papildus nepieciešamo pašvaldības finansējumu skolas aktivitātēm.
- Skola ir specifiska ar to, ka ir sadalīta pa divām atsevišķām ēkām. Tāpēc skolā skolas padome ir izveidota tā, ka tajā ir seši vecāki no vienas ēkas un seši vecāki no otras ēkas, kopā padomē ir 12 vecāku pārstāvji.
- Pirmsskolas vecāku padomē ir visi pirmsskolas izglītības iestādes vecāki.
- No katras klašu grupas (piemēram, visām 7. klasēm) skolas padomē piedalās viens vecāks, papildus padomē ir divi skolēni, divi pedagogi un direktors.
- Skolas padomē piedalās pa vienam vecākam no katras klases – kopā 10 vecāki, kā arī direktors un divi pedagogi.

Dalībnieku sanāksšanas termiņi:

- Skolas padomes sēdes notiek trīs reizes gadā, bet ja ir kāds ārkārtas gadījums, var notikt arī biežāk.
- Pirmsskolas izglītības iestādē skolas padome sanāk reizi ceturksnī.
- Skolas padomes sēdes notiek divas reizes gadā, bet bija reizes kad sanāk 3x gadā.

- Skolas padomes sanāksšana notiek katru mēnesi skolas mācību procesa laikā.
- Skolas padome sanāk divas reizes gadā, bet īpašos gadījumos biežāk.

Lēmumu pieņemšanas process un darba organizēšana:

- Lēmumus pieņem ar balsu vairākumu. Ja balsis sadalās vienādi, tad priekšsēdētājam ir noteicošā balss. Sapulci sasauc priekšsēdētājs, gatavo arī darba kārtību un protokolu.
- Pagājušajā gadā skolas padomi pusgadu vadīja skolas direktors, jo skolas padomes priekšsēdētājs bija pazudis. Direktors stāstīja par to, kas skolā notiek, uzdeva jautājumus. Skolas padome vairāk ir kā diskusiju vieta. Šogad padomi vada vecāki, bet direktors tikai ieskicēja vecākiem, kā viņš redz padomes darbu, tās lomu skolā. Skolas padomē esošie vecāki ir izveidojuši skolas padomes darba plānu, kura ietvaros vecāki dalīsies izpildes darba grupās. Padomes lēmumi rekomendējoši. Padomes darba plāns tapa pusotra mēneša laikā, jo vecākiem bija jāpārliedz, ka direktors tā izstrādē nejaucas. Skolas padomes darba plāns ir vairāk vecāku darba plāns.
- Skolas padomes darba process ir ļoti atkarīgs no skolas administrācijas. Skolas direktors var mazināt birokrātiju skolas padomes darbam, viss atkarīgs no darbības strukturēšanas. Padomei nav jānāk un formāli jāatsēž savs laiks. Darbs tiek organizēts darba grupās un padomes sapulce ir vieta, kur atskaitās par darba grupā paveikto, problēmām.
- Lēmumi tiek pieņemti koleģiāli. Tiek ievēlēts viens projekta vadītājs, kurš var pieņemt lēmumus, bet budžetu apstiprina skolas vadība.
- Skolas padomei ir konsultatīvas tiesības, kā arī par mācību procesu - rekomendējošs raksturs, vecāki un bērni nāk ar argumentētu iniciatīvu pie skolas administrācijas.
- Lēmumi tiek pieņemti ar balsu vairākumu.
- Skolas padome ir formāla, reāli nerisina nekādas problēmas, lai gan ir aktīvi vecāki, kas vēlētos ar savu darbu veicināt skolas vides uzlabošanu.

Padomes mērķis:

- Skolas padomei ir jābūt skolas saimniekam.
- Skolā ir jābūt padomei, kurā vairākumā ir vecāki, skolas vadība, skolotāji un bērni, jo tikai viens no šiem elementiem nevar objektīvi spriest par lietu kopumu.
- Ir jāņem vērā, ko par organizāciju domā klienti, ir līdzdalības trepes: 1. informēšana; 2. līdzdarbošanās, viedokļa paušana 3. lēmumu pieņemšanā mērķa grupa iesaistīta. Eksperts pauž viedokli, ka skolu padomēm jādarbojas tikai 1. un 2. līmenī.
- Skolas padomē, bija diskusija par skolas padomes lomu. Skolu vada un skolā strādā profesionāli. Tika secināts, ka padome ir viedokļu apmaiņas vieta, vecāki atnes savus problēmjautājumus, skolas cenšas tos risināt, skolas padomes darbs ir konstruktīvs uz reāliem darbiem vērsts. Kur vecāki var nākt ar savām iniciatīvām.
- Skolas vides uzlabošanas procesā pie tehniskā nodrošinājuma iesaistās vecāki.

Skolas izstrādā skolas attīstības plānu un budžetu, bet prezentē skolas padomei un ņem vērā argumentētus priekšlikumus.

Padomes darbības pozitīvā prakse

- Skolas padomes vecāki visas aktualitātes izstāsta pārējiem vecākiem nākamajā skolas / klases sapulcē.
- Bērnu vecāki panāca, ka pašvaldība renovē pirmsskolas izglītības iestādes rotaļlaukumu.
- Skolas attīstības plānu izstrādāja skolas administrācija, bet skolas padomē tas vecākiem tika izskaidrots. Direktors uzklausa vecāku viedokļus, kur viņi redz savu lomu, kā šo attīstības plānu palīdzēt attīstīt. Skolas padomes vecāki ir noteikuši sev šādas aktivitātes: 1. Vecāki skolā „ievelk ārpusauli” – nāk uz skolu bērniem stāstīt par savām profesijām, bērni tiek vesti uz vecāku uzņēmumiem, kā arī no savu paziņu loka, sarunā vēl papildus uzņēmumus, kurus bērni var apmeklēt. 2. Organizē ziemas sporta spēles. 3. Vecāki ar citiem vecākiem blakus ciemos plāno svinēt svētkus, tādējādi popularizējot skolu. 4. Tiek rīkota lielā talka, kura ietvaros tiks uztaisīta distanču slēpošanas trase. Skolas padomē bija diskusija par to vai skolas durvis mācību procesa laikā ir jāslēdz vai jātur vaļā.
- Pašvaldība bija pieņēmusi lēmumu skolu pārvietot uz citas skolas telpām. Skolas vecāku un administrācijas aktīva protesta rezultātā skola netika pārvietota. Skola rakstīja vēstules, taisīja piketus, kuros aktīvi iesaistījās visi vecāki, bija tikšanās ar domes deputātiem, kā arī tika izmantoti masu mediji.
- Pirmskolas izglītības iestādei gribēja piešķirt speciālās iestādes statusu, bet vecāki panāca, ka vienās telpās tika izveidoti divi atsevišķi bērnu dārzi – viens parasts, otrs speciālajām vajadzībām.
- Skolas padome risināja jautājumu par skolā avārijas stāvoklī esošu plīti – īstenoja finanšu piesaisti jaunai plītij.
- Tika risināts jautājums par satiksmes drošību pie skolas – skolas padome lūdza un panāca no pašvaldības „guļošo policistu”.
- Skolas padome organizē nometnes, pasākumus;
- Padome skolā organizē lekcijas, talkas.
- Šobrīd skolas padome pieņem lēmumus - mācību gada izkārtojums, nolikumi, Iekšējās kārtības noteikumi, vērtēšanas nolikums (bērnu darbu labošana, u.tml.); skolas budžets tiek izskatīts; izskata skolas prioritātes (tapšanā- vīzija, mērķis).
- Skolas padome raksta lēmumus par finansējuma nepieciešamību skolai no pašvaldības, par uztura jautājumiem. Padome, uzrakstot vēstuli pašvaldībai, panāca visiem bērniem bezmaksas zupu vienu reizi dienā un atbalstu florbolam. Vecākiem ir daudz lielākas iespējas saņemt pašvaldības finansējumu papildu skolas aktivitātēm.
- Skola slēdz līgumus ar vecākiem un bērniem, kur tiek atrunātas pušu tiesības un pienākumi.
- Palīdzēja uzlikt skolas plāksnītes, kā arī izbūvēt celiņu līdz skolai.
- Kopīgā sapulcē bērni un vecāki sprieda par skolas eksāmeniem.

- Pirmsskolas izglītības iestādes padomes galvenie uzdevumi - apstiprina skolas brīvā laika aktivitāšu plānu, kādi svētki, kā svinēs; skolas noslēguma svētkus organizē paši vecāki; izskata dažādus vecāku izteiktus priekšlikumus, arī skolotāji dod informācija, ko vecāki saka, tad dod skolas administrācijai laiku izskatīt priekšlikumu, pēc kāda laika paziņo.
- Skolas padomes priekšsēdētājs ir izglītības eksperts un informē citus vecākus padomē par izglītības reformām un saturu.
- Tika organizēts pašvaldības atbalstīts forums, kurā notika diskusija par to, kādam ir jābūt skolotājam.
- Bija sūdzības par pedagogu, kurš tika uzaicināts uz skolas padomes sēdi, problēmas tika izrunātas, rezultātā pedagogs mainījās.
- Pēc skolas padomes iniciatīvas krievu valodas mācīšana tika sadalīta pa līmeņiem. Sākumā skola negribēja īstenot izmaiņas, bet skolas padomes priekšsēdētājs panāca izmaiņu ieviešanu.
- Skolā vecāku aktivitātes sākās ar ēdināšanas jautājumu (pirms 7 – 8 gadiem), tad vecāki saprata, ka var kaut ko mainīt.
- Skolas padome panāca, ka ēdiens bērniem tiek dalīts vienu dienu no viena gala, bet otru no otra gala. Kā arī tiek mainīti starpbrīži, kuros katra klašu grupa iet pusdienās.
- Ēdināšanas pakalpojuma sniedzēja izvēles kritēriju izstrāde. Jautājuma par ūdens pieejamību bērniem risināšana.
- Šobrīd skolas padome strādā pie skolas mājas lapas pilnveides, lai uzlabotu komunikāciju ar vecākiem, sabiedrību. Tiek organizēts ziemassvētku labdarības pasākums. Tie veidota divriteņu novietne

Problēmas skolas pašpārvaldes darbībā

- Vecāki ir ļoti pasīvi ar iesaistīšanos skolas procesos. Ja ir strādājošs vecāks, grūti 100 % iesaistīties aktivitātēs.
- „Netiesības” - valstiski noteiktais izglītības saturs. Viss, kas regulēts valsts līmenī.
- Ir problemātiskie jautājumi, par kuriem nevar skolas padomē vienoties, piemēram, našķu jautājums.
- Skolas budžetu apstiprina un izpildi kontrolē pašvaldība. Visi skolas rēķini nāk pašvaldībai, tie tiek saskaņoti, tos saskaņo domes priekšsēdētājs vai izpilddirektors. Par saimnieciskās lietām līgumus paraksta skolas direktors, bet apspirina pašvaldības izpilddirektors. Skolas direktoru ieceļ pašvaldība, saskaņojot ar Izglītība un zinātnes ministriju.
- Pašvaldība neiesaistās skolas procesos, bez īpaša uzaicinājuma, vecāki nenāk uz pašvaldību ar priekšlikumiem, iniciatīvām izglītības jomā, pašvaldība arī vecākiem pati neuzprasās, nestimulē vecāku iniciatīvas.
- Vecākiem šobrīd nav lemtšanas tiesības. Tomēr lemtšanas tiesības rada atbildību. Nedrīkst dot lemtšanas tiesības, ja nav atrunāta atbildība par lēmumiem par

normatīvo aktu grozījumiem. Šobrīd kaut arī padomei tiktu iedotas lemtāšanas tiesības, vienalga atbildība ir skolas direktoram, dibinātājam.

- Vecāki nav informēti, kas tieši skolas padomē tiek darīts, par ko tiek lemts.
- Bērniem nav nekādu iniciatīvas un lemtāšanas iespēju, normatīvie akti dod bērniem tiesības izteikt viedokli, bet vēl joprojām to neviens nekur neprasa - tikai paziņo noteikumus, bet noteikumu izstrādē reti kur ir iespēja piedalīties.
- Vecākiem nav tiesību piedalīties skolas dzīvē. Padomē ievēl jau no citiem gadiem zināmos vecākus vai tos, kas ir skolas administrācijas paziņas.
- Skolas padome pieņem pretlikumīgus lēmumus (piemēram, visiem vecākiem ir jāpērk bērniem mācību līdzekļi).
- Skolu vecāki protestē pret mazo skolu likvidēšanu, bet tā ir pašvaldības autonomā funkcija, un vecāku viedoklis netiek ņemts vērā. Vecāki vēlas, lai skola būtu mazāka, bet pašvaldības vēlas, visus ielikt vienā lielā skolā, lai finansiāli vieglāk.
- Pilsētās apmaksāts transports bērniem atkarīgs no pašvaldības lēmuma. Pašvaldības pašas nosaka, vai bērni var braukt bez maksas, ar atlaidēm vai par pilnu cenu. Lauku teritorijās Ministru kabineta noteikumi nosaka, ka visi bērni brauc bez maksas.
- Vecāki ir vienaldzīgi, netic, ka kaut ko var mainīt.
- Direktori un pedagogi nevēlas, lai vecāki kļūtu par partneriem. Bailes no kontroles, līdz ar to bailes darīt kaut ko ārpus likumā noteiktajiem rāmjiem.
- Problēmas ar vecāku atnesto materiālo vērtību ievietošanu skolas budžetā, tie skaitās nelikumīgi ziedojumi.
- Padomei nav tiesības lemt par skolas budžetu, attīstības plānu un pedagoģiskajām metodēm, par pedagogu pieņemšanu darbā. Par šiem jautājumiem ir tikai ieteikuma raksturs.
- Lielajās skolās lielā kontrole traucē radoši strādāt ar vecākiem. Skolas vadībai ir bail no iniciatīvām.
- Bērnu pieredzes apmaiņas braucieni notiek tikai tad, ja vecāki var samaksāt. Skolas padomes aktīvisti nedod nekādu stimulu, lai tiktu rakstīti projekti, iniciatīva tika ignorēta.
- Pašvaldība uzskata, ka biedrībām un skolām pašām jādomā, kā dabūt papildu naudu. Aktīviem vecākiem, kas vēlas skolā pārmaiņas, ir liela pretestība un problēmas, jo viņi tiek uzskatīti par sliktajiem.
- Problēma – mēs nevaram zināt, ko cilvēki grib zināt.
- Skolas padomē tiek ievēlēti skolas administrācijas paziņas, draugi vai vienkārši iepriekšējo gadu padomes ievēlētās personas, citi vecāki vispār netiek aicināti.

Priekšlikumi un secinājumi par skolas pašpārvaldes darbības jomām un citi, kas stiprinātu padomes darbu

- Latvijā neatpazīst neorganizētas cilvēku grupas, bet skolas padomēm vajadzētu darboties bez birokrātijas, personas ielikšanas amatpersonas statusā – tam ir jābūt dialoga modelim.

- Katrai skolas padomei ir jābūt sapratnei par tās lomu un ir svarīgi, lai tas tiktu noteikts arī valstiskā līmenī. Šā brīža normatīvais regulējums pietiekams, lai organizētu skolas padomes darbu. Vienīgi neskaidrības ir ar šiem diviem jēdzieniem padome un pašpārvalde, bet skolā ir izveidota skolēnu pašpārvalde, tādējādi skola uzskata, ka ir izpildījusi likumā noteikto par pašpārvaldēm. Papildus ir nepieciešamas rekomendācijas, kur parādās Izglītības un zinātnes ministrijas un vecāku organizāciju logo, kur vecāki izstrādā rekomendācijas, kā jāstrādā padomei, jo pēc šā brīža normatīvā regulējuma vecāki ir galvenie skolu padomēs. Rekomendācijās ir jābūt šādām sadaļām: 1. Padomes loma; 2. Iedvesmojoša pozitīva prakse; 3. Kā vadīt sanāksmes; 4. Darbības formas, struktūra; 5. Komunikācija ar vecākiem.
- Skolas vides pilnveide - būtu patstāvīgi jābūt mehānismam (piem., organizēt karjeras dienas bērniem, profesionāļi savā jomā), nevis skolotājs aicina, bet, vecāku padome zinot, iniciē to.
- Vecāki, bērni un vadība varētu risināt jautājumus, kas saistīti ar agresiju, uzturu, pedagogu sadarbību ar vecākiem.
- Izglītības iestādei būtu jānovirza summa skolas padomei, kuru var izlietot pēc saviem ieskatiem- apmācības, aktivitāšu īstenošana (pati piedalīšanās sanāksmēs reizi gadā- tas ir brīvprātīgais darbs).
- Ir jānosaka padomes pienākums – citu vecāku informēšanu par skolas padomes darbu, šobrīd par to nevienam nav atbildības.
- Ir jāmaina šā brīža regulējums, jo ir jāizveido viena, bet efektīva institūcija. Ir maksimāli jāiesaista bērni.
- Padomes nolikumā jābūt iestrādātam, ka visām iniciatīvām jābūt argumentētām.
- Vecāki ir izglītības pasūtītāji, tāpēc skolas padomei ir jābūt lemlēmšanas tiesībām par visiem jautājumiem, kas saistīti ar skolas vidi, budžetu (tā efektīvu izlietojumu), uzvedības un citu iekšējo dokumentu izstrādi. Lēmumiem ir jābūt saistošiem. Vecākiem nav jāiejaucas pedagogu izmantotajās mācību metodēs. Visām skolā iesaistītajām personām jāievēro normatīvie akti.
- Skolēniem būtu obligāti jāpiedalās skolas iekšējās kārtības noteikumu izstrādē.
- Skolas padomei vajadzētu būt tiesībām ietekmēt interešu izglītību skolās, skolas formas.
- Bērniem un vecākiem ir jāiesaistās bērnu disciplīnas jautājumos, jo šobrīd pedagogiem ir lielas problēmas ar bērnu savaldīšanu.
- Skolā ir jāievēro labas pārvaldības princips, cilvēktiesības un citi administratīvā procesa principi.
- Padomes dalībniekiem algas maksāt nevajadzētu, tas ir brīvprātīgs darbs. Sākot maksāt algas, pastāv iespēja sabojāt visu skolas padomes būtību, jo šobrīd valda brīvprātības princips. Ja kāds vecāks piesakās veikt darbu, par kuru ir jāuzņemas atbildība, piemēram, uzrakstīt projektu ES fondu naudas piesaistei, tad skola ar šo personu noslēdz uzņēmuma līgumu.
- Vecākiem ir jāmaina domāšana un jāklūst par trešo skolas finansēšanas avotu, dodot ziedojumus. Skolā ir jāizveido partnerības princips – vecāki trešais finansētājs.

- Skolas padome skolas administrācijai izvirza priekšlikumus. Skolas padome dod iespēju vecākiem un bērniem kopā piedalīties skolas dzīvē.
- Skolu fondi tika veidoti, kad izglītības iestādēm būtiski trūka finansējuma, un tas nav uzskatāms par legālu veidu papildus ienākumu gūšanai, lai nodrošinātu bezmaksas izglītības pamatfunkcijas. Vienlaikus pastāv dažādas kustības - absolventu, u.tml., kas var palīdzēt attīstīties konkrētajai iestādei, sniedzot ziedojumus, dibinot atbalsta biedrības u.tml. Tomēr tā vienmēr ir biedru brīvprātīga izvēle. Ir zināms, ka šobrīd pastāv ierobežojumi veikt saimniecisko darbību, piemēram, izīrējot telpas, kas ļautu gūt papildus ienākumus. Protams, var noteikt ierobežojumus, lai tas neietekmētu izglītības procesa kvalitāti. Ja valsts vēlas attīstīties un nodrošināt pieejamību izglītībai, tai ir jābūt bez maksas, nespiežot vecākus obligāti veikt papildus maksājumus.
- Ir jāizveido sadarbības mehānisms, kur tiek sadalīta atbildība (pienākumi un tiesības) arī vecākiem un bērniem. Tas var tikt atrunāts līgumā, par kādiem jautājumiem uzņemas atbildību vecāki un par kādiem bērni. Visu pušu pienākumus un tiesības var atrunāt iekšējās kārtības noteikumos un līgumu slēgt, lai izteiktu piekrišanu šiem iekšējās kārtības noteikumiem.
- Ir jāizveido instruments, ar kuru viegli var saņemt vecāku ziedojumus, jo šobrīd esošais regulējums - nodibinājumi un biedrības - prasa laiku administrēšanai un papildus izmaksas uzturēšanai, turklāt ir jāmaksā lieli nodokļi.
- Kontroles funkciju vajadzētu uzticēt pašvaldībām. Izglītības un Kvalitātes valsts dienesta kontrole ir nepieciešama, bet kontrolei vajadzētu būt ar padomdevēja, nevis sodīšanas, raksturu.
- Sākt pamazām komunicēt ar pedagogiem, visu laiku prasīt, kā var pedagogam palīdzēt.
- Pasākumu, ekskursiju, vecāku dienu organizēšana, kur skolas vadība nejaucas (tikai tad, ja iesaistīts skolas budžets). Jādarbojas un jāļauj visu organizēt bērniem, jo sevišķi iesaistot agresīvos bērnus, kas tādējādi var pozitīvi iztērēt savu agresīvo enerģiju.
- Skolas vadībai ir jāņem vērā ģimenes individuālās īpašības.
- Padomes lēmumiem ir jābūt saistošiem, lai vecāki redzētu jēgu piedalīties skolas padomē. Ja būtu lemšanas tiesības, tad vairāk iesaistītos arī bērnu tēvi, kuri šobrīd ir ļoti neaktīvi.
- Vajadzētu izdalīt finansējumu skolas padomes priekšsēdētājam, kurš reāli strādā skolas interesēs.
- Ideālā situācija nākotnē- veidot skolas valdi, kur ir decentralizēta atbildības sadale, valdē piedalās pašvaldības pārstāvis, skolas administrācija, vecāki, skolēni. Valde apstiprina budžetu, gada plānus, pasākumu plānus. Tā būtu lemšanas vara, kas nosaka skolas attīstības principus. Tā būtu skola, kas veidota uz partnerības principa, skolu autonomija, šāda valde uzņemas arī atbildību. Pie decentralizētas atbildības, vecāki + skolotāji + pedagogi + pašvaldības pārstāvji- kā pilotprojekts jāorganizē, kur padomes formē caur kopienas apmācībām, kopā taisa koncepciju, kā skolu virzīt. Jāmeklē resursi pašvaldībā.

Citi vecāku līdzdalības veidi skolās un ar to saistītās problēmas

Vecāku līdzdalība:

- Skolā rīko karnevālus - organizē skola, bet vecāki gatavo priekšnesumu, viktorīnas - trīs bērni un trīs vecāki, katrs vecāks ar savu bērnu vienā komandā cīnās ar citu klašu bērniem un vecākiem. Skolā rīko vecāku, skolēnu darbnīcas, piemēram, putnu būru gatavošana, gleznošana, pirmās palīdzības stundas. Darbnīcas vada pedagogi un vecāki.
- Vecāki apmeklē tikai jēgpilnas sapulces.
- Skolā komunikācija ar vecākiem tiek nodrošināta šādi: 1. Informācija tiek izvietota skolas mājas lapā (arī par skolas padomes aktivitātēm); 2. Skolas padomes pārstāvji ar citiem vecākiem runā klases sapulcēs, veido diskusijas sociālajos tīklos, ir tādi, kas taista e-pastu listes.
- Skola rīko vecākiem kopā ar bērniem sporta dienas (apmeklē aptuveni 50% vecāku), ziemassvētku egles, lielo talku (apmeklē aptuveni 50 % vecāku). Skolā no bērnu dārza līdz 4. klasei ir tēvu diena, danču diena (tikai vecākiem kopā ar pedagogiem, ko apmeklē aptuveni 50% skolas vecāku).
- Skolā ir ieviests Vecāku klubiņš, kur notiek, neformālas sarunas par to, ko vecāki var ietekmēt skolā. Vecāku klubiņā piedalās divi skolotāji, kas atbalsta šo iniciatīvu. Reizi divās nedēļās ir sanāksme. Vecāku klubiņš uztur ar visiem vecākiem kontaktus caur „e-klasi”, skolā ir 700 bērni, aktīvie vecāki klubiņā 5-7 vecāki. Pie skolas ir izveidota biedrība, kurā ir 15 biedri. Biedrība pārstāv visus skolas vecākus. Palīdz skolas funkciju, mērķu sasniegšanai – vāc līdzekļus skolas materiāli tehniskai bāzei, kā arī maksā pedagogu stipendijas, jo skolā ir mazāks bērnu skaits, kā rezultātā pedagogiem valsts maksā mazākas algas, bet vecāki to kompensē. Stipendijas tiek formētas, kā stipendijas par inovatīvu metožu pielietošanu mācību procesā. Stipendijas maksā ar Latvijas Izglītības fonda starpniecību, trīspusēja līguma ietvaros (starp biedrību, skolu un fondu). Fondam aiziet 5-6% no stipendijas. Stipendiju sistēma nav pilnīga, jo pedagogi uz stipendiju pamata nevar dabūt bankā kredītu, arī no tām sociālās iemaksas netiek veiktas (aktuāli, kad pedagogam piedzimst bērns vai kad veselības dēļ strādāt nevar). Biedrība nodrošina finanšu resursu savākšanu no vecākiem, bet skolas administrācija prezentē biedrībai, kam savāktie finanšu resursi nepieciešami. Budžetu izstrādā skolas administrācija kopā ar valdi, bet budžetu apstiprina biedru kopsapulce. Lēmumi tiek pieņemti ar balsu vairākumu. Biedrība veic naudas iztērēšanas auditu, kad tiek iesniegts skolas gada pārskats. Ir iespēja uztaisīt skolas mācību procesa vidū papildus auditu. Biedrība kopā ar skolu vēlas arī piesaistīt ES fondu finanšu resursus, bet atveroties fondiem, vecāki, kas raksta projektus ir aizņēmti ar projektu rakstīšanu citiem par atlīdzību.
- Skolā skolas padomes nav, jo šo funkciju veic biedrība. Komunikācija ar vecākiem notiek ar e-pasta palīdzību, katrā klasē ir izvirzīts vecāks - pilnvarnieks, kas darbojas kā starpnieks starp vecākiem un biedrību. Informācija vecākiem tiek nodota klases sapulcēs, e-pastos, telefoniski, kā arī katram vecākam ir pieejams biedrības valdes telefona numurs. Valdes darbs brīvprātīgs,

bez atlīdzības. Nevajadzētu būt atlīdzības darbam, jo neuzliek striktas saistības un nav atalgojuma mehānisma, kas sadārdzinātu biedrības uzturēšanu.

- Skolā vienreiz gadā notiek skolas kopsapulces, tās vecāki aktīvi apmeklē, tā notiek pirms mācību gada sākuma.
- Vecāku - skolotāju kopsapulces rezultāts ir izveidota skola, vienošanās nevis par likvidēšanu, bet apvienošanu.
- Skolā regulāri anketē vecākus, skolēnus.
- To vecāku pienākums, kas nevar samaksāt par skolu, ir ieklausīties skolas vadības rekomendācijās un vairāk iesaistīties bērna audzināšanas procesā.
- Vecāki tiek pieņemti skolā par darbiniekiem.
- Agresīvos vecākus iesaista skolas procesos, piemēram, pasākumu organizēšanā. Jo šādi vecāki, vairāk redzot skolas dzīvi, esot tajā iekšā, mazāk kritizē procesus, kas notiek skolā.
- Vecākiem tiek sūtīti e-pasti. Vecākiem tiek sūtītas vēstules par aktualitātēm, tās tiek ievietotas bērnu dienasgrāmatās, un bērniem ir pienākums saņemt vecāka parakstu par saņemšanu.
- Ministru Kabineta noteikumos ir noteikts, ar kādiem dokumentiem vecāki ir jāiepazīstina. Skolas līgumā ir atruna, ka vecāki ar šiem dokumentiem ir iepazinušies, kā arī līgumā ir atruna, kur ar šiem dokumentiem var iepazīties (visi dokumenti tiek ievietoti skolas mājas lapā).
- Pie skolas ir izveidota biedrība, kurā iestājas aktīvākie vecāki.
- Sociālajā tīklā *Facebook* atvēra pirmsskolas izglītības iestādes diskusijas grupu - diskutē gan vecāki, gan pedagogi liek informāciju, bildes liek, vecāki liek arī informāciju par pasākumiem ar bērniem.
- Pirmsskolas izglītības iestādē ir izveidota jaunpienācēju rokasgrāmata.
- Pirmsskolas vecāku iesaistīšanas veidi, kas tiek īstenoti pirmsskolas izglītības iestādē: 1. Brīdī, kad vecāks ir atnācis, lai iepazītos ar izglītības iestādi un pieņemtu lēmumu vai šajā iestādē vest savu bērnu, tad vadība informē vecākus par atbildību bērnu dārza izvēlē, izstāsta noteikumus un liek pašam uzņemties atbildību vai tiem piekrist un vēlas vest bērnu uz šo izglītības iestādi; 2. Vismaz pirmās divas dienas, kad bērnu sāk vest uz pirmsskolas izglītības iestādi, vecākam ir jābūt izglītības iestādē, lai redzētu visus procesus un vecāks spētu palauties uz pedagogiem; 3. Vecākiem tiek sūtīts katra nākamā mēneša plāns. 4. Vecāku sapulces grupiņā notiek divas reizes gadā. 5. Vienu reizi mēnesī notiek semināri vecākiem. 6. Katrai bērnu dārza grupai ir e-pastu sarakste vecāku starpā ar grupas pedagogu.
- Skolas līgumā ir rakstīts, ka vecākiem vienreiz gadā ir obligāti jānāk uz skolu.
- Vecāki tiek iesaistīti, ja bērni pārkāpj iekšējās kārtības noteikumus. Bērnam ir pienākums ziņot vecākiem par pārkāpumiem, bet pēc šādas ziņošanas parasti notiek pārrunas starp skolas vadību un vecākiem.

Problēmas:

- Skolas padomes sēdes nav saplānotas tuvu vecāku sapulcēm, rezultātā skolas padomes locekļiem problēmas ar citu vecāku informēšanu par skolas padomē nolemtu.
- Skolā notiek skolas sapulces, kurās visas vecāku iniciatīvas tiek apklusinātas, ignorētās, vecākiem nav motivācijas ierosināt risināt kādas problēmas, jo netiek uzklausi.
- Skolas sapulcē tiek sniegta informācija ka ir skolas fonds, bet nav norādīts kur un kā tur iestāties, kā arī tā darbības mērķi.
- Katrā klasē ir 20 bērni, no klases ir aptuveni četri vecāki, kas netiek galā ar saviem vecāku pienākumiem, viņi nespēj noturēt bērnu disciplīnu mājās, kas atspoguļojas bērna uzvedībā skolā. Skolā aktīvie vecāki un vecāki ar iniciatīvu ir aptuveni 25%, bet vienaldzīgie ir aptuveni 50%. Ir grūti stimulēt vecākus uz konstruktīvu, aktīvu darbu.
- Ja nav ekstrēmu situāciju, tad vecāki ir pasīvi, vienaldzīgi iesaistīties ar skolu saistītās aktivitātēs. Ja vecāki tiek īpaši uzrunāti, tad iesaistās 5-10% no skolas vecākiem.
- Vecāki iesaistās skolas procesos, tikai tad, ja ir notikusi vardarbība vai citas sliktas darbības pret bērnu, savādāk neviens neizrāda iniciatīvu, lai izmantotu savas tiesības. Piemēram, lūgtu skolas padomes sēdes protokolu.
- Vecāku sapulcēs parasti nepiedalās tie vecāki, kas piedalās skolas padomes sapulcēs. Līdz ar to informācijas trūkums par padomes darbību.
- Skolas padome ir formāla, ar vecākiem komunikācija par padomes darbu nenotiek.
- Vecākiem nav informācijas par skolas padomes aktivitātēm.
- Grūtības iesaistīt klases vecākus, vecāki ir ļoti pasīvi, aktīvie pa visu skolu (700 bērni) vien 5-7.
- Vecākiem nav izpratnes par savām tiesībām un pienākumiem. Puses nesaprot, ka par bērna audzināšanu atbild gan vecāki, gan pedagogi. Skolas nesaprot, ka pārstāv valsti, bet šobrīd vairāk skolas attiecības ar vecākiem un skolēniem uztver kā privāttiesiskas. Skolas nesaprot, ka ir jārikojas administratīvā procesa ietvaros.
- Vecāki ir vienaldzīgi, netic, ka kaut ko var mainīt.
- Skolas nezina, ko grib vecāki! Tāpēc arī nenotiek informēšana jeb nepasaka, ko viņi grib, un otrkārt - viņi nezina, ko viņi var gribēt.
- Aktīvi vecāki izglītības iestādēs ir nevēlamas personas.
- Izglītības sistēma ir balstīta manipulācijām un bērnu, kā arī vecāku iebaidīšanu. Tiek manipulēts ar vecāku nezināšanu.

Citu vecāku līdzdalības veidu skolās stiprināšanas priekšlikumi

- Ir svarīgi skolā saglabāt bērnu dārza principu, ka vecāks nāk uz skolu, jo, uzsākot pirmo klasi, vecākam zūd motivācija nākt uz skolu.

- Skolām ir jāizmanto iespējas izglītēt vecākus, iesaistot tos skolas padomē.
- Vajadzētu atrast sabiedrotos pašvaldībā, kas var gan piešķirt papildus finansējumu, gan stimulētu vecāku līdzdalību skolās.
- Skolām ir jāiepazīstina visi vecāki ar skolas pašvērtējuma ziņojumu.
- Valstī ir jāveido līdzdalības programma (tāpat kā dzimumu / jauniešu), vecāku apmācība, fokuss uz pārejas posmiem – 1. klase, 5. klase. Arī pedagogiem nepieciešamas apmācības par līdzdalību.
- Jāmeklē resursi pašvaldībā.
- Vecāku informēšanai, jānoskaidro, kas ir jautājumi, kam jābūt pie informācijas dēļa/e-pastos. Tā nav problēma. Tikai ir jāaptaujā vecāki, kas viņus interesē konkrēti.
- Jāveido instruments, kā vecāki var izteikt viedokļus, ne tikai sapulcē, e-pasts/kastīte - vecāku pārstāvjiem būtu informācija, ko citi domā un kontrole, ka informācija nenonāk skolas rokās. Jāizšķir dažādi kanāli un mērķi - informēt, diskutēt vai pieņemt lēmumus.
- Pie akreditācijas jājautā vecāku viedoklis, kā izvairīties no labvēlīgajiem viedokļiem direktoram - uzraugošā institūcija pārbauda, arī paši uzaicinot nejauši vecākus, – tādējādi varētu pārbaudīt informētību - jautā „vai zināt iestādes mērķus, vai jūs informē”.
- Vislabākais komunikācijas veids ar vecākiem – e-pasts un telefona izziņas.
- Sadarbību un vecāku līdzdalību varētu stiprināt, ja cilvēkos rastos izpratne, ka vecāks ir līdzatbildīgs par to, kas notiek ar viņa bērnu. Cilvēki negrib mainīties. Ir jāmainās bērna statusam sabiedrībā – tā ir sabiedrības galvenā vērtība.

3. Intervijās saņemtās informācijas analīzes secinājumi

Komunikācija

Esošā situācija skolas pašpārvaldes (padomes) darbības procesā:

1. Skolas pašpārvaldē vecākiem ir jābūt vairākumā, tāpēc skolas gada sākumā pedagogi klases sapulcē lūdz pieteikties vecākus, kas vēlas darboties skolas pašpārvaldē (padomē). Visbiežāk pedagogi uzrunā tos vecākus, kuri ir bijuši aktīvi klases sapulcē vai arī tiek ievēlēti bez īpašas prasīšanas tie paši vecāki, kas jau skolas pašpārvaldē ir darbojušies citus gadus.
2. Vecāki daudzās skolās nav informēti par pašpārvaldes darbību, kā arī skolas sapulcē pedagogi, ierosinot vecākiem pieteikties dalībai skolas pašpārvaldē, nestāsta, kāda ir skolas pašpārvaldes loma skolas dzīvē, kādi jautājumi tiek risināti, kāda ir līdzšinējā pozitīvā prakse.
3. Šobrīd daudzās skolās nav nodrošināta visu vecāku informēšana par skolas pašpārvaldes darbību, pieņemtajiem lēmumiem. Skolas pašpārvalde tiek uzskatīta par formālu, kas tiek sasaukta tikai, lai nodrošinātu normatīvo aktu izpildi.
4. Šobrīd ir daudzas skolas, kuras vēlas, lai vecāki aktīvi iesaistītos skolas vides uzlabošanas procesos, bet aktīvo vecāku ir maz un ir skolu pašpārvalžu pārstāvji,

kas ir izmēģinājuši daudzas formas, kā veicināt vecāku līdzdalību, bet visas ir bijušas bez rezultātiem.

5. Ir skolas, kur aktīvie vecāki nav vēlami. Šiem vecākiem nepiedāvā piedalīties skolas pašpārvaldē, kā arī citas iniciatīvas par skolas vides uzlabošanu tiek noraidītas. Vecāki šādās situācijās vairs neiesaistās, jo baidās no negatīvas attieksmes pret bērniem vai arī kļūst vēl agresīvāki – sūdzoties skolu kontrolējošās iestādēs.
6. Šobrīd ir pozitīva prakse skolas pašpārvaldes komunikācijai ar pašvaldībām. Ir skolas, kas aicina pašvaldību pārstāvjus uz skolas pašpārvaldes sēdēm, lai saprastu iespējamā finansējuma apmērus skolas aktivitātēm. Bez pašvaldības pārstāvju aicināšanas uz skolu, skolas pašpārvaldes savās sēdēs ir pieņēmušas lēmumus rakstīt pašvaldībām lūgumu pēc finansējuma, piemēram, dienas zupai, florbola atbalstam, kā rezultātā pašvaldība finansējumu ir piešķirusi.
7. Šobrīd ir komunikācijas trūkums starp skolām (tai skaitā skolu pašpārvaldēm) un skolu kontrolējošām iestādēm. Skolas, baidoties no kontroles, neizmanto iespēju pajautāt, vai pieņemtie lēmumi, darbība atbilst normatīvajiem aktiem. Piemēram, skolas pašpārvalde ir pieņēmusi lēmumu, ka visas skolas vecākiem ir pienākums pirkt mācību līdzekļus.
8. Skolas pašpārvaldes (padomes) savstarpējo komunikāciju pamatā nodrošina ievēlētais skolas pašpārvaldes priekšsēdētājs. Skolas pašpārvaldes sanākšana un savstarpējās komunikācijas veidošana, kā arī skolas pašpārvaldes lomas stiprināšana lielā mērā ir atkarīga no skolas direktora (vadības) attieksmes pret skolas pašpārvaldi un tās nozīmi.

Esošā situācija komunikācijā ar skolas vecākiem:

Par skolas pašpārvaldes darbu:

1. Ir skolas, kur vecāki netiek informēti par skolas pašpārvaldes darbu. Skolas pašpārvaldes pārstāvjiem nekur nav noteikts pienākums komunicēt ar citiem skolas vecākiem, nodrošināt ar informāciju par skolas pašpārvaldes lēmumiem, kā arī nav noteikts pienākums uzklaut skolas vecākus par problēmām vai iniciatīvām, ko vajadzētu risināt skolas pašpārvaldē. Šobrīd ir skolas, kuras nesaskaņo datumus, lai vecāku sapulces būtu ar dažu dienu vai nedēļu atstarpi no skolas pašpārvaldes sēdes, tādējādi skolas pašpārvaldes pārstāvjiem nav iespējas informēt citus vecākus par skolas pašpārvaldes aktualitātēm.
2. Šobrīd ir skolas, kuras nodrošina vai veicina visu skolas vecāku informēšanu par skolas pašpārvaldes darbību. Skolās, kur no katras klases skolas pašpārvaldē darbojas viens vecāks, vecāku sapulcēs uzklauts citu vecāku problēmas, viedokļus, kā arī vecāku sapulcēs izstāsta par skolas pašpārvaldes darbības aktualitātēm. Šie vecāki pēc savas iniciatīvas veido e-pastu saraksti ar klases vecākiem, veido grupas sociālajos tīklos, vai arī komunicē pa telefonu.
3. Šobrīd ir skolas, kuras skolas pašpārvaldes sēdes protokolus publicē mājas lapā, kā arī aktualitātes izvieto „e-klasē”.

4. Latvijā ir skolas, kurās skolu pašpārvaldes rīkojas, lai veicinātu citu vecāku līdzdalību, organizējot kursus, pasākumus, radošās darbnīcas, talkas, kā arī novieto skolās pie informācijas dēļa skolas pašpārvaldes pārstāvju kontaktinformāciju, kā arī izliek kastītes vecākiem, kur var anonīmi rakstīt problēmas vai ierosinājums. Papildus tiek veiktas vecāku anketēšanas.

Par procesiem skolā:

1. Vecāki skolās bieži vien kļūst aktīvi, tad ja bērnam rodas problēmas skolās vai arī ja skolā notiek svarīgi procesi (piemēram, skolas likvidēšana, ir ideja mainīt izglītības iestādes statusu vai arī notiek skolu apvienošana).
2. Vecāki aktīvi piedalās jēgpilnos pasākumos, piemēram skolas organizētā lielajā talkā. Vecāki piedalās vecāku sapulcēs, skolas rīkotajos pasākumos, kā arī lēmumu pieņemšanas procesos par skolas formām, ēdināšanu. Šobrīd ir vecāki, kas dibina biedrības, lai panāktu savu iniciatīvu īstenošanu skolas vides uzlabošanas jautājumos skolas, pašvaldības un valsts līmenī.
3. Komunikācija starp skolu un vecākiem ir ļoti svarīga, lai varētu notikt bērna interesēm vislabākais apmācības process. Ir svarīgi, lai skolas administrācija saprastu komunikācijas ar vecākiem nozīmi un jēgu, kā arī lai vecāki saprastu komunikācijas nozīmi ar skolu. Abām pusēm ir jāveicina jēgpilna, konstruktīva sadarbība, kura nav balstīta uz bailēm, manipulēšanu un agresiju aizstāvēt savas intereses.

Komunikācija ar citām skolām un pašvaldību, uzņēmējiem:

1. Vienai no skolas pašpārvaldes funkcijām ir jābūt sadarbībai ar pašvaldību, jo pašvaldība ir tā, kas apstiprina skolas budžetu, kā arī kontrolē skolas budžeta izpildi, apstiprina skolas direktoru un var piešķirt papildus resursus skolai. Šobrīd jau ir skolas, kuras aicina pašvaldības pārstāvjus uz skolas pašpārvaldes sēdēm, lai runātu par finanšu piesaisti skolas pašpārvaldes aktivitāšu īstenošanai. Pozitīvā prakse ir arī skolas pašpārvaldes vēstuļu rakstīšana pašvaldībai ar lūgumu piešķirt finanšu resursus un rezultātā lūgums tika ņemts vērā un papildus finansējums piešķirts.
2. Šobrīd netiek efektīvi izmantotas tiesības ietekmēt ar izglītības politiku saistītos jautājumus pašvaldībās. Skolu pašpārvaldēm vienai no funkcijām vajadzētu būt līdzdalībai izglītības politikas veidošanā pašvaldībā. Šāda līdzdalība veicinātu bērnu interesēm atbilstošas izglītības politikas veidošanu pašvaldībā, jo skolu pašpārvaldes ar pašvaldībām kopā risinātu jautājumus par skolas likvidāciju, apvienošanu, jaunu skolu un pirmsskolu būvniecības plānotajām vietām un iekārtojumu, kā arī skolu renovācijas procesiem. Tas veicinātu arī pašvaldības lēmumu pieņemšanas atklātību, kā rezultātā sabiedrībai rastos sapratne par iespējamo sabiedrībai nelabvēlīgo lēmumu pieņemšanu.
3. Skolu pašpārvaldēm vajadzētu veicināt sadarbību ar citām skolām, tādējādi popularizējot savu skolu citiem vecākiem. Pozitīvā prakse ir piemērs, kad skolas pašpārvaldes vecāki ir nolēmuši ar citu skolu vecākiem svinēt kopā svētkus.

4. Skolas pašpārvalde var veicināt bērnu izpratnes veidošanu par uzņēmējdarbību. Pozitīvs piemērs ir vienas skolas pašpārvaldes iniciatīva organizēt vecāku nākšanu uz skolu, lai tie stāstītu par savu profesiju, kā arī bērnu vešana uz saviem uzņēmumiem. Papildus plāno organizēt bērnu vešanu uz citiem vecāku sarunātiem uzņēmumiem, lai bērni tiktu iepazīstināti ar uzņēmējdarbību.

Izglītošana, pozitīvā tēla veidošana

1. Skolas pašpārvaldei ir jābūt jēgpilnai, to var panākt ar skolas pašpārvaldes pieņemto lēmumu apstiprināšanu un īstenošanu skolās .
2. Skolas pašpārvaldei ir jāzina sava loma skolā. Skolai ir jāveicina vecāku intelektuālā un citu resursu izmantošana skolas attīstības plāna īstenošanā.
3. Skolai ir jāmotivē vecāki iesaistīties skolas pašpārvaldē, izglītojot vecākus par pozitīvo praksi, ko var panākt, darbojoties skolas pašpārvaldē. Skolai un pašvaldībai ir jānodrošina sabiedrības un citu vecāku informēšana par skolas pašpārvaldes darbību, pozitīvo praksi. Skolai ir jāinformē vecāki arī par citiem vecāku līdzdalības veidiem skolās, norādot reālos pozitīvos piemērus, kas ir iespējami bez iesaistīšanās skolas pašpārvaldē.
4. Skolas pašpārvaldē esošajiem vecākiem ir jāklūst par pārējo skolas vecāku pārstāvjiem skolā un pašvaldībā. Vecākiem ir nepieciešamas apmācības, lai iegūtu līderim nepieciešamās prasmes un zināšana.

Ilgspēja un efektivitāte

1. Lai nodrošinātu skolu pašpārvaldes ilgspējību un efektivitāti, katrai skolas pašpārvaldei, ir jābūt sapratnei par tās lomu, un ir svarīgi, lai tas tiktu noteikts arī valstiskā līmenī. Šā brīža normatīvais regulējums ir pietiekams, lai organizētu skolas pašpārvaldes darbu. Papildus ir nepieciešamas rekomendācijas, kuras izstrādā vecāku nevalstiskās organizācijas sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju. Vecāku nevalstiskās organizācijas izstrādā rekomendācijas, kā jāstrādā pašpārvaldei, jo pēc šā brīža normatīvā regulējuma vecāki ir galvenie skolu padomēs. Rekomendācijās ir jābūt šādām sadaļām: 1. Padomes loma; 2. Iedvesmojoša pozitīva prakse; 3. Kā vadīt sanāksmes; 4. Darbības formas, struktūra; 5. Komunikācija ar vecākiem; 6. Visi vecāku līdzdalības veidi skolās.
2. Skolās un pirmsskolās vajadzētu izstrādāt rokasgrāmatu vecākiem, kuru bērni tikai sāk apmeklēt izglītības iestādi. Rokasgrāmatā būtu jābūt aprakstītām vecāku līdzdalības un skolas pašpārvaldes darbības jomām, formai, procesam, pozitīvajai praksei. Tas veicinātu jauno vecāku ātrāku, veiksmīgāku iesaistīšanos skolas pašpārvaldes darbā.
3. Visiem skolas vecākiem ir jābūt iespējai izglītoties par savām tiesībām un pienākumiem, skolas pašpārvaldes darbību un citam iespējām līdzdarboties skolas vides uzlabošanā (piemēram, par vecāku padomi, skolas fondiem), kā arī jomām, kurās vecāki var līdzdarboties.

4. Skolas pašpārvaldes lomas izvērtēšanā ir jāņem vērā normatīvais regulējums par dibinātāja, vadības atbildību. Lemšanas tiesības skolas pašpārvaldei var dot tikai tad, ja tiek mainīta normatīvajos aktos noteiktā atbildība. Papildus lomas izvērtēšanā un kompetences noteikšanā ir jāņem vērā normatīvos aktos noteiktais regulējums par katra individuālā skolas bērna vecāka tiesībām un pienākumiem.
5. Intervijās norādītā pozitīvā prakse liecina, ka skolas pašpārvaldei ir svarīga loma skolas un pirmsskolas ikdienā. Skolas pašpārvalde var palīdzēt risināt ar skolas vides uzlabošanu saistītos jautājumus, būt skolas interešu aizstāvis pašvaldībā, palīdzēt ieviest jaunas izglītības metodes skolā, sekot līdzi skolas attīstības plāna īstenošanā, kā arī iesaistīties tā izpildē. Papildus skolas pašpārvaldē ir iespēja satikties un diskutēt par skolai svarīgiem jautājumiem skolas vadībai, vecākiem, pedagogiem un bērniem.

Struktūra un strukturēšana pa līmeņiem

1. Šobrīd lielākajā daļā skolu darbojas Vispārējās izglītības likumā noteiktās skolas padomes, kuras vada priekšsēdētājs – vecāks. Skolas padomē tiek nodrošināts vecāku vairākums. Papildus skolas padomē ir skolas administrācijas pārstāvis, pedagogi, skolēni, kā arī ir skolas, kurā tiek aicināti pašvaldību pārstāvji.
2. Intervējamie ir apliecinājuši, ka daudzās skolās nav vecāku padomes, jo par vecāku padomi tiek uzskatīta skolas padome, jo tajā vecākiem ir jābūt vairākumā. Bērniem un pedagogiem ir savas atsevišķas pašpārvaldes vai padomes, kurās katra interešu grupa atsevišķi var apspriest savas problēmas un iniciatīvas, kā arī ir iespēja vērsties ar savām iniciatīvām pie skolas administrācijas. Pozitīvā prakse liecina, ka vecākiem ir nepieciešama atsevišķa diskusiju vieta, kurā izrunāt savas iniciatīvas un problēmas, lai nolemto varētu prezentēt skolas pašpārvaldē. Kā piemērus no intervijām var minēt izveidoto interešu klubu un skolas pašpārvaldes vecāku rīcības plāna izveidi, kas notiek bez pārējo pušu iesaistīšanās.
3. Skolas vai pirmsskolas nolikumā ir nepieciešams paredzēt skolas pašpārvaldes kompetenci, darbības formu, sastāvu, lēmumu pieņemšanas procesu, kā arī norādīt bērnu, pedagogu un vecāku padomes izveidi, kuras darbības forma, lēmumu pieņemšana un kompetence ir pašu šo interešu grupu iniciatīva. Svarīgi, lai šīs padomes netiktu birokratizētas, padarītas par formālu iniciatīvu bez satura.
4. Pozitīvā prakse liecina, ka skolas pašpārvalde darbojas efektīvi, ja kopā tiek nolemts darba plāns, kas tiek īstenots darba grupās. Darba grupai ieceļ darba vadītāju, kurš atskaitās skolas pašpārvaldē par padarīto, izstāsta problēmas, kā arī pieņem lēmumus darba grupas kompetencē esošā jautājuma ietvaros.

IV. APTAUJA PAR SADARBĪBU SKOLĀS

Aptaujas laiks: 30.11. - 09.12.2012.

Respondentu skaits: 1091 respondenti, no kuriem 609 skolēnu vecāki

Respondentu auditorija: skolēnu vecāki, skolēni, skolotāji, skolas vadība

Ģeogrāfiskais pārklājums: Latvijas pilsētas un pagasti

Anketas izplatība:

Pētījuma ietvaros tika veikta respondentu anketēšana, anketas paraugs ir pievienots šajā nodaļā. Informācija par anketu tika pārsūtīta aptuveni 3500 adresātiem. Respondenti tika uzrunāti no biedrības „Latvijas Vecāku kustība”, biedrības biedriem, gan mūsu draugiem un sadarbības partneriem - Latvijas vecāku forums (kurā apvienojušās deviņas vecāku nevalstiskās organizācijas), www.tautasforums.lv, www.e-klase.lv, Valsts bērnu aizsardzības inspekcija, žurnāli „Mans Mazais” un „Izglītība un Kultūra”, Māmiņu klubs, Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība; informācija tika nosūtīta skolu padomju pārstāvjiem, Iespējamās misijas sadarbības skolām, ģimeņu nometnes „3x3” cilvēkiem. Informācija par anketu vairākkārt tika ievietota arī sociālajos tīklos www.facebook.com un www.twitter.com, kā arī bija publicēta biedrības „Latvijas Vecāku kustība” mājas lapā www.tautasskola.lv u.c.

Vislielākā atsaucība tika novērota šādās pilsētās un novados: Rīga, Rēzekne, Alūksne, Gulbene, Jelgava, Daugavpils, Dobeles, Aizpute, Cēsis, Engure, Iecava, Ikšķile, Jēkabpils, Jūrmala, Kuldīga, Ķekava, Baldone, Lielvārde, Liepāja, Nereta, Ogre, Salacgrīva, Salaspils, Saldus, Olaine, Ozolnieki, Saulkrasti, Sigulda, Smiltenes, Talsi, Tukums, Valmiera, Ventspils.

Pētījumā saņemtās respondentu atbildes analizējot ir izteiktas procentos un tiek sniegti komentāri par saņemtajām atbildēm.

Anketas paraugs:

Aptauja par SADARBĪBU SKOLĀS (vecākiem, skolēniem, skolotājiem, skolu vadībai)

*Latvijas skolās un bērnudārzos (tālāk tekstā „skolās”) ir jābūt izstrādātam mehānismam, kā risināt skolas dzīvē svarīgus jautājumus. Visbiežāk tiek veidotas skolu pašpārvaldes un/vai padomes (tālāk tekstā „skolu padomes”), kurās **sadarbojas skolas vadība, skolotāji, vecāki, skolēni un citi dalībnieki.***

„Latvijas Vecāku kustība” ir izstrādājusi anketu ar 15 jautājumiem, kas ļaus izvērtēt skolu padomju darbību un sniegt priekšlikumus to efektivitātes uzlabošanai. Lūdzu, katrā jautājumā atzīmējiet vienu no atbilžu variantiem, kas atspoguļo Jūsu viedokli un atbilst Jums visprecīzāk. Arī tad, ja divi vai vairāki atbilžu varianti Jums šķiet svarīgi, tomēr izvēlieties vienu aktuālāko vai primārāko. Tikai 10. un 11. jautājumā, atzīmējiet visas jomas, kas Jums šķiet nozīmīgas. Ja Jūsu esat iesaistīti vairākās skolās, kur situācijas ir atšķirīgas, lūdzu, aizpildiet par katru skolu atsevišķu anketu.

1. Aizpildot anketu, es paužu savu viedokli kā:

- ☐ skolas padomes pārstāvis
- ☐ skolas direktors
- ☐ skolas pedagogs
- ☐ skolēna vecāks
- ☐ skolēns
- ☐ NVO pārstāvis
- ☐ Cits variants

2. Es domāju (vai zinu), ka mūsu skolā aktuālos un svarīgos jautājumus risina:

- ☐ Skolas padomē
- ☐ Skolas pašpārvaldē
- ☐ Sapulcēs vai kopsapulcēs (*turpmāk tekstā „sapulces” pielīdzinātas jēdzienam „padomes”*)
- ☐ Mūsu skolā svarīgus jautājumus risina tikai skolas vadība
- ☐ Mūsu skolā netiek risināti daudzi svarīgi jautājumi
- ☐ Man nav informācijas par to, kā skolā tiek risināti svarīgi jautājumi
- ☐ Cits variants

3. Visplašāko informāciju par savām iespējām piedalīties skolai svarīgu jautājumu risināšanā esmu saņēmis:

- ☐ Skolas sapulcēs
- ☐ Personīgi no skolas vadības vai skolotāja
- ☐ Skolā organizētās apmācībās
- ☐ No citiem informācijas avotiem – medijiem, interneta, likumiem, vecāku organizācijām
- ☐ Neesmu saņēmis šādu informāciju
- ☐ Cits variants

4. Mūsu skolas padomē es:

- ☐ Jau darbojos
- ☐ Vēlos darboties
- ☐ Nevēlos darboties
- ☐ Vēlos darboties, saņemot finansiālu atlīdzību par aktīvu dalību
- ☐ Vēlos par padomes darbību saņemt informāciju
- ☐ Nevēlos par padomei saņemt informāciju
- ☐ Cits variants

5. Mūsu skolas padomes organizētās aktivitātes:

- ☐ Spēj ietekmēt notikumus un procesus skolā
- ☐ Nespēj ietekmēt notikumus un procesus skolā
- ☐ Daļēji spēj ietekmēt procesus skolā
- ☐ Spēj ietekmēt notikumus un procesus skolā un arī vietējā pašvaldībā

- ☐ Man nav informācijas par padomes darbību
- ☐ Cits variants

6. Dalība mūsu skolas padomē ir:

- ☐ Prestiža un daudziem interesanta
- ☐ Pārsvarā neinteresanta un apgrūtināša
- ☐ Pašsaprotama lieta – ir svarīgi piedalīties padomē vai tās aktivitātēs
- ☐ Man nav informācijas vai viedokļa šajā jautājumā
- ☐ Cits variants

7. Es domāju (vai zinu), ka mūsu skolas padome:

- ☐ Sadarbojas ar citu skolu padomēm un dažādām citām organizācijām
- ☐ Nesadarbojas ar citu skolu padomēm un citām organizācijām
- ☐ Nesadarbojas, bet tas būtu lietderīgi
- ☐ Man nav informācijas vai viedokļa šajā jautājumā
- ☐ Cits variants

8. Es domāju (vai zinu), ka skolu padomēs vislielākais pārstāvju skaits ir:

- ☐ Vecāki
- ☐ Skolēni
- ☐ Skolotāji
- ☐ Ziedotāji
- ☐ Skolas vadība
- ☐ Pašvaldības pārstāvji un valsts ierēdņi
- ☐ Cits variants

9. Es uzskatu, ka skolas padomes darbībai vajadzētu būt:

- ☐ Konsultējošai un viedokļus apkopojošai (tikai iesniedzot savus priekšlikumus skolas vadībai)
- ☐ Konsultējošai un lemttiesīgai (papildus vēl ar tiesībām pieņemt lēmumus atsevišķos jautājumos)
- ☐ Konsultējošai, lemttiesīgai un rīcībspējīgai (papildus vēl ar tiesībām pašiem realizēt savus projektus)
- ☐ Konsultējošai, lemttiesīgai, rīcībspējīgai, kontrolējošai (papildus vēl ar tiesībām uzraudzīt un kontrolēt lēmumu un projektu īstenošanu)
- ☐ Man nav viedokļa šajā jautājumā
- ☐ Cits variants

10. Es uzskatu, ka skolas padomei vajadzētu KONSULTĒT skolas vadību par:

(šeit atzīmējiet visas svarīgās jomas)

- ☐ Skolas attīstības plāniem
- ☐ Skolas budžeta izlietojumu
- ☐ Skolas dienas kārtību un skolēnu noslodzi mācībās
- ☐ Mācību procesu un mācību metodēm
- ☐ Skolēnu skaitu klasē vai grupā
- ☐ Skolotāju noslodzi
- ☐ Skolēnu un skolotāju tiesībām, pienākumiem un savstarpējām attiecībām
- ☐ Skolas vadības un skolotāju kompetences izvērtēšanu (atbilstību amatam)
- ☐ Skolā veiktajiem pasākumiem skolēnu vispusīgas attīstības veidošanā (balanss bērna fiziskajā, emocionālajā, sociālajā un intelektuālajā attīstībā)
- ☐ Skolēnu ēdināšanu un fizisko attīstību (veselīgu dzīvesveidu)

- ☐ Ārpusklases pasākumiem
- ☐ Skolas attīstības projektiem, piesaistot ārēju finansējumu (no fondiem, ziedotājiem)
- ☐ Skolā organizētu interešu izglītību – papildus pulciņiem, kursiem
- ☐ Skolas iekšējās kārtības noteikumiem
- ☐ Man nav viedokļa šajā jautājumā
- ☐ Cits variants

11. Es uzskatu, ka skolas padomei vajadzētu būt tiesībām LEMT un RĪKOTIES šādos jautājumos: (šeit atzīmējiet visas svarīgās jomas)

- ☐ Skolas attīstības plāni
- ☐ Skolas budžeta izlietojums
- ☐ Skolas dienas kārtība un skolēnu noslodze mācībās
- ☐ Mācību process un mācību metodes
- ☐ Skolēnu skaits klasē vai grupā
- ☐ Skolotāju noslodze
- ☐ Skolēnu un skolotāju tiesības, pienākumi un savstarpējās attiecības
- ☐ Skolas vadības un skolotāju kompetences izvērtēšana (atbilstība amatam)
- ☐ Skolā veiktajiem pasākumiem skolēnu vispusīgas attīstības veidošanā (balanss bērna fiziskajā, emocionālajā, sociālajā un intelektuālajā attīstībā)
- ☐ Skolēnu ēdināšana un fiziskā attīstība (veselīgs dzīvesveids)
- ☐ Ārpusklases pasākumi
- ☐ Skolas attīstības projekti, piesaistot ārēju finansējumu (no fondiem, ziedotājiem)
- ☐ Skolā organizētu interešu izglītību – papildus pulciņi, kursi
- ☐ Skolas iekšējās kārtības noteikumi
- ☐ Man nav viedokļa šajā jautājumā
- ☐ Cits variants

12. Es uzskatu, ka galvenā atbildība par bērnu izglītošanu un audzināšanu ir jāuzņemas:

- ☐ Skolai (un skolotājiem)
- ☐ Vecākiem
- ☐ Skolai (un skolotājiem) kopā ar vecākiem
- ☐ Valstij
- ☐ Bērniem pašiem
- ☐ Cits variants

13. Vissvarīgākais iemesls tam, kāpēc es piedalos skolas organizētās sapulcēs un pasākumos ir:

- ☐ Tur saņemu aktuālu informāciju par notikumiem skolā
- ☐ Tur saņemu praktisku informāciju par sev un savai ģimenei svarīgiem jautājumiem
- ☐ Tiek uzklausīts un ņemts vērā mans viedoklis
- ☐ Man ir laiks un iespēja uz tiem ierasties
- ☐ Tieku par to informēts iepriekš, lai varu ieplānot ierašanos
- ☐ To saturs un tēma man ir interesanta un saistoša
- ☐ Es nepiedalos skolas organizētos pasākumos un sapulcēs
- ☐ Cits variants

14. Es uzskatu, ka skolām Latvijā:

- ☐ Ir jākļūst autonomām, ļaujot izstrādāt individuālu skolas darbības plānu un mācību programmu, kuras īstenošanu uzrauga skolas padome (sadarbībā ar IZM un citām valsts kontrolējošām institūcijām)

- ☐ Ir jābūt pakļautām vienotam un visiem vienādam izglītības standartam, ko uzrauga un kontrolē tikai IZM un citas valsts kontrolējošas institūcijas
- ☐ Autonomijas iespēja ir jādod tikai tām skolām, kas to vēlas, spēj plānus izstrādāt un realizēt
- ☐ Man nav viedokļa šajā jautājumā
- ☐ Cits variants

15.Demogrāfiskie dati:

Dzimums: sievietē, vīrietis

Vecums: līdz 14, 15-18, 19-24, 25-35, 35-45, 45 un vairāk

Bērnu skaits 0, 1-2, 3-5, 6 un vairāk

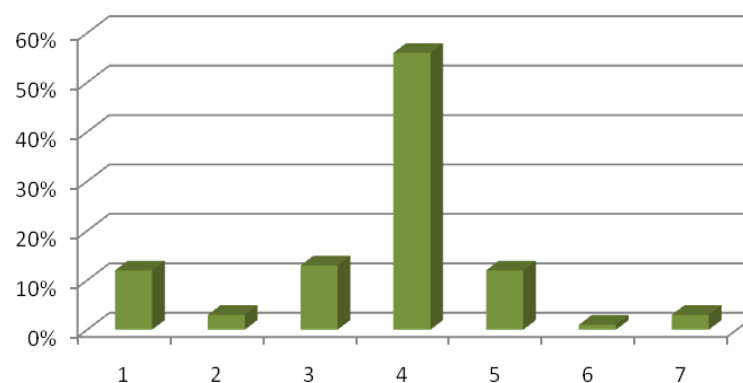
Dzīves vieta - pilsētas vai pagasta nosaukums:

Skolas nosaukums, par kuru aizpildīju anketu (nav obligāts):

Paldies!

1. Aizpildot anketu, es paužu savu viedokli kā:

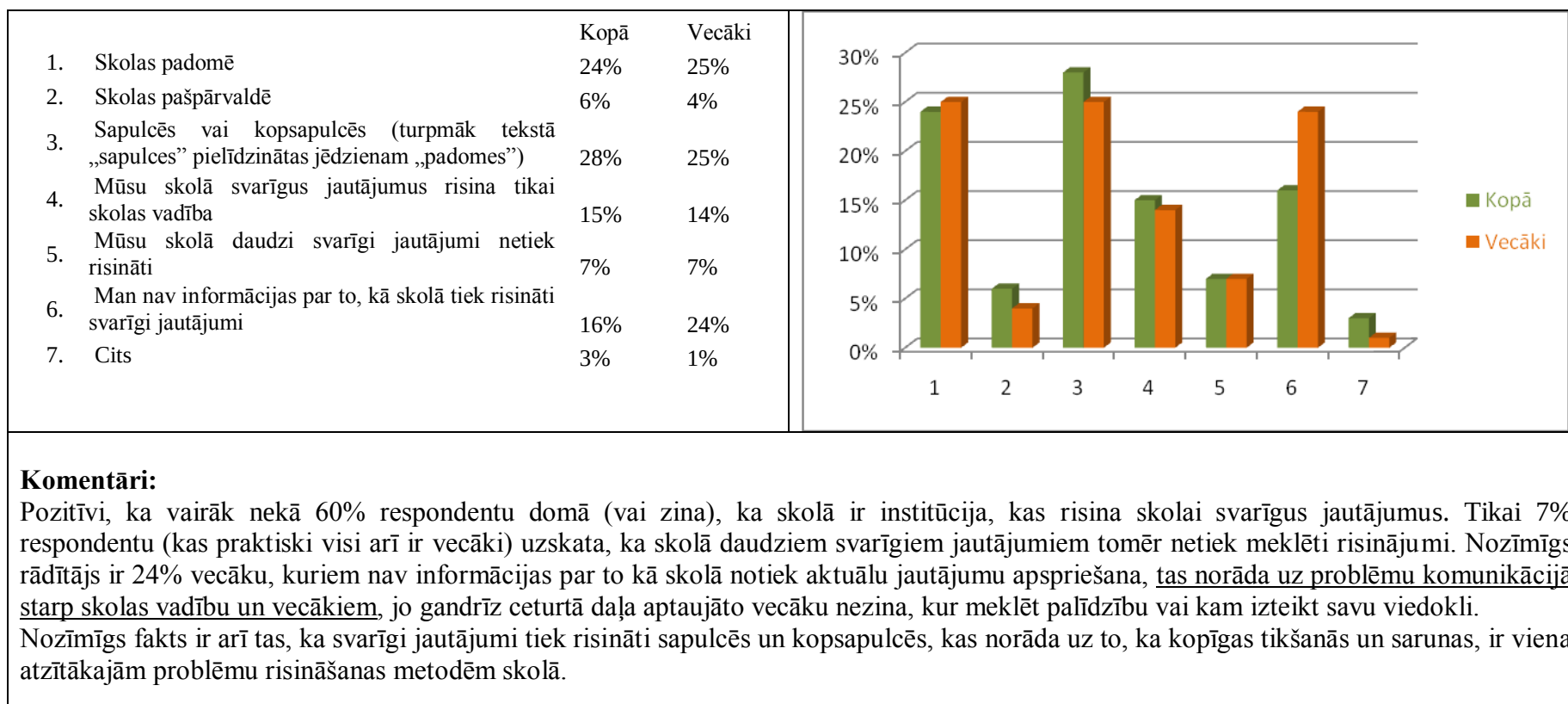
1. Skolas padomes pārstāvis	12%
2. Skolas direktors	3%
3. Skolas pedagogs	13%
4. Skolēna vecāks	56%
5. Skolēns	12%
6. NVO pārstāvis	1%
7. Cits	3%

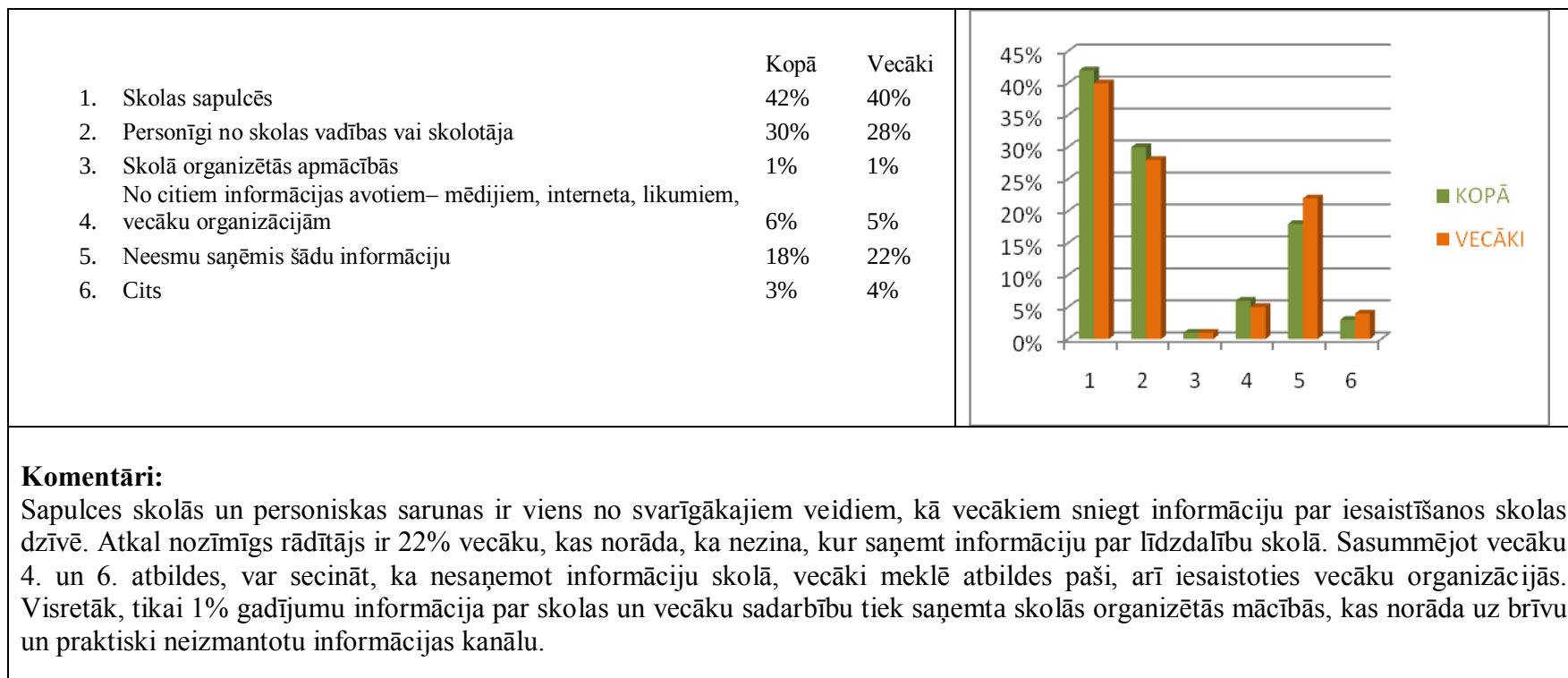
Komentāri:

Svarīgi, ka no 1091 respondentiem, kas aizpildījuši anketu, ir pārstāvētas visas skolas pašpārvaldē iesaistītas puses. Īpaši ir izdalīti vecāki, kas skolu pašpārvaldēs pārstāv lielāko daļu dalībnieku, tādēļ viņu viedoklis ir jāaplūko atsevišķi.

2. Es domāju (vai zinu), ka mūsu skolā aktuālos un svarīgos jautājumus risina:

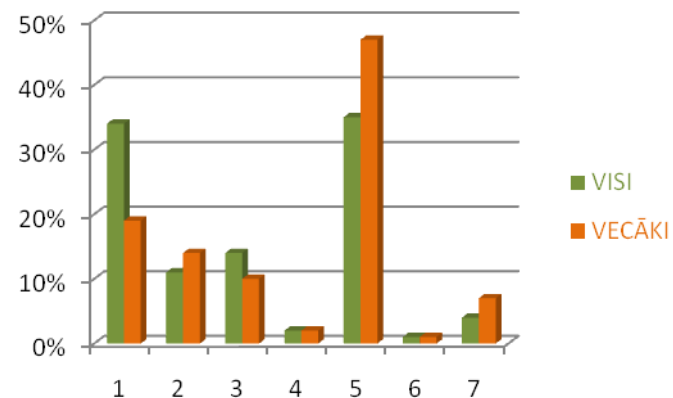

3. Visplašāko informāciju par savām iespējām piedalīties skolai svarīgu jautājumu risināšanā esmu saņēmis:

4. Mūsu skolas padomē es:

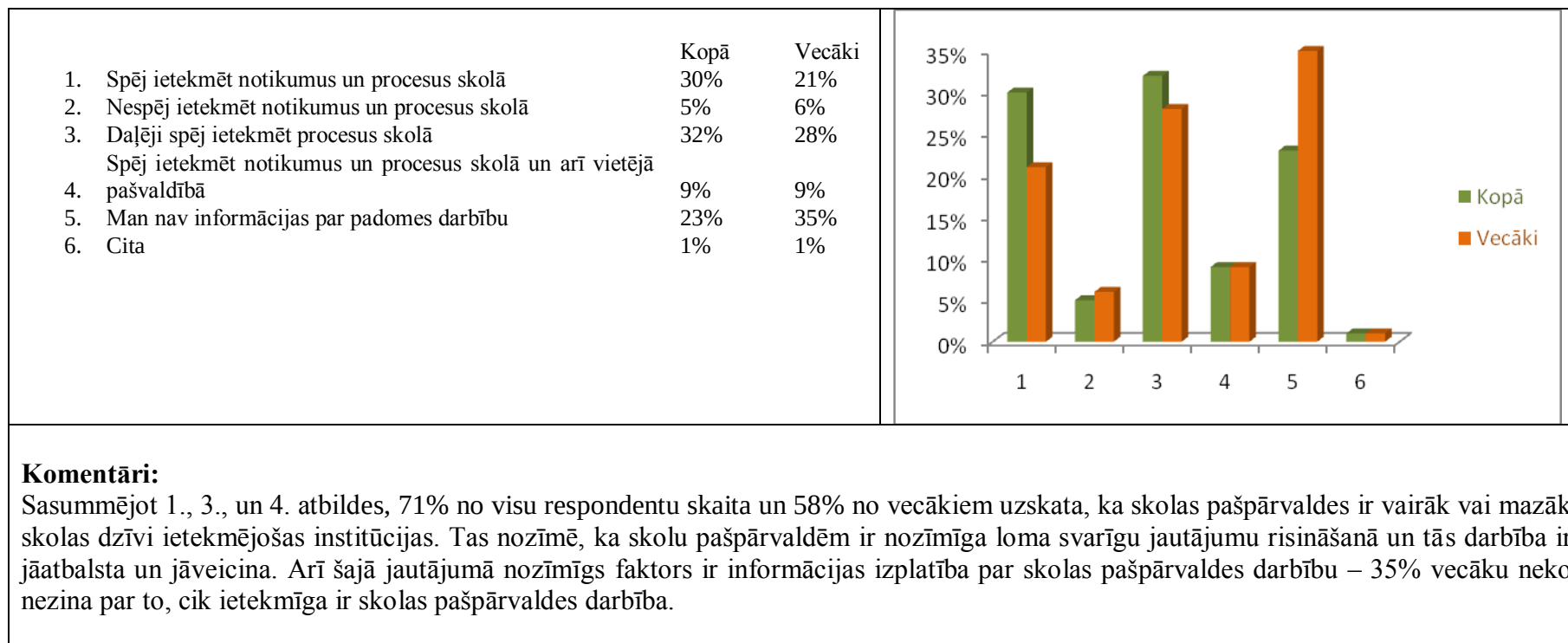
	Visi	Vecāki
1. Jau darbojos	34%	19%
2. Vēlos darboties	11%	14%
3. Nevēlos darboties	14%	10%
4. Vēlos darboties, saņemot finansiālu atlīdzību par aktīvu dalību	2%	2%
5. Vēlos par padomes darbību saņemt informāciju	35%	47%
6. Nevēlos par padomei saņemt informāciju	1%	1%
7. Cits variants	4%	7%

Komentāri:

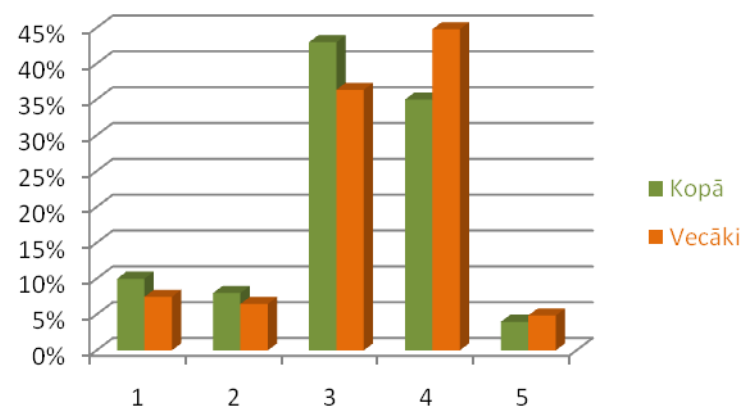
Nozīmīgs faktors ir tas, ka 47% vecāku norāda uz nepieciešamību saņemt informāciju par skolā notiekošo un skolas pašpārvaldē nolemto, tikai 1% respondentu norāda, ka viņus neinteresē skolā aktuālu jautājumu risināšana. Svarīgi ir arī tas, ka 14% vecāku, no tiem, kas vēl nedarbojas skolas pašpārvaldē, izsaka savu vēlēšanos piedalīties tās darbībā.

5. Mūsu skolas padomes organizētās aktivitātes:

6. Dalība mūsu skolas padomē ir:

	Visi	Vecāki
1. Prestiža un daudziem interesanta	10%	7%
2. Pārsvarā neinteresanta un apgrūtināša Pašsaprotama lieta– ir svarīgi piedalīties padomē	8%	7%
3. vai tās aktivitātēs	43%	36%
4. Man nav informācijas vai viedokļa šajā jautājumā	35%	45%
5. Cits	4%	5%

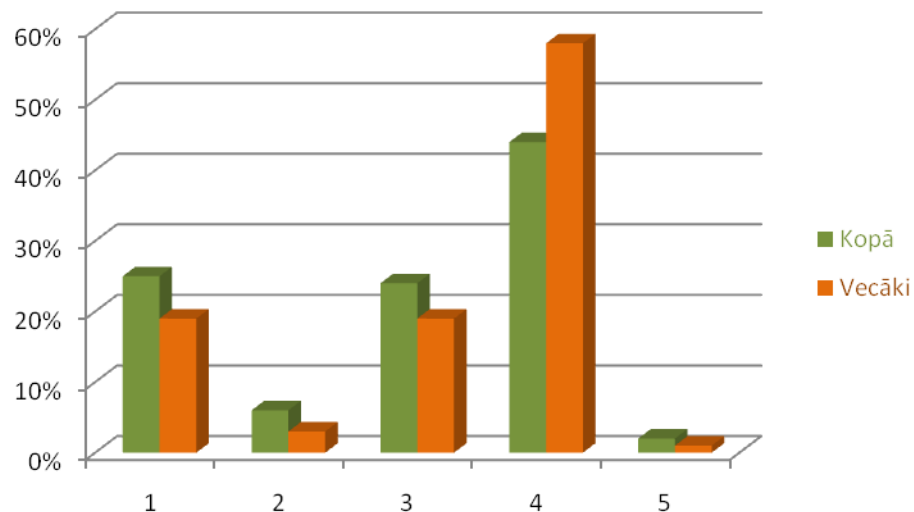

Komentāri:

Atbildes uz šo jautājumu uzskatāmi parāda, ka 45% vecāku nav iedziļinājušies skolas pašpārvaldes būtībā, jo nespēj novērtēt tās darbību. Ņemot vērā iepriekšējo jautājumu atbildes, kas norādīja uz vecāku interesi par pašpārvaldes darbību, kā arī secinājumiem par tās darbības efektivitāti, reālu līdzdarbošanos tajā tomēr nespēj iedomāties 45% vecāku. Savukārt pozitīva tendence ir tā, ka 43% no visiem respondentiem un 36% no vecākiem līdzdarbošanos skolas dzīvē un piedalīšanos pašpārvaldes pasākumos uzskata par pašsaprotamu lietu, kas norāda un neinformētību, nevis pretestību.

7. Es domāju (vai zinu), ka mūsu skolas padome:

	Visi	Vecāki
1. Sadarbojas ar citu skolu padomēm un dažādām citām organizācijām	25%	19%
2. Nesadarbojas ar citu skolu padomēm un citām organizācijām	6%	3%
3. Nesadarbojas, bet tas būtu lietderīgi	24%	19%
4. Man nav informācijas vai viedokļa šajā jautājumā	44%	58%
5. Cits	2%	1%

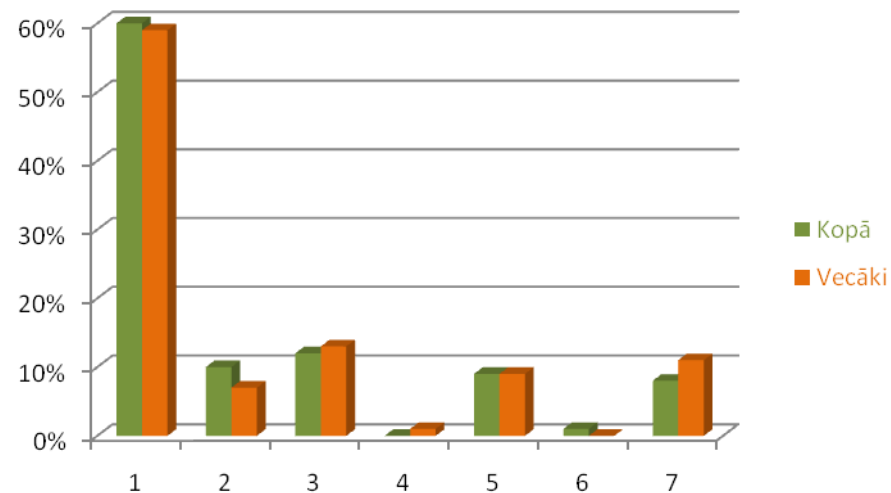

Komentāri:

Tīklošana jeb sadarbība ar citu skolu pašpārvaldēm, ir būtiska pašpārvaldes ilgtspējas un efektivitātes nodrošināšanai. 25% respondentu norādījuši, ka viņu skolas pašpārvalde sadarbojas ar citām pašpārvaldēm un organizācijām, kamēr 24% norāda, ka sadarbība nenotiek. Joprojām svarīgs aspekts ir informēšana – 44% no visiem respondentiem un 58% no vecākiem neko nezina par viņu skolas pašpārvaldes ārējās sadarbības pasākumiem.

8. Es domāju (vai zinu), ka skolu padomēs vislielākais pārstāvju skaits ir:

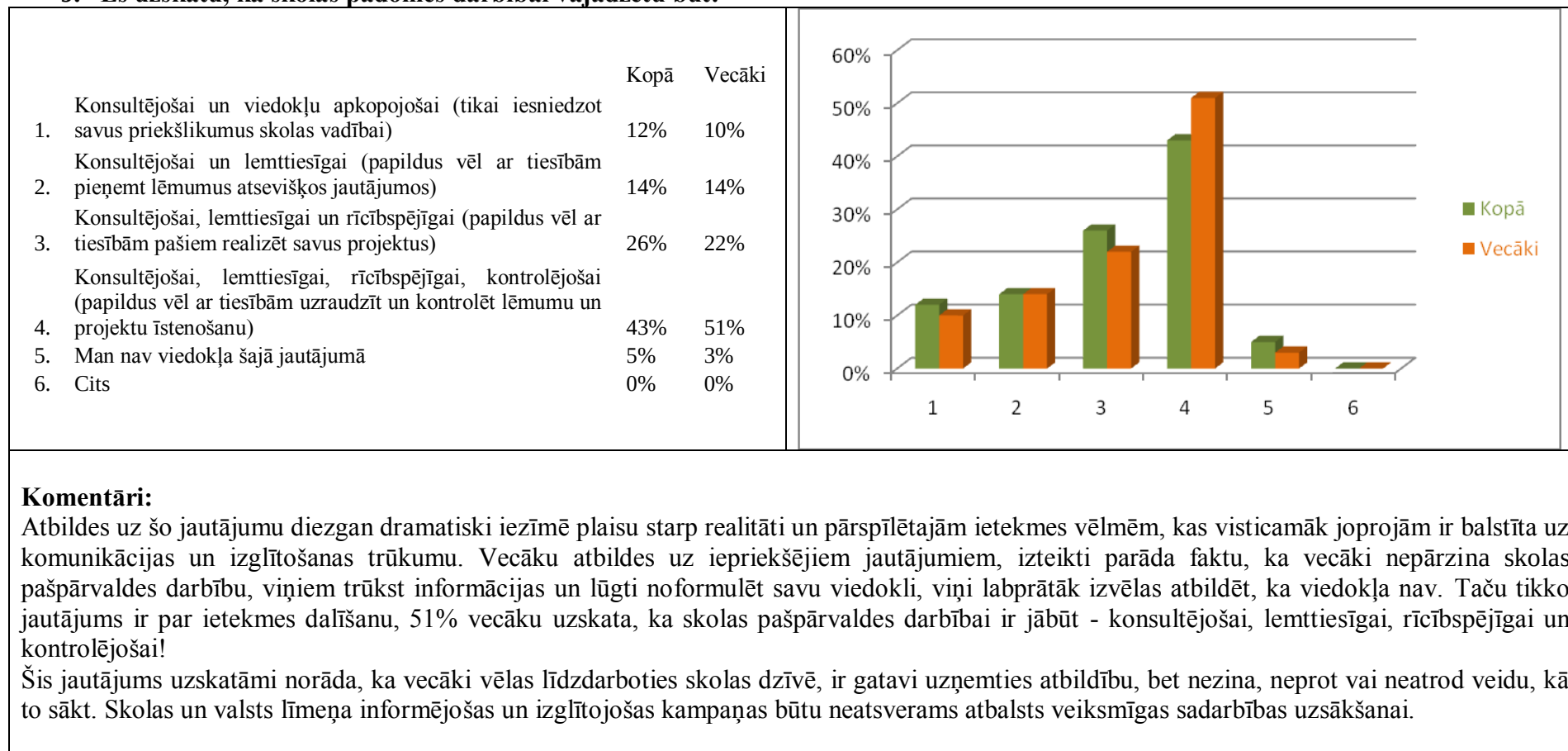
	Kopā	Vecāki
1. Vecāki	60%	59%
2. Skolēni	10%	7%
3. Skolotāji	12%	13%
4. Ziedotāji	0%	1%
5. Skolas vadība	9%	9%
6. Pašvaldības pārstāvji un valsts ierēdņi	1%	0%
7. Cits	8%	11%

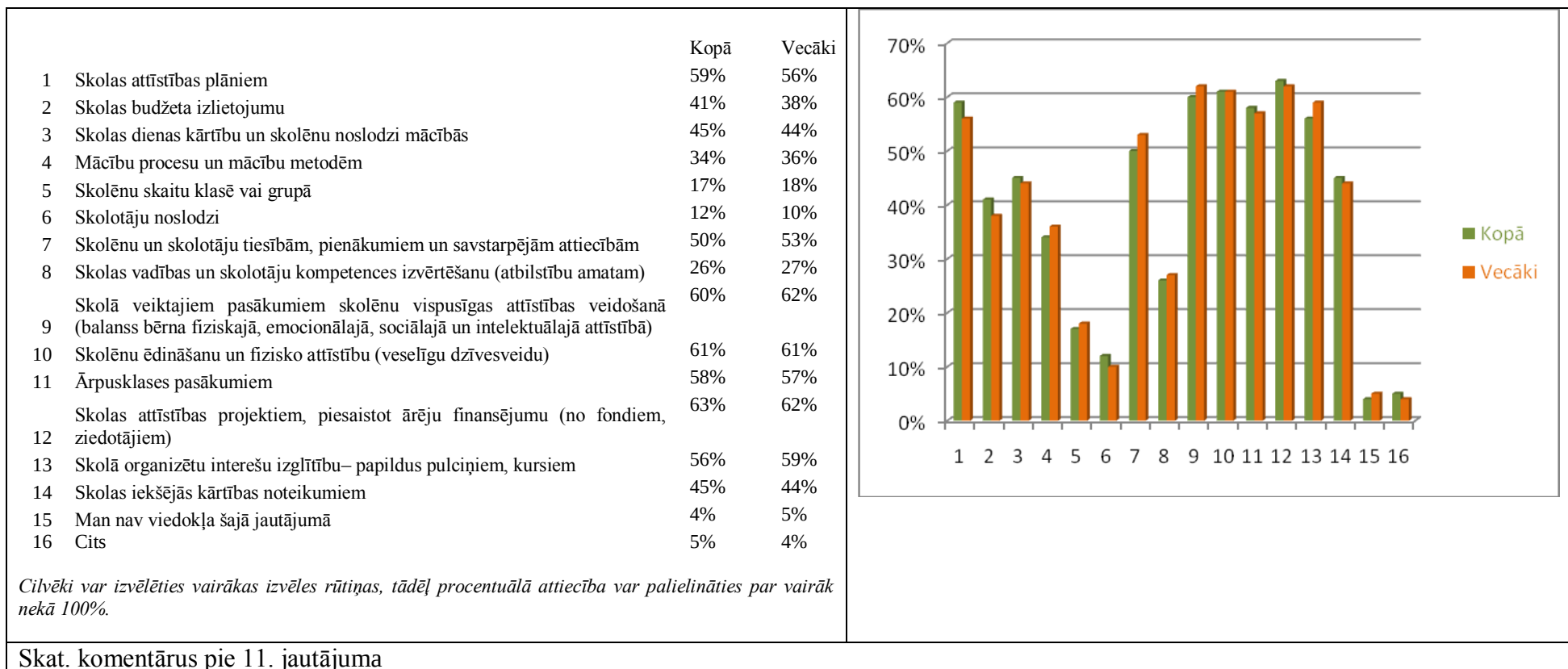
Komentāri:

Šis jautājums anketā tika iekļauts, lai pārbaudītu respondentu zināšanas par skolas pašpārvaldi. Ja skolas pašpārvalde skolā būtu populāra institūcija, kas prasmīgi virza savu darbību un komunikāciju, tad visiem respondentiem vajadzētu izvēlēties 1.variantu – vecāki. Šajā gadījumā tā ir atbildējuši 60%, no kuriem var atskaitīt 34% respondentu, kas jau darbojas skolas pašpārvaldē, tādēļ ļoti labi zina tās likumā noteikto sastāvu. Interpretējot šo rezultātu, varētu secināt, ka vidēji 25% cilvēku, kas ir gatavi izteikt viedokli par skolas pašpārvaldi, ir patiesas zināšanas par to, kas savukārt norāda uz nopietnu nepieciešamību vispirms izglītot potenciālos skolas pašpārvaldes dalībniekus un tikai tad prasīt no viņiem atbildīgu rīcību un vēlmi iesaistīties.

9. Es uzskatu, ka skolas padomes darbībai vajadzētu būt:

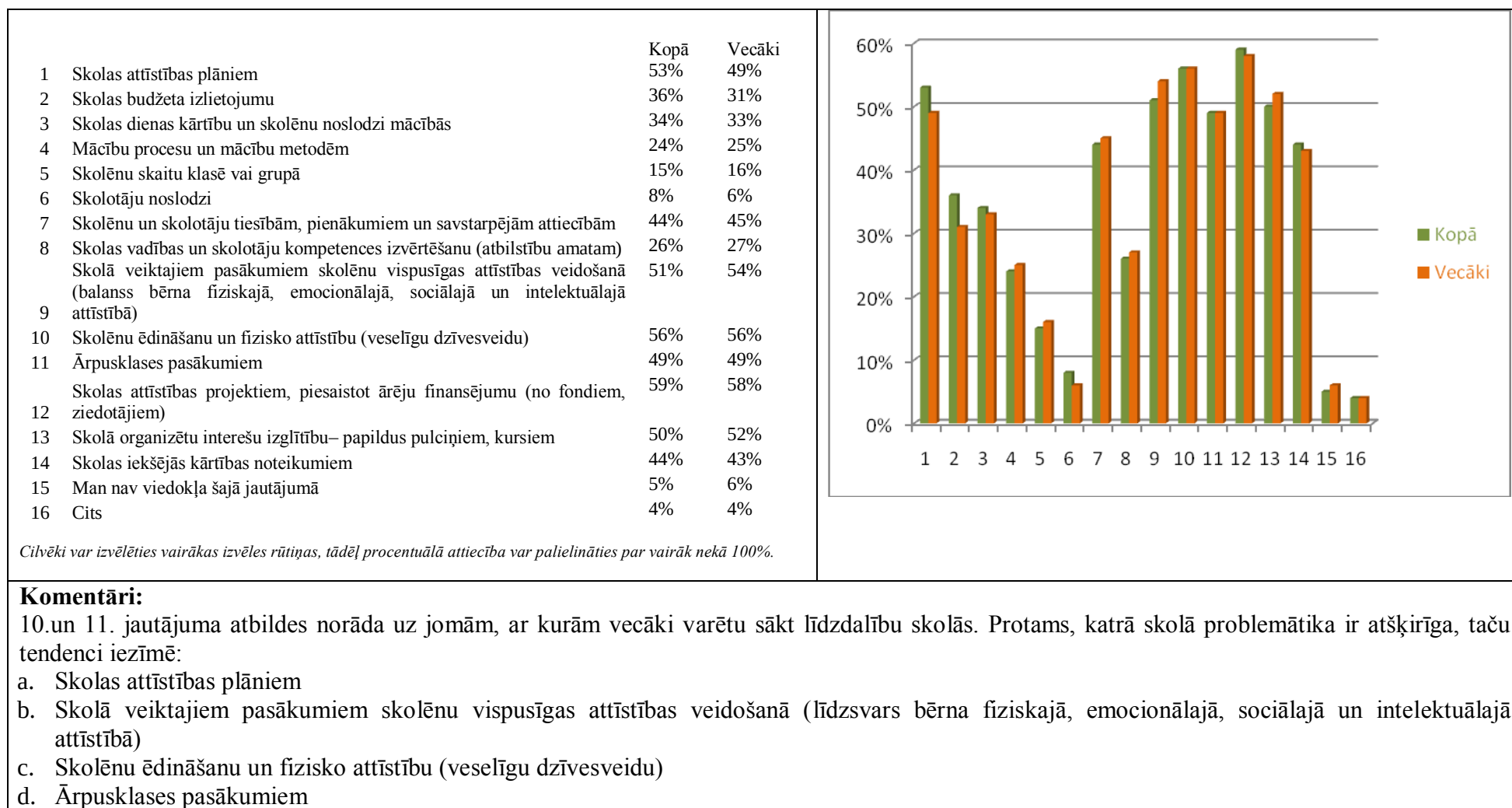

10. Es uzskatu, ka skolas padomei vajadzētu KONSULTĒT skolas vadību par:

Skat. komentārus pie 11. jautājuma

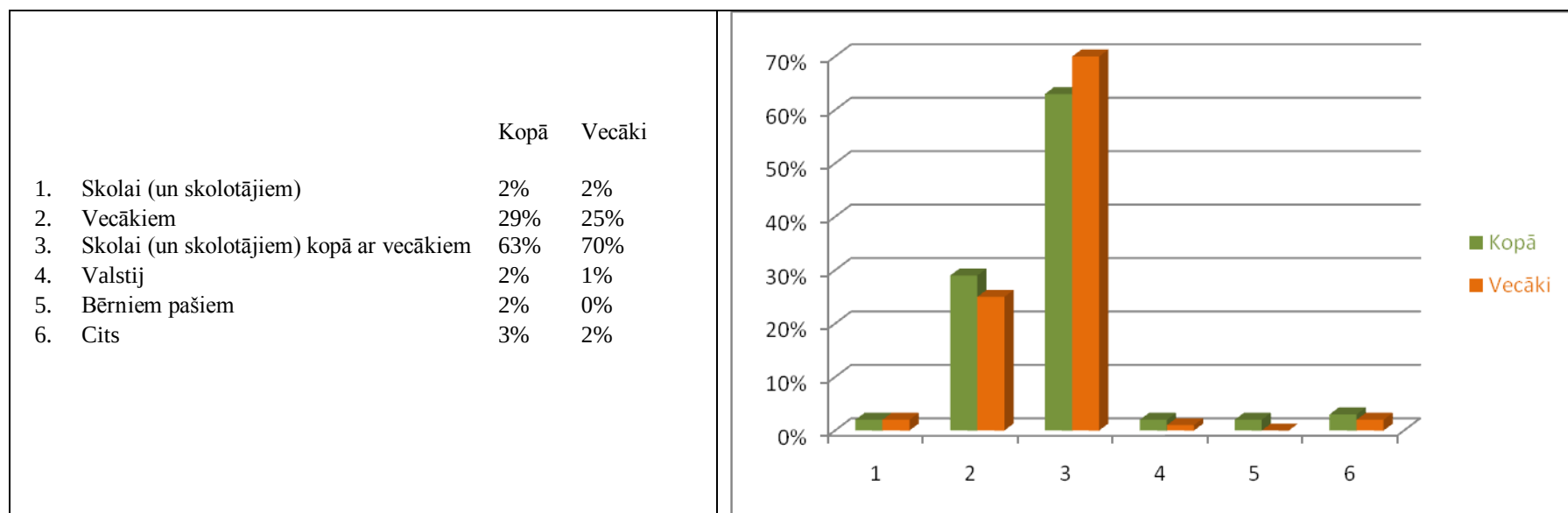
11. Es uzskatu, ka skolas padomei vajadzētu būt tiesībām LEMT un RĪKOTIES šādos jautājumos:

e. Skolas attīstības projektiem, piesaistot ārēju finansējumu (no fondiem, ziedotājiem)

Abos jautājumos atbildes var tikt skaitītas kopā, izdalot vidējo procentu gan no visu respondentu, gan vecāku atbildēm, jo respondentu uzskati par konsultējošām un lemttiesīgām jomām ir ļoti līdzīgi. Kopā var skaitīt arī atbildes - „Skolas attīstības plāniem” un „Skolas attīstības projektiem, piesaistot ārēju finansējumu (no fondiem, ziedotājiem)”, kas anketā tika izdalītas kā divas dažādas atbilžu versijas, tādējādi tieši šī atbilde kļūst par vadošo pieminēšanas biežuma ziņā.

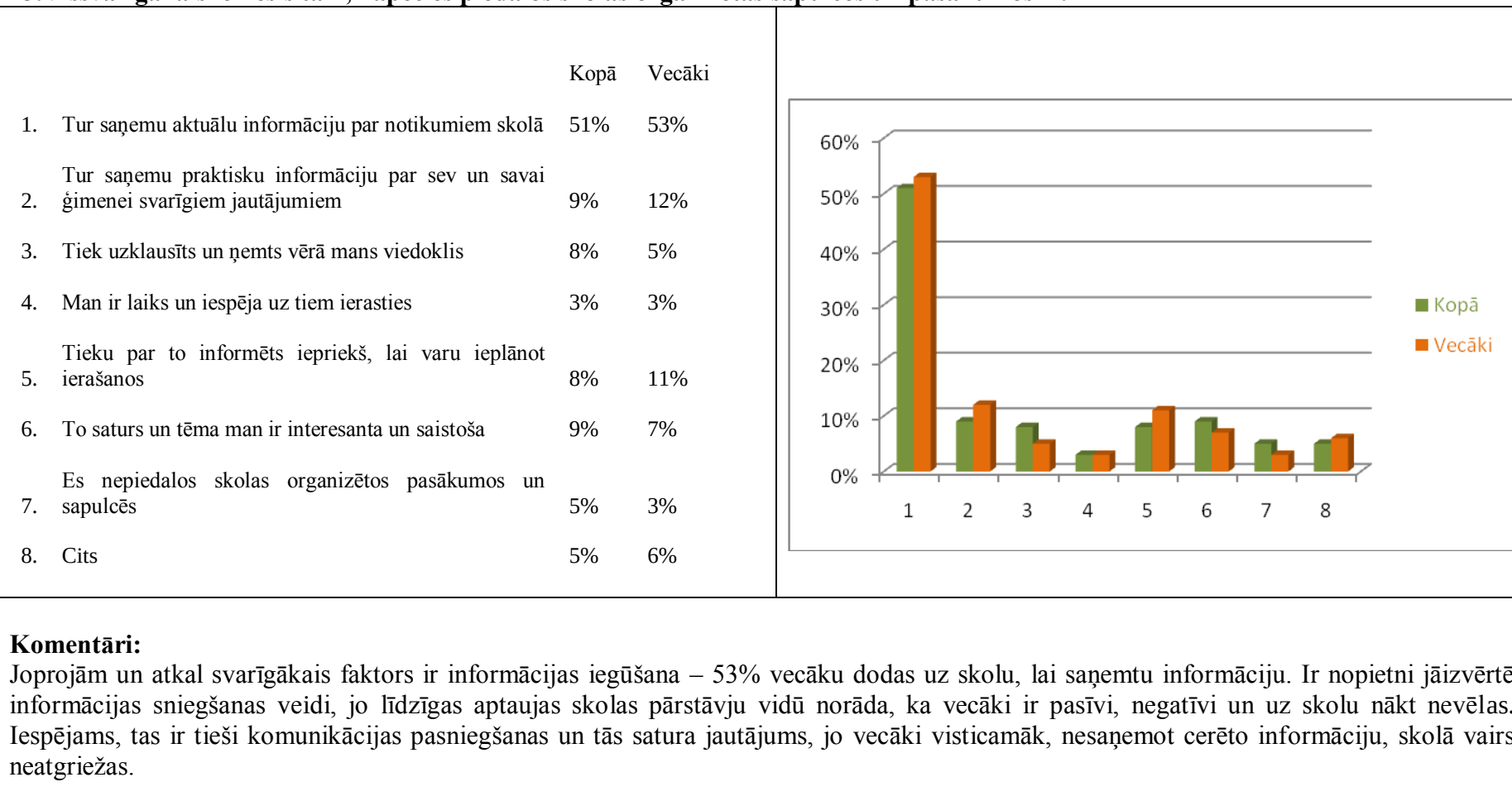
12. Es uzskatu, ka galvenā atbildība par bērnu izglītošanu un audzināšanu ir jāuzņemas:

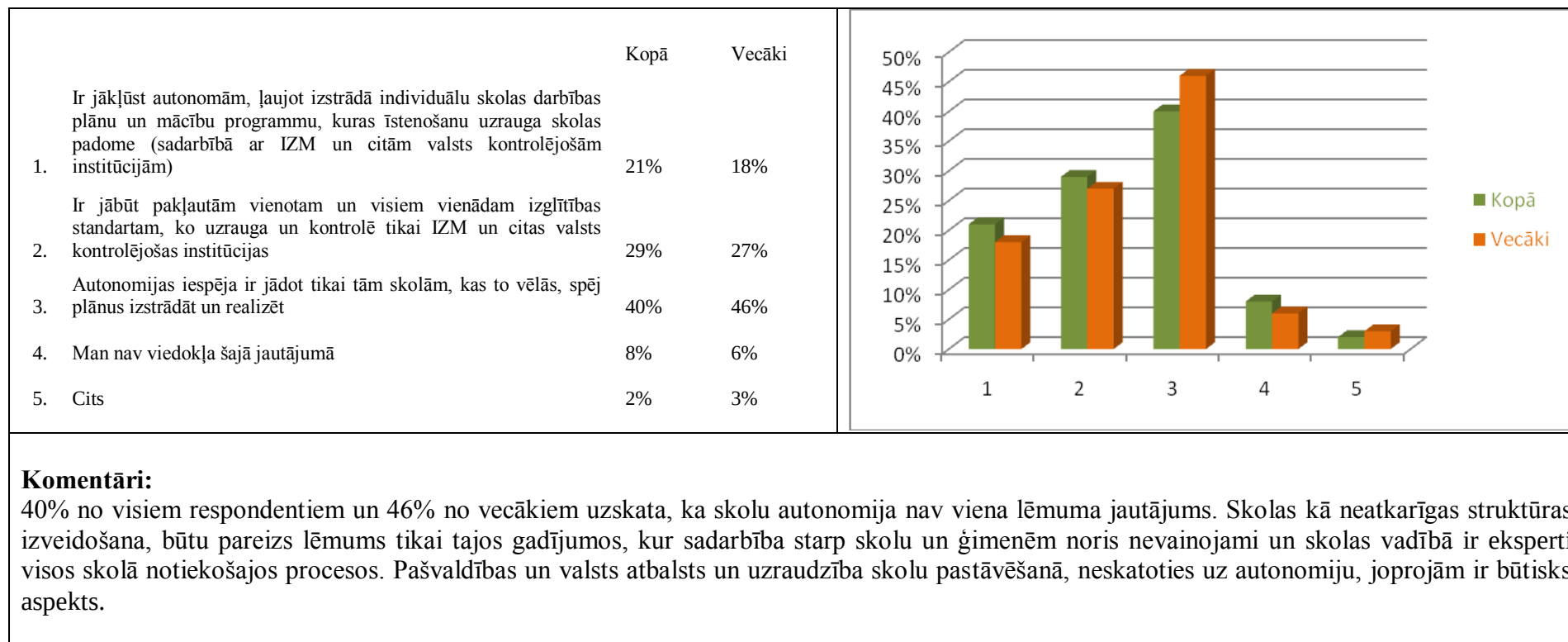
Komentāri:

63% respondentu un 70% vecāku uzskata, ka atbildība par bērnu izglītošanu un audzināšanu ir jāuzņemas skolai (un skolotājiem) kopā ar vecākiem, kas norāda uz to, ka bērnu izglītošana ir kopdarbs. Lai sāktu un spētu veiksmīgi organizēt kopdarbu, abpusēji ir jābūt vēlmei sadarboties un kopā izglītoties.

13. Vissvarīgākais iemesls tam, kāpēc es piedalos skolas organizētās sapulcēs un pasākumos ir:

14.Es uzskatu, ka skolām Latvijā:

15. Demogrāfiskie dati:

Dzimums:	Vecums:	Bērnu skaits:
sieviete 87%	līdz 14 4%	0 13%
vīrietis 13%	15-18 8%	1-2 61%
	19-24 1%	3-5 24%
	25-35 23%	6 un vairāk 1%
	35-45 43%	
	45 un vairāk 21%	
	Cits 1%	

V. STRATĒGISKIE IETEIKUMI UN RISINĀJUMI SKOLU PAŠPĀRVALŽU EFEKTIVITĀTES UZLABOŠANAI

Kopējais vadmotīvs – vecāki vēlas iesaistīties skolas dzīvē, bet dara to agresīvi; pretestības dēļ ātri zaudē interesi, kas pašpārvaldes darbību padara neefektīvu.

Kopējais uzdevums – izveidot vienkāršu un efektīvu skolu pašpārvalžu darbības modeli.

Komunikācijas nodrošināšana (organizēšana)

Vadmotīvs – 1) informēti vecāki ir mazāk agresīvi un vairāk tendēti palīdzēt; 2) direktors nezina to, ko vecāks nezina.

Uzdevums – 1) informēt par skolas pašpārvaldes nepieciešamību un konstruktīvas darbības ieguvumiem; 2) uzsākt veiksmīgu savstarpēju komunikāciju (skola – vecāki).

Nav svarīgi, kurš skolas līmenī sper pirmo soli – vecāki vai skolas vadība, taču vienai no pusēm ir jāuzsāk konstruktīva saruna par darboties spējīgu skolas pašpārvaldi. Biedrība „Latvijas vecāku kustība” ir gatava palīdzēt veidot mērķtiecīgu komunikāciju abām pusēm, izstrādājot informatīvus un izglītojošus materiālus.

Ko jau tūlīt var darīt skolas vadība un/vai vecāki?

1. Informēt visus vecākus par viņu Izglītības likumā noteiktajām tiesībām un pienākumiem bērna izglītošanas procesā, parādot konkrētus veidus kā vecāki var līdzdarboties skolas dzīvē. Uzsvērt, ka vecāki ir „sadarbības partneri” savu bērnu audzināšanā un izglītošanā un skolas dzīves neatņemama sastāvdaļa. Kā arī informēt vecākus par bērnu Izglītības likumā noteiktajām tiesībām un pienākumiem bērna izglītošanas procesā.
2. Informēt vecākus par viņu tiesībām pulcēties vecāku padomēs (klases vai skolas līmenī), savstarpējās sarunās definēt svarīgs jautājumus, kuriem skolas vadībai būtu jāpievērš uzmanība. Šādai vecāku padomei būtu lietderīgi izstrādāt darba organizācijas vadlīnijas.
3. Populārā valodā informēt visus potenciāli pašpārvaldē iesaistītos dalībniekus par skolas pašpārvaldi kā ne tikai obligātu, bet arī nepieciešamu institūciju, tās mērķiem un iespējām.
4. Skaidrot skolas vadībai un skolotājiem, ka vecāku iesaistīšanās ir nepieciešama, jo vecāki ar savām prasmēm, zināšanām un interesēm var sniegt nozīmīgu atbalstu un palīdzību skolai un tās attīstībai.
5. Noteikt tikšanās laiku un vietu, kad skolas vadība var tikties ar vecāku pārstāvjiem, lai risinātu konstruktīvas sarunas un sāktu veidot darboties spējīgu pašpārvaldi skolas līmenī.

6. Izstrādāt reāli funkcionējošas skolas pašpārvaldes paraugnolikumu, kurā detalizēti aprakstīta gan skolas pašpārvaldes struktūra, gan komunikācijas nodrošināšanas un lēmumu pieņemšanas norise (kādā veidā vecāki var iesniegt priekšlikumus, kā notiek visas skolas vecāku informēšana, kā notiek atskaite par padarīto utt.).
7. Veidot skolā daudz un dažādus komunikatīvos kanālus, lai nodrošinātu visu vecāku pieejamību – e-klase, *Facebook*, informācija uz e-pastiem, skolas mājas lapa, informācija pie ziņojumu dēļiem, vēstules pa pastu, tālruņa vai privāta saruna, regulāra anketēšana un viedokļu sistematiska apkopošana, vecāku sūdzību, ieteikumu un problēmsituāciju apkopojums, vecāku sapulces, radošās darbnīcas ģimenēm, talkas, saliedēšanas un izklaides pasākumi utt., ko skolā var iniciēt un organizēt gan skolas, gan vecāku pārstāvji. Svarīgi, lai jebkura aktivitāte būtu orientēta uz kopīgu pozitīvu ieguvumu un informāciju par plānoto pasākumu un vēlāk par to norisi saņemtu visu skolēnu vecāki. Komunikatīvos kanālus nepieciešams variēt un kombinēt.
8. Skaidrot Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) lēmumus, normatīvos aktus u.c. vecākiem un skolēniem saprotamā valodā (var organizēt vecāku nevalstiskās organizācijas (NVO)).

Kā var palīdzēt IZM (un valsts vai pašvaldības institūcijas)?

1. Izglītības likumā un pārējos normatīvajos aktos definēt precīzu skolas pašpārvaldes jēdzienu un funkcijas.
2. Izglītības likumā definēt vecāku padomes, skolēnu padomes jēdzienus, kā arī noteikt, ka katrā skolā ir tiesības izveidot šādas institūcijas, izstrādājot savus nolikumus.
3. Atsaucoties uz ārvalstu praksi - finansiāli atbalstīt informatīvu materiālu izstrādi skolu pašpārvalžu vajadzībām (informāciju par skolu pašpārvalžu funkcijām un iespējām; skolas pašpārvaldes paraugnolikuma izstrādei; biežāk uzdoto jautājumu un atbilžu, kā arī pašpārvaldēs risināto situāciju apkopojumiem; vecāku līdzdalības rokasgrāmatas izstrādei).
4. Skaidrot skolas vadībai un skolotājiem par vecāku iesaistīšanas pozitīvajiem faktoriem un vecāku būtisko pienesumu skolas attīstībai.

Ko vēlams darīt nākotnē?

Veicināt pašpārvalžu pieejamību, „caurskatāmību”, piemēram, organizējot atklātas pašpārvalžu sēdes, kas ļautu piesaistīt vairāk profesionāļus pašpārvaldes darbībai.

Pozitīva tēla veidošana

Vadmotīvs – vecāki ir reāls atbalsts un palīdzība skolai dažādu sarežģītu problēmu risināšanā. Taču skolai profesionāli noderīgākie vecāki nevēlas darboties skolas pašpārvaldē, jo nesaredz motivāciju to darīt.

Uzdevums – veidojot skolu pašpārvaldēm pozitīvu un prestižu publisko tēlu, piesaistīt skolas attīstības norisēm profesionālu speciālistu palīdzību no vecāku vidus.

Ko jau tūlīt var darīt skolas vadība un/vai vecāki?

1. Veidot skolas pašpārvaldei skolas attīstību veicinošas organizācijas tēlu, kuras darbībā iesaistīties (vai to atbalstīt) ir gan pašsaprotami, gan arī prestiži. Skolas pašpārvalde ir tā, kas palīdz skolai attīstīties.
2. Definēt jomas, kurās vecāki drīkst iesaistīties (vai vecāki tiek aicināti iesaistīties) – saskaņā ar aptaujas rezultātiem tās ir 1) bērnu veselīga dzīves veida (fizisku aktivitāšu, ēdināšanas) un vispusīgas attīstības (intelektuāla, sociālā, emocionālā, fiziskā) nodrošināšana; 2) ārpusklases pasākumi un interešu izglītība; 3) skolas attīstības plāni. Saskaņā ar ekspertu viedokli – nopietna uzmanība jāpievērš agresijas mazināšanai skolā, šajā procesā iesaistot pašus agresorus un citus skolotājus un skolēnus. Katra skola var papildināt vecāku līdzdalības jomas, tām nav jābūt ar likumu noteiktām.
3. Regulāri informēt vecākus par skolas attīstības plāniem un aicināt izteikt viedokļus par tiem.

Ko vēlams darīt nākotnē?

Veidot kopienas skolu principu, iesaistot vietējā mēroga uzņēmējus, aktīvistus un līderus, tādējādi veidojot kolektīvo līdzdalību.

Izglītošana

Vadmotīvs – lai veiksmīgi darbotos struktūra, kas sastāv no dažādiem, bieži pretējus viedokļus pārstāvošiem dalībniekiem, ir nepieciešama šo dalībnieku saliedēšana un neformālā izglītošana.

Uzdevums – organizēt skolu pašpārvalžu pārstāvjiem, un īpaši to līderiem un viņu vietniekiem, bezmaksas apmācības, kā arī sniegt konsultatīvu atbalstu.

Ko jau tūlīt var darīt skolas vadība un/vai vecāki?

Vecāku izglītošana

1. Skolas vai klases ietvaros organizēt visiem vecākiem bezmaksas apmācības un nodrošināt izdales materiālus par vecāku līdzdalības nepieciešamību, vecāku tiesībām un pienākumiem, kā arī skolā veiktajiem pasākumiem skolas vides uzlabošanā.
2. Atsaucoties uz bērnu pozitīvajiem sasniegumiem, aicināt vecākus iesaistīties.

skolas dzīvē, ierodoties uz kopīgiem izglītojošiem izklaidējošiem pasākumiem

3. Organizēt apmācības vecākiem kopā ar skolotājiem.

Pašpārvalžu pārstāvju izglītošana

1. Organizēt pašpārvalžu līderu un vietnieku izglītošanu komunikācijā, konfliktu vadībā, projektu vadībā, menedžmentā u.c. līderu prasmēs.
2. Sniegt atbalstu, aicināt dažādu skolu pašpārvalžu līderus tikties un komunicēt savā starpā (var organizēt vecāku NVO)

Kā var palīdzēt IZM (un valsts vai pašvaldības institūcijas)?

Atsaucoties uz ārvalstu praksi - finansiāli atbalstīt atbalsta un apmācību programmu izstrādi un ieviešanu.

Ko vēlams darīt nākotnē?

Izvērtēt skolas pašpārvaldes kā juridisku personas veidošanu (iespējams, apvienojot ar skolas fondu), kas patstāvīgi uzņemtos atbildību par dažādiem skolas attīstības projektiem.

Ilgtspējība, efektivitāte

Vadmotīvs – 1) ja arī skolā ir izdevies izveidot veiksmīgi funkcionējošu skolas pašpārvaldi, mainoties tās līderim vai komandai, iesāktie darbi netiek turpināti; 2) piesaistot jaunus pašpārvaldes dalībniekus, netiek nodrošināta to efektīva iesaistīšanās.

Uzdevums - izstrādāt „paraugshēmu”, kā tiek nodrošināta uzsākto projektu ilgtspējība; kā iesaistoties jauniem dalībniekiem, tiek ņemtas vērā viņu kompetences un spējas.

Ko jau tūlīt var darīt skolas vadība un/vai vecāki?

1. Par pamatu ņemot parauglikumu un citus paraugdokumentus, kopīgi izveidot skolas pašpārvaldes darbības shēmu. Sākoties jaunam mācību gadam, izdiskutēt to un veikt korekcijas, mācību gada beigās – sniegt priekšlikumus tā uzlabojumiem un papildinājumiem.
2. Pievērst lielāku uzmanību jēgpilnas sadarbības nosacījumu izveidei, proti, struktūrai, kultūrai, gatavībai un prasmēm.
3. Veidot aktīvu komunikāciju ar vecākiem, kas potenciāli varētu iesaistīties pašpārvaldes darbībā, organizējot vecāks-vecāks aktivitātes.
4. Nodrošināt informācijas pārmantojamību – viegli pieejamu informāciju par iepriekš padarītiem darbiem.

Ko vēlams darīt nākotnē?

1. Veidot skolu pašpārvaldes kā bāzes vecāku pašpalīdzības grupām, vecāku atbalsta centriem.

2. Noteikt skolas pašpārvaldes budžetu, atvēlot noteiktu procentu no skolas budžeta pašpārvaldes attīstībai.
3. Attīstības stadijā, kad skolas un vecāku sadarbība notiek jau labā vai izcilā formā, aicināt vecākus izstrādāt projektus, kas piesaistītu ārēju finansējumu skolas aktivitātēm, slēdzot ar vecākiem pakalpojuma līgumus.

Tīklošana, sadarbība

Vadmotīvs – lai nodrošinātu efektīvu darbību, ar kolēģiem ir regulāri jāpamainās ar informāciju, labajām praksēm un pieredzēm problēmu risinājumos

Uzdevums – apvienot skolu pašpārvalžu līderus un viņu vietniekus „vienotā tīklā”, lai veiksmīgi risinātu ikdienas situācijas un virzītu projektus.

Ko jau tūlīt var darīt skolas vadība un/vai vecāki?

1. Nodrošināt skolu pašpārvalžu līderu un vietnieku komunikēšanu – tīklošanu - organizējot kopīgas apmācības, tikšanās un dalīšanos pieredzē.
2. Organizēt publiski pieejamu labo prakšu apkopojumu, ko varētu veikt vecāku NVO, kas vienlaikus sniedz arī pašpārvaldēm atbalstu.

Kā var palīdzēt IZM (un valsts vai pašvaldības institūcijas)?

Atsaucoties uz ārvalstu praksi - finansiāli atbalstīt nacionāla līmeņa skolu pašpārvalžu tīklošanas un apmācību pasākumu organizēšanu.

Ko vēlams darīt nākotnē?

1. Organizēt skolu pašpārvalžu forumus, kongresus.
2. Veidot starptautiskus tīklus.

Struktūra, līmeņi

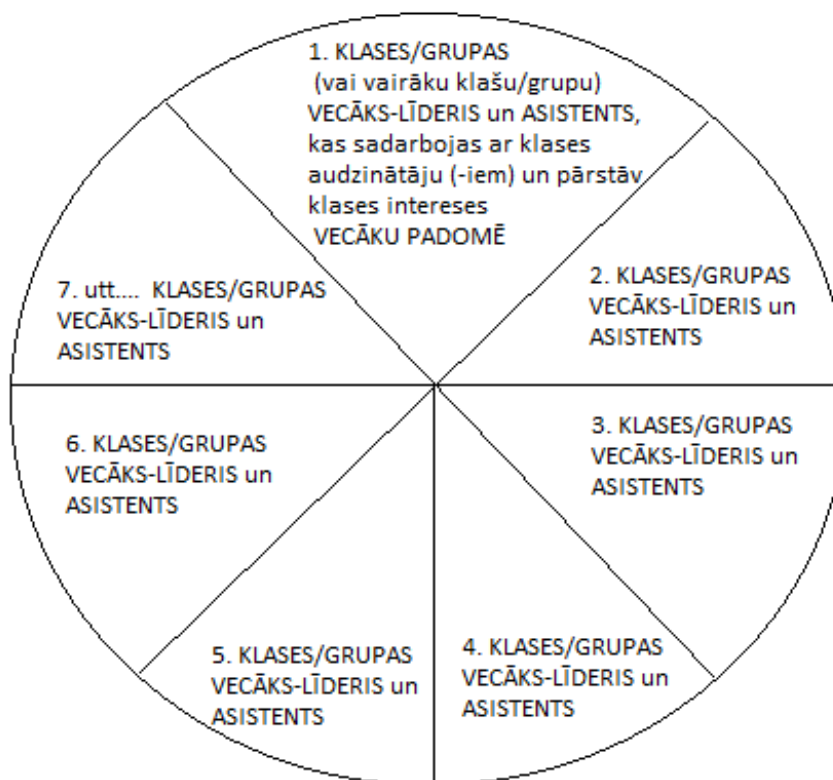
Vadmotīvs –1) skolu pašpārvaldes visā Latvijas teritorijā atrodas dažādas attīstības stadijās, 2) vecāki vēlas lemt par procesiem skolā, bet reti ir gatavi uzņemties papildu atbildību

Uzdevums - izstrādāt paraugstruktūras modeli, ko brīvi var adaptēt un pielāgot katras skolas pašpārvaldes vajadzībām, paredzot atbildības, iespējas un uzraudzību

Ko jau tūlīt var darīt skolas vadība un/vai vecāki?

1. Apvienojoties aktīviem skolas vecākiem, organizēt vecāku padomi, kas sākumā var būt vecāku klubiņa līmenī – veidots kā pašiniciatīva, uz brīvprātības un interešu pamata, bez birokrātiska aparāta un ārējas kontroles. (vecāku padomes paraugmodeļa skice tālāk tekstā). Apvienojas tie vecāki, kas vēlas darboties, kam ir idejas un interese. Skolai jānodrošina vecāku padomes tikšanās vieta. Vecāku padomei ir jābūt vienmēr atvērtai jauniem vecākiem, par savām aktivitātēm jāinformē visi skolas vecāki, skolas vadība un skolotāji.
2. Katrā klasē (vai klašu grupā) ievēlēt vienu vecāku - līderi (kontaktvecāku) un viņa vietnieku, kas nodrošina informācijas plūsmu starp vecāku padomi (vēlāk vecāku padomi un skolas pašpārvaldi) un pārējiem vecākiem.
3. Izstrādāt vecāku un skolas sadarbības shēmu, no kuras vecāki nevar izvairīties – reģistrējot bērnu skolā, vecāki aizpilda anketu par bērnu un arī par savu līdzdalību skolā un kvalitātēm, ko sagaida no skolas – anketa ir jāpabeidz mācību gada beigās (tajā tiek novērtēts mācību gads, sadarbība, bērna labsajūta un prasmes, kā arī sniegti ieteikumi nākamajam gadam). Katru gadu anketa ir jāatjauno. Anketa ir viegli pieejama elektroniski visiem vecākiem jebkurā laikā. Līdzdalības sadaļā vecākiem jāatzīmē viens no atbilžu variantiem: 1) vēlos saņemt informāciju par procesiem skolā, 2) vēlos izteikt viedokli, 3) vēlos līdzdarboties. Vecāki tie sadalīti pa komunikācijas grupām, nereaģēšana uz aicinājumu iesaistīties tiek definēta kā atturēšanās. Klases līderis un vietnieks organizē visa veida komunikāciju starp skolu un vecākiem, cieši sadarbojas ar klases audzinātāju.
4. Visām potenciāli skolas pašpārvaldē iesaistītām pusēm rosināt sākt kopdarbu pie skolas iekšējās kārtības noteikumu izstrādes/atjaunošanas, kas būtu pirmais konstruktīvais uzdevums.

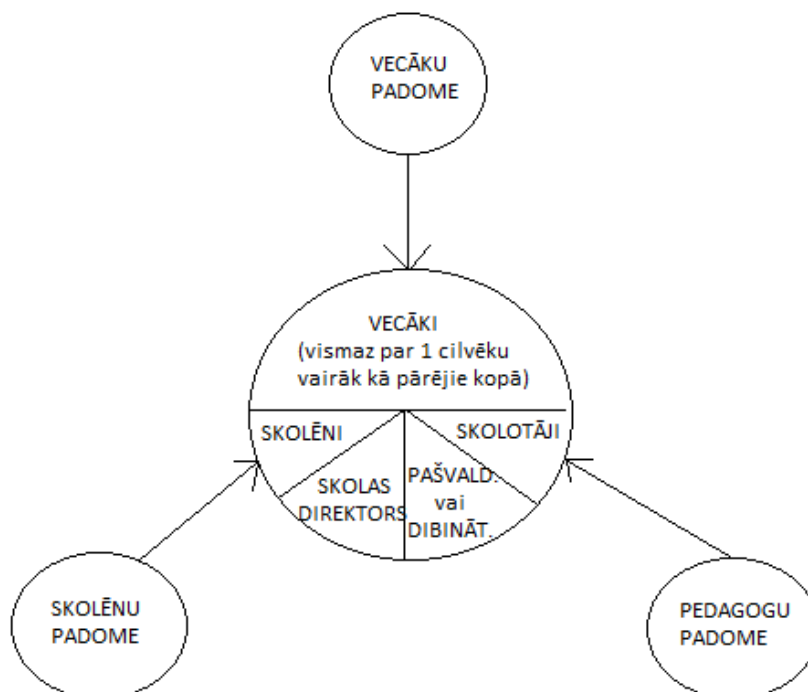
Vecāku padomes paraugmodelis

1. No katras klases vai grupas (vai vairākām klasēm / grupām - sākotnēji, kamēr aktīvo vecāku pārstāvji nav no katras klases) vecāku padomē darbojas vismaz viens vecāks – līderis - un viņa vietnieks.
2. Vecāku padomes vadītāju ievēl no vecāku vidus.
3. Vēlāk skolas pašpārvaldē vecāku padomi var pārstāvēt noteikts un nemainīgs vecāku sastāvs vai arī pārstāvji var mainīties, atkarībā no pašpārvaldē risinātajiem jautājumiem (tādējādi iespēja specialistam savā nozarē pārstāvēt vecāku viedokli)

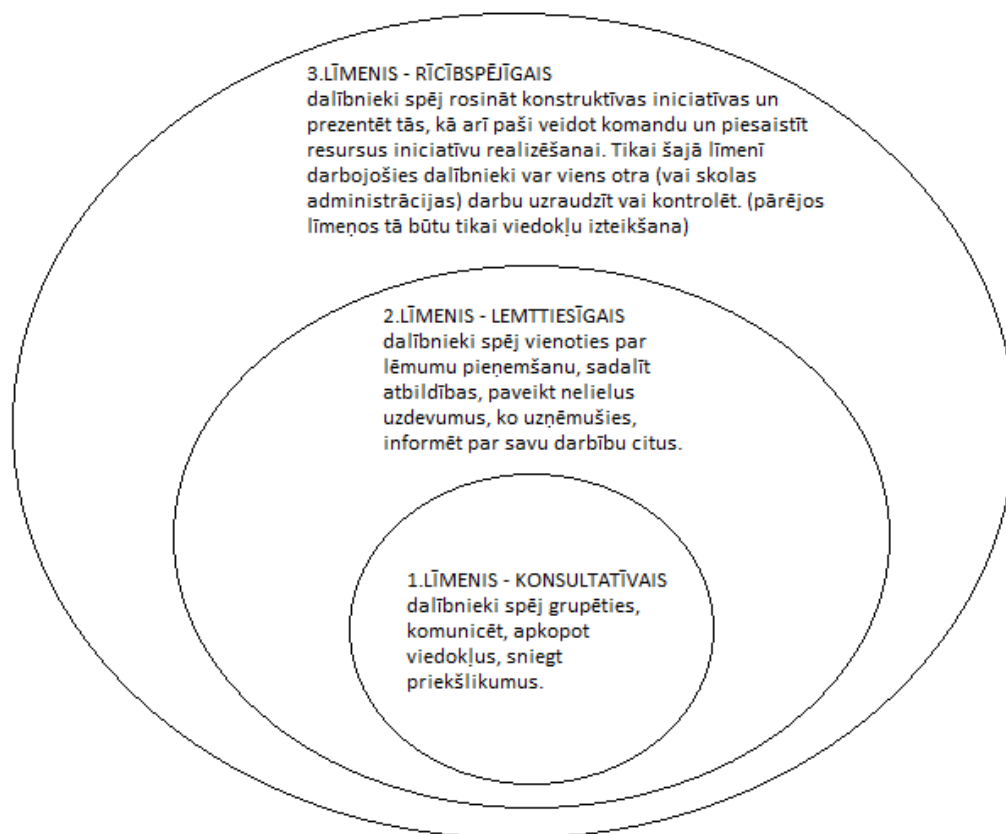
Skolas pašpārvaldes paraugmodelis

1. Lai arī skolas pašpārvaldes izveidošana ir ar likumu regulēta un kontrolēta, tās reāla pastāvēšana ir tikai pašpārvaldes dalībnieku iniciatīva un motivācija, tādēļ modeli katrai pašpārvaldei vajadzētu veidot patstāvīgi, ievērojot likumā noteiktos pamatprincipus: 1) vecāki ir pašpārvaldes vairākumā un pašpārvaldes vadītājs ir vecāks, 2) skolas direktoram ir jārosina pašpārvaldes izveidošana (un svarīgi iestrādāt – arī jāatbalsta pašpārvaldes darbība, nodrošinot tikšanās vietu un neliekot tās darbībai šķēršļus), 3) skolas direktors un skolotāji nedrīkst pašpārvaldē darboties kā vecāki.
2. Skolas pašpārvalde var sastāvēt no dažāda skaita cilvēku, bet ieteicams, lai skaits atbilstu produktīvas darba grupas lielumam – t.i. 9-11 cilvēki. (Piemēram, 5 vecāki, 2 skolēni, 2 skolotāji, 1 direktors, 1 pašvaldības pārstāvis vai dibinātājs). Nav vēlams pašpārvaldē būt visiem vecāku padomes dalībniekiem vai visiem skolotājiem. Visus jautājumus var izdiskutēt padomēs un uz pašpārvaldes tikšanās reizēm deleģēt profesionāļus apspriestajās jomās.
3. Pirmajā pašpārvaldes tikšanās reizē, ir jāizdiskutē un jāapstiprina pašpārvaldes nolikums, kurā atrunāts dalībnieku skaits un atbildības, tikšanās biežums, iekšējās un ārējās komunikācijas process, lēmumu pieņemšanas process (piem. katrā tikšanās reizē aktualizē jautājumus, kas jāizdiskutē padomēs (vecāku, pedagogu, skolēnu padomes), tad nākamajā reizē viedokļus apkopo un pieņem lēmumus), kā arī pašpārvaldes darbības LĪMENIS (skat. nākamās sadaļas shēmu).
4. Vienoties par sadarbības pamatnoteikumiem – piemēram, pašpārvaldes dalībnieki var kritizēt viens otra teikto tikai tad, ja pretim spēj sniegt citu konstruktīvu risinājumu, visām iniciatīvām jābūt argumentētām un skolas vērtības sakņotām utt.

Skolas pašpārvaldes darbības līmeni - paraugmodelis

Šis modelis ir izstrādāts, balstoties uz pētījumā pakopoto informāciju, tam ir ieteikuma raksturs un to ir nepieciešams detalizēti papildināt, kā arī pilotēt vairākās skolās.

Kā var palīdzēt IZM (un valsts vai pašvaldības institūcijas)?

1. Palīdzēt izstrādāt skolu pašpārvalžu vērtēšanas kritērijus un nodrošināt virsuzraudzības funkciju, kas palīdzētu definēt, vai pašpārvalde atbilst darbībai izvēlētajam līmenim un vai tā ieguvusi tiesības pāriet nākamajā līmenī.
2. Finansiāli atbalstīt tās skolu pašpārvaldes, jo īpaši tās, kas sekmīgi darbojas trešajā līmenī.
3. Izvērtēt iespēju atvieglot skolu direktoru kvalifikācijas atbilstības kritērijus, ļaujot par skolu direktoriem kļūt uzņēmējiem ar pedagoģisku izpratni, nevis skolotājiem pēc fākta. Skolu var attīstīt profesionālis, kurš pārzina menedžmenta, biznesa, attīstības, komunikācijas un sadarbības principus.
4. Izvērtēt iespēju atvieglot skolotāju kvalifikācijas atbilstības kritērijus, ļaujot skolās strādāt motivētiem un progresīviem cilvēkiem, nevis rūdītiem lekciju lasītājiem teorētiķiem.

Ko vēlams darīt nākotnē?

Dot iespēju skolām, kas to vēlas, kļūt autonomām, realizējot skolas pašpārvaldes 3. - augstāko - līmeni un saņemot IZM, valsts un pašvaldības atbalstu.

INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Materiāls no semināra „Metodisku ieteikumu izstrāde skolas padomes darbībai” *Vecāku sadarbība ar izglītības iestādēm, Problēmas un to risinājumi ceļā uz labāku skolas padomes darbību (05.12.2008.)*
2. Analītiskās izpētes „Kultūras un audzināšanas pasākumi vispārējās izglītības iestādēs un izglītojamo un vecāku iesaiste vispārējās izglītības iestādes pārvaldīšanā” starprezultāti (27.03.2012. - 08.06.2012.)
3. <http://www.gudrinieks.lv/referati/kursa-darbs/vecaku-lidzdaliba-berna-audzinasa-puslapis1.html>
4. Biedrība „Humanitārā perspektīva”, Vecāki – izglītības pasūtītāji. Rīga, 2006, Socioloģiskā un tiesiskā pētījumu materiāli (www.organika.lv/ksp/gp un www.dialogi.lv)
5. E. Peļša. Skolēnu pašpārvalžu darbības tiesiskais regulējums (www.visc.gov.lv/audzinasa/metmat/pasparvaldes_normativi.pdf)
6. Izglītības likums (www.likumi.lv)
7. Vispārējās izglītības likums (www.likumi.lv)
8. Augstskolu likums (www.likumi.lv)
9. Civillikums (www.likumi.lv)
10. <http://www.ikvd.gov.lv/izgl%C4%ABt%C4%ABbas-iest%C4%81%C5%BEu-re%C4%A3istr%C4%81cija>
11. Valsts jaunatnes iniciatīvu centrs, “Rokasgrāmata skolēnu pašpārvalžu konsultantiem” (www.tip.edu.lv/faili/Scan0452.pdf, 03.12.2012. plkst. 16:04)
12. A. Jermakas veiktā aptauja „Vecāku līdzdalība un tās nākotnes iespējas izglītības politikas veidošanā” (2012. gada 4. maijs - 8. maijs)
13. http://www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/vides_konkurss.ppt
14. http://www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Ideals_skolens_Andrupenes_pamatskola_2012.ppt
15. http://www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Zakumuizas_pamatskoa_draudziga_skola.ppt
16. http://www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/skola_prez_sa_darb.ppt
17. Biedrības „Latvijas vecāku kustība” veiktā aptauja (2012. gada 15. - 23. marts) (<http://www.tautasskola.lv/2012/04/vecaku-viedoklis-un-informetibas-limenis-izglitibas-politika-ekspress-aptauja-analize/>)
18. Pētījums Skolu autonomija Eiropā, Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts, 2007 (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/090_LV.pdf)

19. Citizenship Education in Europe, 2012
(http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139_EN.pdf)
20. The "Folkeskole" is the Danish municipal primary and lower secondary school, fact sheet, Published in February 2008 by Undervisningsministeriet (Danish Ministry of Education), Frederiksholms Kanal 21, 1220 Copenhagen K.
(www.uvm.dk)
21. <http://www.schoolboard-scotland.com/conference/Netherlands.htm>
22. <http://www.vbjk.be>
23. <http://www.ernape.net/ejournal/index.php/IJPE/article/viewFile/23/13>
24. <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/netherlands-overview/netherlands-system-and-school-organization/>
25. Parent involvement in early learning
26. http://www.involve-migrants-improve-school.eu/fileadmin/user_upload/Country_Reports/Denmark.pdf
27. <http://www.ernape.net/ejournal/index.php/IJPE/article/viewFile/33/23>
28. <http://www.schoolboard-scotland.com/conference/Denmark.htm>
29. <http://www.fug.no/>
30. <http://www.schoolboard-scotland.com/conference/Norway.htm>
31. http://www.involve-migrants-improve-school.eu/fileadmin/user_upload/Country_Reports/United_Kingdom.pdf
32. <http://www.schoolboard-scotland.com/conference/Scotland%20-%20Education%20System.htm>
33. Edinburgh's Parental Involvement Strategy (2008)
34. <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=022>
35. <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/ava.asp?m=022>
36. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=407836
37. http://www.bbc.co.uk/schools/parents/parental_involvement/
38. Denmark: Ministry of Social Affairs guidance of 6th June 2006, A new guidance on strengthening parents' responsibility
39. Report Parental involvement in early learning (Report researched and prepared by Margaret Kernan, International Child Development Initiatives (ICDI) Leiden on behalf of Bernard van Leer Foundation, The Hague, 2012)
40. Parental involvement in early learning, by Bernard van Leer Foundation, Netherlands (2011)
(http://www.bernardvanleer.org/files/Parental_involvement_in_early_learning.pdf)
41. Desforges, C. and Abourchaar, A. (2003). The Impact of Parental Involvement, Parental Support and Family Education on Pupil Achievement and Adjustment. A Literature Review. London: DFES report no. 433.

- http://www.edujam.org/cic/files/associated/file_58_1195739119.pdf
42. OECD, The Parent Factor in Education
<http://www.oecd.org/edu/preschoolandschool/programmeforminternationalstudentassessmentpisa/pisa-letsreadthemastorytheparentfactorineducation.htm>
43. Starting Strong II: Early Childhood Education and Care (2006, OECD)
<http://www.oecd.org/edu/preschoolandschool/37417240.pdf>
44. Bridging the gap between home and school, The Foundation for Educational Services (FES) in Malta, The conference, entitled 'Lifelong Learning through Parental Involvement in Education'
<http://www.timesofmalta.com/articles/view/20040704/education/parental-involvement-in-education.118624>